

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE FİNANSMAN PROGRAMI

**FİNANSAL TABLOLAR MANİPÜLASYONLARININ BENEISH MODELİ İLE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALPEREN GÜZGÜ

TEZ DANIŐMANI
PROF. DR. MERAL EROL FİDAN

BİLECİK, 2022

10365087

T.C.
BİLECİK ŐEHY EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI
MUHASEBE VE FİNANSMAN PROGRAMI

**FİNANSAL TABLOLAR MANİPÜLASYONLARININ BENEİSH MODELİ İLE
DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ALPEREN GÜZGÜ

TEZ DANIŐMANI
PROF. DR. MERAL EROL FİDAN

BİLECİK, 2022

10365087

BEYAN

Finansal Tablolar Manipülasyonlarının Beneish Modeli ile Değerlendirilmesi adlı yüksek lisans tezi hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte, ETİK KURUL onayı alınması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.			
DESTEK ALINMIŞTIR		DESTEK ALINMAMIŞTIR	X
Destek alındı ise;			
Destekleyen kurum;			
Destegın Türü		Proje Numarası	
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)			
2- TÜBİTAK			
Diğer;.....			
ETİK KURUL onayı var ise;			
ETİK KURUL karar tarih/sayı:		...../.....	

Alperen GÜZGÜ

Tarih

İmza

ÖN SÖZ

Bu tez çalışmasının yazılmasında, çalışmamı sahiplenerek takip eden danışmanım Sayın Prof. Dr. Meral Fidan Erol'a değerli katkı ve emekleri için teşekkürlerimi ve saygılarımı sunarım.

Son olarak öğrenim hayatım boyunca desteklerini esirgemeyen değerli eşim Pınar EBE GÜZGÜ'ye değerli annem, babam ve kardeşime sonsuz teşekkürlerimi borç bilirim.

Alperen GÜZGÜ

2022

ÖZET

FİNANSAL TABLOLAR MANİPÜLASYONLARININ BENEISH MODELİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

Finansal bilgi, işletmelerin yıl içerisinde kayıtlarına aldığı, sınıflandırdığı ve sonuç olarak rapor halinde sunduğu veri dizinidir. Finansal bilgi manipülasyonu ise işletmelerin halihazırda olması gereken finansal bilgilerin işletme yönetiminin isteği doğrultusunda, müdahalede bulunarak olduğundan farklı bir şekilde sunulması anlamına gelmektedir. Finansal bilgi manipülasyonu sermaye piyasasında yatırım yapan kullanıcıların ve potansiyel kullanıcıların yanlış yönlendirilmesine neden olmaktadır. Finansal bilgi manipülasyonunun yaygınlaştığı ülkelerde ülke ekonomisini etkileyecek düzeye varan ekonomik krizler gerçekleşebilmektedir. Bu nedenle yatırım yapılması düşünülen her firmaya şüpheli yaklaşılmalı ve detaylı araştırma sonucunda karar verilmelidir. Yapılacak araştırmanın en başında, işletmenin bağımsız denetim raporları dikkatlice incelenmelidir. Bu çalışmada, finansal bilgi manipülasyonunu ortaya çıkarmak amaçlanmış olup Türkiye'ye uyarlanan Beneish TR Modeli kullanılmıştır. Borsa İstanbul'da işlem gören Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı sektörlerinde yer alan işletmelerin 2018, 2019, 2020 ve 2021 yıllarındaki finansal bilgileri incelenmiştir. İnceleme sonucunda, şirketlerin büyük bir çoğunluğunun finansal bilgi manipülasyonuna yöneldiği gözlemlenmiştir. Bu durum, işletmelerin finansal bilgilerin doğruluğunu ve güvenilirliğini önemli derecede kaybettiğini göstermektedir. Araştırma sonucundan Covid-19 pandemisi nedeniyle araştırılan yıllar 2018, 2019 olarak pandemi öncesi ve 2020, 2021 olarak pandemi dönemi olarak iki ayrı gruba ayrılmıştır. Bu ayrımın sebebi Covid-19 salgınının ekonomi üzerindeki etkisinin finansal tablolara nasıl yansıdığıdır. Bu yansımının sonucu olarak ayrımın finansal bilgi manipülasyonuna etkisini tespit etmektir. 2018, 2019 pandemi öncesi finansal verileri ile manipülasyon ihtimalleri ve pandemi dönemi finansal verileri ile manipülasyon ihtimalleri araştırılmıştır. Bu araştırma sonucu Covid-19 salgını dönemi finansal verilerde anormal değişim olsa da manipülasyon yapma ihtimalinin artışı karşısında tam tersi durumlar da tespit edilmiştir. Bu sebeple salgının finansal bilgi manipülasyonu açısından kesin bir sonuca vararak olumlu ya da olumsuz bir etkisi olduğunu söylemek yanlış olacaktır.

Anahtar kelime: Finansal Bilgi, Finansal Bilgi Manipülasyonu, Beneish Modeli, Beneish TR Modeli, Covid-19.

ABSTRACT

EVALUATION OF FINANCIAL STATEMENTS MANIPULATIONS WITH THE BENEISH MODEL

The data index that business record, categorize, and finally provide as a report during the year is financial information. Manipulation of financial information refers to the act of interfering at the request of the enterprise management to present the financial information that should be present in the enterprises in a different manner. Financial information manipulation misdirects users and potential users who invest in the stock market. Economic crises that can have an impact on the nation's economy can emerge in nations where financial data is routinely manipulated. Because of this, it is important to approach every firm that is thought to be an investment with caution, and any decisions should be the result of thorough investigation. The enterprise's independent audit reports should be thoroughly evaluated before beginning the research to be done. In this study, the Beneish TR Model, which had been customized for Turkey, was utilized to investigate the manipulation of financial data. In 2018, 2019, 2020, and 2021, the financial data of the companies in the Textile, Clothing, and Leather Based industries traded in Borsa Istanbul were analyzed. The research led to the discovery that the majority of businesses frequently distort financial data. This circumstance demonstrates how greatly firms have lost the precision and dependability of financial information. As a result of the research, the years investigated due to the COVID-19 pandemic were divided into two separate groups as 2018, 2019 as pre-pandemic and 2020, 2021 as post-pandemic. This difference is made in order to assess how the COVID-19 epidemic's effects on the economy are reflected in the financial statements and how the information in those statements affects the manipulation of financial data. Both the potential for financial data manipulation before the epidemic in 2018, 2019, and the potential for manipulation following the outbreak were looked into. As a result of this research, the contrary situation has also been found in light of the rise in the probability of manipulation, even though there are aberrant changes in financial data following the COVID-19 epidemic. Because of this, it would be incorrect to draw any firm conclusions about the epidemic's impact on financial information manipulation.

Keyword: Financial Information, Financial Information Manipulation, Beneish Model, Beneish TR Model, Covid-19.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa No
ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLULAR LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FINANSAL BİLGİ, FINANSAL TABLO, FINANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE MANİPÜLASYON TÜRLERİ

1. Muhasebenin Tanımı ve Önemi	4
2. Finansal Tablo ve Finansal Bilgi	5
2.1. Finansal Tabloların, Finansal Muhasebenin Dünya'daki ve Türkiye'deki Tarihsel Süreci.....	5
2.2. Finansal Tabloların Amaçları	6
2.3. Finansal Tabloların Özellikleri.....	8
2.4. Finansal Tabloların Güvenirliliği	10
2.5. Finansal Bilgi.....	11
2.5.1. Finansal Bilginin Önemi.....	11
2.5.2. Finansal Bilgi Kullanıcıları.....	12
2.5.2.1. İşletme İçi Kullanıcılar	13
2.5.2.2. İşletme Dışı Kullanıcılar.....	14
3. Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Manipülasyon Türleri.....	16
4. Finansal Bilgi Manipülasyonu	16
4.1. Finansal Bilgi Manipülasyon Türleri.....	17

4.1.1.Kar Yönetimi	18
4.1.2.Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi	19
4.1.3.Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları	20
4.1.4.Agresif Muhasebe	21
4.1.5.Büyük Temizlik Muhasebesi	22
4.1.6.Aldatıcı Finansal Raporlama	22
4.1.7.Muhasebe Hata ve Usulsüzlükleri	24

İKİNCİ BÖLÜM

FINANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONUNU ORTAYA ÇIKARMAYA YÖNELİK MODELLER

1. Finansal Bilgi Manipülasyonlarını Ortaya Çıkarmaya Yönelik Modeller	26
1.1. Healy Modeli	27
1.2. De Angelo Modeli	27
1.3. Jones Modeli.....	28
1.4. Düzeltilmiş Jones Modeli (1995)	29
1.5. Larcker – Richardson Modeli	29
1.6. F Skoru	29
1.7. Barton ve Simko Modeli	29
1.8. Endüstri Modeli	30
1.9. Spathis Modeli.....	30
1.10.Beneish Modeli.....	31
1.10.1. Beneish 1997, 1999 Modeli	31
1.10.2. Beneish 2013 Modeli	34
1.10.3. Beneish Türkiye Modeli.....	36
1.11.Alternatif Modeller	39

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

**2019-2021 YILLARI ARASINDA BORSA İSTANBUL'DA YER ALAN TEKSTİL,
GIYİM EŞYASI VE DERİYE DAYALI SEKTÖRE ŞİRKETLERİNİN FİNANSAL
BİLGİ MANİPÜLASYONU YAPMA OLASILIĞININ ANALİZİ**

1. Literatür Araştırması.....	40
2. Araştırmanın Amacı	45
3. Araştırmanın Kapsamı	46
4. Araştırmanın Yöntemi	46
5. Araştırmanın Bulguları	48
SONUÇ	71
KAYNAKÇA	75

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1. 1. Finansal Tabloların Oluşması.....	10
Tablo 1. 2. Finansal Bilgi Kullanıcıları	13
Tablo 1. 3. Finansal Bilgi Manipülasyonu	18
Tablo 1. 4. Hile Türü Örneği	24
Tablo 2. 1. Finansal Bilgi Manipülasyonlarının Ortaya Çıkarılmasında Kullanılan Yöntemler	26
Tablo 2. 2. Beneish Modeli 1997-1999 Formüller	33
Tablo 2. 3. Beneish Modeli 1997-1999 Değişkenleri.....	34
Tablo 2. 4. Beneish 2013 Modeli Formülleri	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Tablo 2. 5. Beneish Türkiye Modeli Formülleri.....	37
Tablo 3. 1. Zi Değerinin Yorumu	47
Tablo 3.2. 2018 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi Değerleri.....	48
Tablo 3.3. 2018 Yılı Finansal Raporları İçin Tanımlayıcı İstatistikler.....	49
Tablo 3.4. 2018 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi – Zi Değerleri ve Yorumları	50
Tablo 3. 5. 2019 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi Değerleri	52
Tablo 3. 6. 2019 Yılı Finansal Raporları İçin Tanımlayıcı İstatistikler	53
Tablo 3. 7. 2019 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi – Zi Değerleri ve Yorumları	54
Tablo 3. 8. 2020 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi Değerleri	55
Tablo 3. 9. 2020 Yılı Finansal Raporları İçin Tanımlayıcı İstatistikler	56
Tablo 3. 10. 2020 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi-Zi Değerleri ve Yorumları	57
Tablo 3. 11. 2021 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi Değerleri	59
Tablo 3. 12. 2021 Yılı Finansal Raporlama İçin Tanımlayıcı İstatistikler	60
Tablo 3. 13. 2021 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi-Zi Değerleri ve Yorumları	61
Tablo 3. 14. Manipülasyon Bulgularının Covid-19 Öncesi ve Covid-19 Dönemi Değerlendirilmesi ve Yorumlanması	63

KISALTMALAR LİSTESİ

- AB:** Avrupa Birliği
- ACFE:** Sertifikalı Hile Denetçileri Kurumu
- AET:** Avrupa Ekonomik Topluluğu
- AGE:** Amortisman Giderleri Endeksi
- AKE:** Aktif Kalitesi Endeksi
- BDS:** Bağımsız Denetim Standartları
- BİST:** Borsa İstanbul
- BKE:** Brüt Kar Marjı Endeksi
- BKM:** Bürüt Kar Marjı
- BOBİ FRS:** Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı
- BYDE:** Borçlanma Yapısındaki Değişim Endeksi
- CEO:** Şirket Genel Müdür
- FSE:** Finansman Giderlerinin Satışlara Oranı
- GKGMİ:** Genel Kabul Görmüş Muhasebe İlkeleri
- IASB:** Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu
- İMKB:** İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
- KAP:** Kamuyu Aydınlatma Platformu
- KGK:** Kamu Gözetimi Kurumu
- PSE:** PSD ve GYG Endeksi
- SBE:** Satışlardaki Büyüme Endeksi
- SEC:** Amerika Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonu
- SGYGE:** Satış, Genel ve Yönetim Giderleri Endeksi
- SSE:** Stokların Satışlara Oranı

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TAE: Ticari Alacaklar Endeksi

TAO: Tahakkuk Aktif Oranı

TDK: Türk Dil Kurumu

TESMER: Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Temel Eğitim ve Staj Merkezi

TFRS: Türkiye Finansal Raporlama Standartları

TKK: Ticaret Kanunu Komisyonu

TMS: Türkiye Muhasebe Standartları

TMSK: Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu

TTK: Türk Ticaret Kanunu

TVE: Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı

UFRS: Uluslararası Finansal Raporlama Standartları

GİRİŞ

Finansal bilgi, işletmelerin yıl içerisinde kayıtlarına aldığı, sınıflandırdığı ve sonuç olarak rapor halinde sunduğu veri dizinidir. Finansal bilgi, işletmenin finansal durumunu görmesi açısından başta işletme yönetimi ve ortakları için önemli bir bilgi kaynağıdır. Ayrıca işletme dışında bilgiye ulaşmak isteyen kullanıcılar tarafından da kullanılmaktadır. Özellikle yatırım yapan ve potansiyel yatırımcı olan taraflar için büyük önem arz etmektedir.

Finansal bilgi manipülasyonu, işletmelerin halihazırda sunması gereken finansal bilgilere işletme yönetiminin isteği doğrultusunda müdahalede bulunarak yatırım için karar alıcıların yanıltılmasına yönelik sunumda bulunulma olarak ifade edilebilir. İşletmeler yaptıkları müdahale ile birlikte işletmenin daha fazla yatırım almasını amaçlamaktadır. Böylece finansal tablolarda sunulan bilgilerin doğruluğunu, güvenilirliğini ve şeffaflığını kaybetmesine sebep olmaktadır. Finansal bilgi manipülasyonu kullanıcıların yanıltılmasına ve yanlış bir şekilde yönlendirilmesine sebebiyet vermektedir. Sermaye piyasasında güvenilir bilgiye ulaşılamaması ile şirketleri ilerde ne gibi durumların beklediği hakkında tahminler yapmak zorlaşmaktadır. Bu durum yatırımcıların piyasaya olan güvenini azaltarak yatırım yapma ihtimallerini en aza indirmesine neden olmaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde muhasebe, finansal tablo, finansal bilgi kavramları ve tanımları, özellikleri, amaçları, önemi gibi konulara yer verilmiştir. Daha sonra finansal tablo kullanıcıları hakkında detaylı olarak bilgilendirme yapılmıştır. Son olarak finansal bilgi manipülasyonunu ortaya çıkarmaya yönelik modellere değinilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde, finansal bilgi manipülasyonlarını ortaya çıkarmaya yönelik modeller detaylıca açıklanmıştır. Bu modeller; Healy Modeli, De Angelo Modeli, Jones Modeli, Endüstri Modeli, Spathis Modeli ve Beneish Modeli olarak altı ana başlık halinde açıklanmıştır. Beneish Modelinin alt başlıkları halinde Beneish 1997, 1999 Modeli, Beneish 2013 Modeli, Beneish TR modeli farklı endeksler ile revize edilmiştir. Bu çalışmada da Beneish TR Modeli kullanılmıştır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde, Borsa İstanbul'da (BİST) yer alan tekstil, giyim eşyası ve deriye dayalı sektör işletmeleri Beneish TR Modeli ile test edilmiştir. İşletmelerin finansal bilgi manipülasyonuna başvurup başvurmadığı konusunda tahmin ve tespitlerde bulunulmuştur. Yapılan çalışma sonucunda çıkan değerler tablolar halinde sunulmuştur. İlgili

sektörlerde yer alan firmaların mali tabloları Beneish TR Modeli testine dayalı olarak değerlendirilerek yorumlanmıştır. 2018, 2019, 2020 ve 2021 yıllarında şirketler tarafından sunulan finansal bilgilerden faydalanılarak Mi değerine ulaşılmıştır. Daha sonra SPSS istatistik programı yardımı ile finansal bilgi manipülasyonu ihtimalini gösteren Zi değerleri bulunup her yıl tablolar halinde sunulmuştur. Son aşamada ise Covid-19 salgının tüm dünya üzerinde yaratmış olduğu ekonomik şartların finansal bilgi manipülasyonu üzerinde etkisi olup olmadığı konusunda incelemelerde bulunulmuştur. 2018-2019 yılları Covid-19 salgını öncesi olarak ve 2020-2021 yılları ise Covid-19 salgını dönemi olarak belirlenmiştir. Bu iki dönem karşılaştırılarak nasıl bir değişim olduğu tablo ve yorumlar halinde anlatılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL BİLGİ, FİNANSAL TABLO, FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU VE MANİPÜLASYON TÜRLERİ

Muhasebe insanlık tarihi açısından oldukça önemli bir bilim dalıdır. Ortaya çıktığı günden itibaren günümüze kadar sürekli gelişim göstermiş ve önemi günden güne artmıştır. Muhasebe biliminin kapsamı oldukça geniştir. Yıl içindeki muhasebe kayıtları ve bilgilerinin toplanarak dönem sonunda bu finansal bilgiler belirli kurallar ve düzen çerçevesinde finansal tablolar adı altında sunulmaktadır. Bu finansal tablolar hem işletme hem de diğer tüm kullanıcılar için önemli bir bilgi kaynağını oluşturmaktadır.

Bazı durumlarda finansal tablolarda bulunan finansal bilgilere müdahalelerde bulunarak farklı amaçlar doğrultusunda finansal tablolar manipüle edilip kullanıcılar yanıltılabilir. Bu manipülasyonlar farklı yöntemlerle uygulanmaktadır. İşletme yapısı ve işletmenin tercih durumu doğrultusunda bu yöntemler kullanılmaktadır. Manipülasyonların ortaya çıkması ve tespit edilmesi konusunda bazı modeller geliştirilmiştir.

Bu bölümde muhasebenin tanımı, tarihsel gelişimi, finansal bilgi, finansal tablolar, finansal bilgi manipülasyonu ve finansal bilgi manipülasyonunu ortaya çıkarmaya yönelik modellerden bahsedilmektedir. Öncelikli olarak muhasebenin önemi ve gelişim sürecinden bahsedilmesinin nedeni muhasebe hakkında bilgi sahibi olmadan finansal tablolar ve manipülasyon konusunda fikir yürütülemeyecek olunmasıdır. Finansal tablo ve finansal bilgi konuları da ele alınmıştır. Finansal tabloların Türkiye'deki tarihsel süreci hakkında genel bilgi verilmiştir. Finansal tabloların amaçlarının ne olduğu hakkında açıklama yapılmıştır. Finansal tabloların özellikleri anlatılmış ve bölüm tablo ile pekiştirilmiştir. Finansal tabloların güvenilirliği hakkında bilgiler sunulmuştur. Finansal bilgi başlığı altında finansal bilginin önemi ve finansal bilgi kullanıcıları konusunda inceleme yapılmıştır. Finansal bilgi kullanıcıları işletme içi ve işletme dışı kullanıcılar başlıkları altında incelenmiştir. İşletme içi kullanıcılar şirket yöneticileri, ortaklar ve çalışanlardan oluşurken; işletme dışı kullanıcılar ise yatırımcılar, tedarikçiler, müşteriler, kreditorler ve kamu işletmelerinden oluşmaktadır. Daha sonra finansal bilgi manipülasyonu ve manipülasyon türleri ele alınmıştır. Finansal bilgi manipülasyonu ve manipülasyon türleri incelenmiştir. Finansal bilgi manipülasyonu türleri kar yönetimi, karın istikrarlı hale getirilmesi, yaratıcı muhasebe uygulamaları, agresif muhasebe, büyük temizlik muhasebesi, aldatici finansal raporlama ve muhasebe hata ve usulsüzlükleri alt başlıklarıyla detaylı olarak anlatılmıştır.

1. Muhasebenin Tanımı ve Önemi

Günümüzde büyümenin sürekli hale gelmesi işletmelerdeki işlem hacminin de doğrusal olarak artması işletmelerin yönetimini daha zor ve karmaşık hale getirmektedir. Yöneticilerin bu tür karmaşık durumlarda işletmeleriyle ilgili bilgi edinmesi gerekmektedir. Muhasebe gelir-gider, kaynak ve kaynak kullanımı, varlıklar ve diğer tüm mali işlem ve durumlarla ilgili bilgi veren sistemdir. Muhasebe her türlü mali değerdeki işlem ve durumları kaydetme, sınıflandırma, özetleme, analiz etme, yorumlama ve raporlama sürecidir (Acar ve Tetik, 2019: 7-8).

Muhasebenin tarihsel süreci M.Ö. 3600 yıllarında başlamaktadır. Ticarete tabakalar üzerine yazılan belgeler ilk muhasebe kayıtları olarak kabul edilmektedir. Çift kayıtlı sistem ise 14. yüzyılda Avrupa'da ortaya çıkmıştır ve bu sistem günümüzde kullanılan muhasebe sisteminin temeli oluşturmaktadır. Çift-kayıt sistemini ilk kez kaleme alan Luca Pacioli 1494 yılında *Aritmetik, Geometri, Oran ve Orantı Hakkında Özet* isimli eserini yayınlamıştır. Türk dünyasında ise 1850 yılında yayınlanan kanunla *Kanunname-i Ticaret* ile devlet muhasebesi olarak kayıtlara geçmiştir. 1929-1960 yılları arasında yurtdışından gelen muhasebe uzmanlarının katkıları ile Türkiye'de muhasebe düzeni oldukça gelişme sağlamış ve "Tekdüzen Muhasebe Sistemi"nin temelleri atılmıştır. 1993 yılında çıkan *Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlik ve Yeminli Mali Müşavirlik Kanunu* çerçevesi ile işletmelerin mali işleyişini ve durumunu güvenilir, doğru ve tarafsız şekilde ilgili kişi ve kamu kurumlarına ulaştırılmasını sağlamak amaçlanmıştır. *Tek Düzen Hesap Planı*, 26.12.1992'de Maliye Bakanlığı tarafından tebliğ edilerek Resmi Gazetede yayımlanmış ve daha sonra çıkan tebliğlerle tamamlanarak 01.01.1994 tarihinde yürürlüğe girmiştir (Civan, Kara ve Bal, 2008: 14-15).

2005 yılında Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyelik sürecine girmesi ile bütün mevzuatın Avrupa Birliği'ne uygun bir şekilde değiştirilmesi söz konusu olmuştur. 2007 yılında Ticaret Kanunu Komisyonu (TKK), Türk Ticaret Kanunu'nu (TTK) düzenlemek amacıyla görevlendirilmiştir. Bu süreçten sonra Türkiye Muhasebe Standartları'nı (TMS) yayımlanmaya başlanmış ve uygulanması zorunlu hale gelmiştir. 2011 yılına kadar Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından yayımlanan 38 adet standart ile geçiş süreci gerçekleştirilmiştir. 01.01.2013 tarihinden itibaren belirli şartları sağlayan sermaye şirketlerinin finansal tablolarını TMS'lere göre hazırlaması ve finansal tabloların bağımsız denetime tabi olmaları zorunlu hale gelmiştir (Yünlü, 2020: 185).

Muhasebe zamanla evrilmiş ve çift taraflı kayıt sisteminden çıkarak günümüzde işletmelerin temel ögesi haline gelmiştir (Özdoğan, 2020: 227). Muhasebe, işletme içi bilgi

kaynağı olmak dışında müşteri, satıcı, kredi kullandıran, mevcut yatırımcı ve potansiyel yatırımcılara önemli derecede bilgi veren sistematik bir yapıya bürünmüştür. Bu bilgiyi finansal tablolar ve çeşitli raporlarla tüm kullanıcılara sunmaktadır.

2. Finansal Tablo ve Finansal Bilgi

Finansal tablo belirli bir dönem aralığında yapılan tüm işlemler sonucu ortaya çıkan şirketin finansal açıdan ne durumda olduğu, faaliyetleri ile ilgili veriler ve nakit akışı hakkında bilgileri ortaya koyan tablolardır (MEB, 2011: 4). İşletmelerin finansal tablolarını oluştururken yasal ve etik kurallara uyarak gerçek bilgileri sunması işletme hakkında oluşacak verilerin güvenilirliğinin artırır ve sağlıklı bir finansal bilgiyi ortaya koyar (Gündüz, 2018: 1). Finansal tablolar, finansal durum tablosu, kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu, özkaynak değişim tablosu, nakit akış tablosu ve önemli muhasebe politikalarını ve hesap detaylarını açıklayan dipnotlardan oluşmaktadır. Finansal bilginin güvenilir, anlaşılabilir, karşılaştırabilir, netleştirilebilir ve tahakkuk esasına uygun olması finansal tabloların doğru ve anlaşılabilir olmasını sağlamaktadır (TMS 1, 2018: 7). Finansal tablolar, işletme yönetiminin karar verme aşamasında çok önemli bir kaynak olarak kullanılmaktadır. Ayrıca işletme yönetimi dışındaki kullanıcılar da işletmenin güncel durumu ve ileride işletmeyi ne gibi durumların beklediği konusunda finansal tablolardaki bilgileri kullanmaktadırlar. Finansal durumun temelinde işletmenin varlıkları ve yükümlülükleri, gelirleri ve giderleri baz alınarak önceki yıllar ile karşılaştırmak sureti ile kullanılmaktadır (Beyazyol, 2021: 6-7).

2.1. Finansal Tabloların, Finansal Muhasebenin Dünya'daki ve Türkiye'deki Tarihsel Süreci

1929 senesinde Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) baş gösteren büyük buhran nedeniyle ekonomide büyük sorunlar meydana gelmiş ve finansal piyasa önemli hasarlar almıştır. ABD'de yaşanan bu sorun, devletleri serbest piyasayı düzenlemek ve olası ekonomik krizleri engellemek amacıyla bazı düzenlemeler yapmaya itmiştir. Bu dönemde düzenlemeleri yapmak için SEC (Securities and Exchange Commission) adında bir komisyon kurulmuş ve 1933 yılında Menkul Kıymetler Yasası yürürlüğe koyulmuştur (Elitaş, Yıldız ve Üç 2011: 2). SEC'in muhasebe standartlarının oluşturulmasında ve denetim mekanizmasının oluşturulmasında yetkilendirilmesi, finansal piyasanın bir çerçeve içerisinde şekillenmesini ve daha kontrollü ilerlemesini sağlamıştır. 1973 yılında FASB (Financial Accounting Standards Board) adında kurulan kuruluş finansal tabloların oluşumunda direkt etkisi olan muhasebe

standartlarının ortaya çıkarılmasında ve mevcutta var olan standartların geliştirilmesinde yetkili kuruluş olmuştur. Ancak 2000’li yılların başında ABD’de yaşanan ve finansal tablolar üzerinden yapılan skandalların (Enron¹, ImClone² vb.) gerçekleşmesi ile finansal piyasa tekrardan altüst olmuştur. FASB ve IASB (Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu) arasında 2006 yılında imzalanan *Mutabakat Muhtırası* yayımlanmıştır. Bu mutabakat ile birlikte iki yıl sürmesi planlanan, kaliteli muhasebe standartlarının oluşturulması ve uygulama sonunda başarılı olunması amaçlanmıştır (Beyazyol, 2021: 6-7).

Avrupa Birliği’nde (AB) ilk olarak finansal tabloların karşılaştırılabilirliği konusunda çalışmalar yapılmıştır. AB’ye üye ülkeler yayımlanan muhasebe ilkelerini kullanmak zorundadırlar. Fransa, İtalya, Hollanda, Almanya, Lüksemburg ve Belçika bir araya gelerek Roma Antlaşması’nı 1957 yılında imzalamışlardır. Bu antlaşmayla Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) oluşmuştur. Farklı yıllarda yayımlanan yönergelerle muhasebenin gelişim süreci devam etmiştir (Beyazyol, 2021: 5-6). Öncelikle finansal tabloların belirlenen standartlar çerçevesinde hazırlanması amaçlanmıştır. 1984 yılında ise finansal tabloların, belirli bir ilke ve kalite çerçevesinde, makul bir güvence seviyesinde denetlenmesi konusunda çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu süreçten sonra ise, 2000’li yıllarda gerçekleşen skandalların getirdiği durum sebebiyle son yayımlanan yönerge 2006 yılında güncellenmiştir. Yönergede şeffaflık, denetimin tarafsızlığı, kamu gözetimi ve bağımsızlık gibi konular ön plana çıkarılmıştır (Memiş ve Güner, 2011: 151-152).

Türkiye’deki süreç 1992 yılında Tekdüzen Muhasebe Sisteminin kullanılmasıyla başlamıştır. Bu tarihten sonra ulusal standartlar yayımlanmış ancak bu standartlar yeterli olmamıştır. Yetersizlik nedeniyle, ABD’de kullanılan standartlar ve muhasebe politikaları baz alınarak, 1994 yılında Türkiye’de uygulamaya başlanmıştır. Uygulamanın konusu olarak finansal tabloların sunulması, bilanço, tekdüzen hesap planı ve muhasebe politikaları gibi kavramlarda ciddi düzenlemeler yapılmıştır (Yünlü, 2020: 184).

2.2.Finansal Tabloların Amaçları

Finansal tabloların amaçlarının temelinde şirketin finansal durumu ortaya konulmaktadır. Finansal tablonun son haline getirilme süreci, dönem içinde gerçekleşen tüm

---

¹ Ekim 2001’de başlayan merkezi ABD’de bulunan Amerikan enerji firmasının batmasına neden olan yolsuzluk olayı.

² Imclone Şirketinin Genel Müdürü’nün (CEO) şirket kaynaklarını kendi faydası sonucunda harcamasında ortaya çıkan krizdir.

muhasebe işlemlerinin kayıtları tamamlandıktan sonra belirli kurallar ve bilgiler çerçevesinde bilgi dizini olarak toplanması ve sunulmasıdır (Türkcan 2021: 5). 1 No'lu Türkiye Muhasebe Standardı'nda (TMS 1, 2018) belirttiği gibi işletme yönetiminin; varlıklar, borçlar, özkaynaklar, kar ve zararlar dahil; gelir ve giderler, ortakların yaptığı katkılar ve ortaklara yapılan dağıtımlar, nakit akışları gibi önemlilik düzeyi yüksek olan konularda vermiş oldukları kararlar ve bu kararların sonuçları finansal tablolarda görülmektedir.

TMS 1'e göre finansal tablolar seti aşağıdakilerden oluşmaktadır.

- Finansal durum tablosu (Bilanço)

Finansal durum tablosu varlıklar, borçlar ve özkaynaklardan oluşmaktadır.

Varlıklar, dönen varlıklar ve duran varlıklar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Dönen varlıkların içinde nakit ve nakit benzeri değerler ve kısa vadede (1 yıl) nakite çevrilmesi beklenen değerler bulunmaktadır. Duran varlıklar ise işletmeye ekonomik fayda sağlayacak ve faaliyet akışına katkıda bulunan ekonomik değere sahip varlıklar yer almaktadır.

Borçlar, kısa süreli ve uzun süreli olarak ikiye ayrılmaktadır. Borçlar işletmenin faaliyetlerini ve yatırımlarını sürdürebilmesi için işletme dışından elde ettiği yabancı kaynaklardır. Kısa vadeli borçlar vadesi bir yıl içerisinde olan borçlardır. Uzun vadeli borçlar ise vadesi bir yılı aşan borçlardır.

Özkaynaklar, işletmenin tüm varlıklarından toplam borç ve yükümlülükleri çıkarıldığında elde kalan varlıklardır. Otofinsans ve sermayenin yer aldığı kısımdır. Ortakların hakları da bu kısımda görülmektedir.

- Kar veya zarar ve diğer kapsamlı gelir tablosu

Kar ve zarar, şirketlerin yıl içerisinde yaptığı işlemler sonucunda toplam gelirin toplam giderlerden çıkarılması ile ortaya çıkan pozitif ya da negatif sayılara verilen isimdir. Diğer kapsamlı gelir tablosu ise dönem içerisinde gerçekleşen hasılatın tüm maliyet ve giderlerin çıkarıldığı, hasılat dışı gelirlerin eklendiği ve bunların ayrı ayrı gösterilerek sunulduğu tablodur.

- Özkaynak değişim tablosu

Özkaynak değişim tablosu, dönem içerisinde özkaynaklarda ortaya çıkan azalış ve artışların sunulduğu tablodur. Karşılaştırılabilir olması için cari dönem ve bir önceki dönem bilgileri yer almaktadır. Özkaynak değişim tablosunda, kar yedekleri, ödenmiş sermaye yedekleri, geçmiş yıl karları veya zararları, dönem net kar ve zararı gösterilmektedir. Ayrıca bu

kalemlerde dönem içerisinde herhangi bir değişiklik olması durumunda tabloda belirtilmesi gerekmektedir.

- Nakit akış tablosu

Nakit akış tablosu, sunulması gereken dönem içerisinde nakit ve nakit benzeri işlemlerin akışını gösteren tablodur. Bu tablodan gösterilen nakit akışları ana faaliyetlerden, yatırım faaliyetlerinden ve finansman faaliyetlerinden kaynaklanan nakit ve nakit benzeri giriş çıkışlarından kaynaklanan işlemlerden oluşmaktadır.

- Önemli muhasebe politikalarını ve hesap detaylarını açıklayan dipnotlar

Bu bölümde şirketlerin kendi bünyelerinde uyguladıkları önemli muhasebe politikaları yer almaktadır. Özellikle muhasebe politikası değişikliğine giden şirketler bu değişiklikleri detaylı olarak belirtmeleri gerekmektedir. Hesap detaylarını açıklayan dipnotlarda ise banka bilgileri, mali varlıklar, maddi varlıklar ve karşılıklar gibi şirketin önemli görülen hesapların detayları gösterilmektedir.

2.3.Finansal Tabloların Özellikleri

TMS1'e göre finansal tabloların belirli kurallar ve özellikler çerçevesinde hazırlanması ve sunulması gerekmektedir. Bu özellikler aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır.

- Gerçeğe uygun sunum; ilgili dönemde yapılan işlemler sonucu ortaya çıkan bilgilerin Kavramsal Çerçeve'de belirtilen tanımlara uygun olarak hesaplanıp finansal tablolara aktarılmasıdır. Finansal tablolardaki bilgilerin anlaşılabilir olmasının yanı sıra güvenilir olması ve karşılaştırılabilirliği de önemlidir.
- İşletmenin sürekliliği; işletmeler finansal tablolarını hazırlarken işletme ömrünün sürekli olduğunu göz önünde tutmalıdır. Bir tasfiye veya işletme faaliyetlerinin sona erme hali olmaması durumunda işlemin sürekliliği dikkate alınarak finansal tablolar hazırlanmalıdır.
- Tahakkuk esası; finansal tablolardaki tüm bilgilerin tahakkuk esasına göre hazırlanmasıdır. İşlemlerin henüz gerçekleşmemiş olması finansal tablolarda gösterilmeyeceği anlamına gelmemektedir. Sonraki dönem ve dönemlerde gerçekleşecek gelir-gider, aktif veya pasifi etkileyecek herhangi bir işlemin kayıtlara alınıp finansal tablolara yansıtılması gerekmektedir.
- Önemlilik ve birleştirme; finansal tablolar hazırlanırken önemli olan kalemleri gruplandırarak ayrı bir şekilde gösterilmesi daha basit ve anlaşılabilir sunum açısından

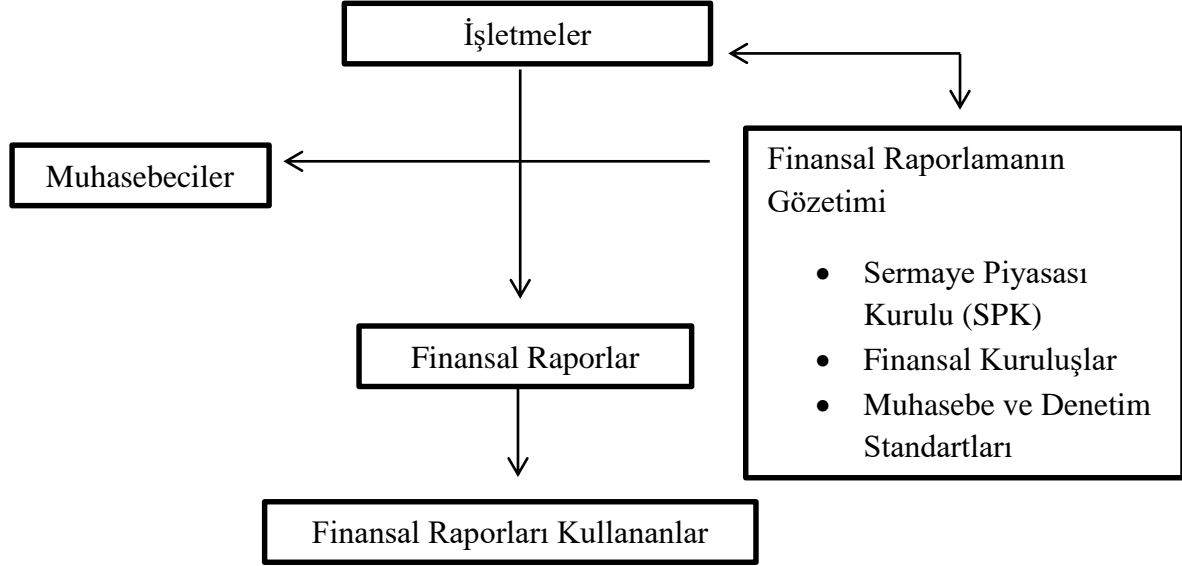
önemlidir. Bu ayrımın tam tersi olan durumda ise, önemsiz kalemleri ayrı ayrı göstermek yerine birleştirilmesi olası bir karmaşanın engellenmesi amaçlanmaktadır.

- Netleştirme; Türkiye Finansal Raporlama Standardı'na (TFRS) göre mecburi olmayan durumunlar dışında gelir ve gider, varlık ve yükümlülükler, finansal tablolarda netleştirme yapamaz. Netleştirmenin yapılabilmesi için örneğin, bir duran varlığın satılmasını nedeniyle defter kayıt değeriyle satış fiyatı arasındaki oluşan kar veya zararın hesaplanarak finansal tablolarda sunulmasıdır (TMS 1, 2018: 5-7).
- Raporlamanın sıklığı; finansal tablolar genel olarak yıl sonu olmak suretiyle yılda bir kez sunulmaktadır. Ancak finansal tabloların yılda bir kez sunulması bir zorunluluk değildir. İşletme bir yıldan kısa sürede veya daha uzun bir sürede finansal tablolarını sunabilir. Bu şekilde yapılan sunumlarda neden sürenin kısa veya uzun olduğu net bir şekilde açıklanmalı ve sunulan rakamların karşılaştırılabilir olup olmadığı belirtilmelidir (TMS 1, 2018: 5-7).
- Karşılaştırmalı bilgi; finansal tablolarda cari dönemden alınan bilgilere ek önceki dönemdeki finansal bilgiler de belirtilmelidir. İşletmenin hem içindeki hem de dışındaki kullanıcılar için işletmenin durumu ve ileriye yönelik tahminlerde bulunulması açısından önceki dönemdeki bilgilerin de tablolarda olması büyük önem taşımaktadır. Bir önceki dönemin finansal tablolarında belirtilen metin bilgileri eğer cari dönemi etkilediyse veya cari dönemde süreç devam ettiğinde ise bu metin içeriği kullanıcıları bilgilendirmek amacı ile cari dönem için hazırlanan finansal tablolarda da belirtilmelidir (Acar ve Öztürk, 2013: 17).
- Sunumda tutarlılık; işletmelerin sunduğu finansal tablolarının sınıflandırma ve sunulan kalemlerin herhangi bir geçerli sebep göstermeksizin değiştirilmesi mümkün değildir. Daha önce sunulan finansal tabloların TMS 8'de yer alan kriterleri tam uygun olmaması veya şirket ana faaliyetinde meydana gelen değişiklik gibi durumlarda yapılacak olan değişikliklerin daha güvenilir ve anlaşılabilir şekilde sunulabileceğini net bir şekilde gözükmesi gerekmektedir. Bu durumların dışında TFRS'lerde meydana gelecek bir değişiklik sebebi ile mecburi olarak yapılacak sunum değişikliği gerçekleşebilir (Demirel, 2003: 37-40).

Finansal tablolar, işletmeler tarafından yapılan kayıtlar sonucunda Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Finansal Kuruluşlar, Muhasebe ve Denetim Standartları kurallarına uygun bir şekilde muhasebeciler tarafından hazırlanan finansal bilgilerin rapor haline getirilip

kullanıcılara sunulma halidir. Finansal tabloların oluşması, denetlenmesi ve kullanıcılara sunulma aşamaları Tablo 1.1.'de gösterilmiştir (Rezaee,2002: 22).

Tablo 1. 1. Finansal Tabloların Oluşması

Kaynak: (Rezaee, 2002: 22)

Finansal tablolar işletme ile ilgili en kapsamlı bilgileri içermektedir. Ancak bu bilgiler geçici ve dönemseldir ve kesin bir sonuç vermez. Finansal tablolar vergisel dönem ve hedeflerin gerçekleşip gerçekleşmemesi anlamında dönemsel bir çizginin sonucunda ortaya çıkarlar. Finansal tabloların üzerindeki rakamların doğruluğu konusunda da kesin bir sonuca varamayız, işletmenin tasfiyesi veya satışı gerçekleşmeden net değeri tam olarak söylenemez. Ayrıca finansal tablolar sadece rakamlar üzerinden oluşturulması sebebiyle personel bağıllığı, yöneticilerin bilgi ve yetenekleri, işletmenin dış çevreler tarafından gördüğü itibar, mal ve hizmet konusunda alım kolaylığı gibi rakamlarla ölçülemeyecek konuların finansal tablolarda olmaması mutlak bir bilgi vermediğinin göstergesidir (Teke, 2017: 4-5).

2.4. Finansal Tabloların Güvenirliliği

Finansal tabloların güvenirliliği öncelikle iç denetim mekanizmasının sağlıklı bir şekilde işlemesine bağlıdır. Düzgün işleyen iç kontrol sisteminden geçen doğru ve güvenilir bilgiler finansal tabloları oluşturacağı için finansal tablolara olan güveni de arttırmaktadır (Bahşı, 2019: 18).

Finansal tabloların hem işleme yönetimi hem de diğer kullanıcılar açısından en önemli özelliği sunulan bilgilerin doğru ve güvenilir olmasıdır. İşletmenin güncel durumu hakkında

bilgi veren finansal tablolar aynı zamanda işletmeyi ileride nasıl bir gelecek beklediği konusunda ciddi bir bilgi vermektedir (Sinnar, 2006: 32). Finansal tabloların uluslararası standartlara uygun sunulması şeffaf olmasını ve standartların kullanıldığı ülkelerdeki anlaşılabilirliğin kolay olmasını sağlamaktadır (Memiş ve Güner, 2011: 151-152).

2.5.Finansal Bilgi

Pek çok araştırmacı tarafından finansal bilginin farklı tanımları yapılmıştır. Bushman ve Smith'in tanımına göre, finansal bilgi muhasebe birimi tarafından hazırlanan ve bir bağımsız denetim tarafından incelenip onay verilmiş sunulmaya hazır hale gelmiş sayısal verilerdir (Bushman ve Smith, 2001: 238). Ersoy'a göre ise finansal bilginin oluşma sürecinde üç önemli basamak vardır. Bunlar iş olgusu, belge ve kayıt olarak belirtilmiştir. Bu aşamalardan sonra ortaya çıkan sonuçlar iki temel durum olarak gruplandırılmıştır: Süreci açıklayan finansal bilgiler ve başarıyı açıklayan finansal bilgiler. Süreci açıklayan finansal bilgiler, bir işletmenin bilançosu olarak ifade edilebilir. Bilanço aktifi ve pasifi oluşturan hesapların oluşturduğu bir gruplandırma değildir. Başarıyı açıklayan finansal bilgi ise daha çok gelir ve gider hesaplarının oluşturduğunu grup olarak belirtilmiştir (Ersoy, 2012: 11). Finansal bilgi işletmelerin tüm birimlerinden toplanarak muhasebe biriminde biriktirilip sınıflandırılmış, analiz edilmiş ve raporlanması süreci gerçekleştirilmiş bilgidir. Ortaya çıkan bu bilgilerden tabloların temelini oluşturan bazı kriterler vardır. Bu kriterler, amaca uygun ve ihtiyaç ile ilgili olmalıdır, belirli bir zaman aralığında olmalıdır ve son olarak tarafsız, doğru ve eksiksiz olmalıdır (Küçüksözen, 2004: 11).

2.5.1.Finansal Bilginin Önemi

TFRS'lerle birlikte gelen ve muhasebe sistemini etkileyen bazı durumlar mevcuttur. Alışılmış muhasebe sisteminde bilgi toplama, sınıflandırma, kayıt etme ve raporlama süreçleri belirli kurallar çerçevesinde yapılmaktadır. TMS/TFRS uygulamalarında bulunan esaslara göre, muhasebe sürecinin uyum sağlamaya çalışması istenilen raporların maliyetindeki artış ve muhasebe standartlarının uygulanmasında yapılabilecek hatalar finansal bilginin yanıltıcı olmasına neden olabilir. Muhasebe standartlarının uygulamaya konulması ile birlikte doğru ve güvenilir bir finansal bilginin ortaya çıkması için bazı yenilemelere ihtiyaç duyulmuştur. Bunlar aşağıdaki gibidir:

- İşletme ile ilgili karar alacak kişilere yeterli ve doğru bilginin ulaştırılması,

- İşletmenin farklı dönemleriyle ve farklı işletmelerin farklı dönemleriyle karşılaştırılabilir olması,
- Finansal bilgilerin finansal tablolara aktarılırken finansal tablolarda yer alan hesap isimlerinin tüm kullanıcılar tarafından aynı şekilde anlaşılması,
- Muhasebe anlamında kalıplaşan kelimeler dışına çıkıp anlaşılabilirliği bozmamak,
- İşletme ile tüm kullanıcılar arasında güvenin tam olarak sağlanması,
- Muhasebe uygulamalarında tekdüzenin sağlanması,
- Tüm kullanıcılar için işletme dilinin aynı olmasını sağlamak.

Yukarıda belirtilen maddelerin uygulanmasıyla birlikte TMS/TFRS uygulamaları sırasına meydana gelecek hata ve zorlukları en aza indirmek mümkün olacaktır (Akdoğan, 2019: 746-747).

Finansal bilgiler hem işletme içi kullanıcıların hem de işletme dışı kullanıcıların doğru ve güvenilir bilgi edinebilmesi için önemlidir. Finansal bilgilerin sunulması sonucunda mutlak bilgiye ulaşılması kesin değildir. Finansal tabloların mutlak doğruluğunu etkileyebilecek durumlar isteyerek ve bilerek yapılan yanıltmalar, aldatmalar, hileler olabileceği gibi istem dışı yapılan hatalar ya da bilgisizlik, eksik bilgi sonucunda da yapılabilecek hatalar ile gerçekleşebilmektedir. Finansal bilginin güvenilirliği işletme yönetimi açısından büyük önem taşımaktadır. İşletmenin güncel durumu ve ileride işletmeyi ne gibi durumların beklediği konusunda bilgi vermektedir. Ayrıca işletmenin uygulaması gereken politika ve stratejiler hakkında alınacak kararlar üzerinde etkili bir bilgi kaynağıdır. Güvenilir ve şeffaf bir finansal bilgi raporu işletme dışı kullanıcılarında karar verme aşamasında dikkate aldıkları bir bilgi kaynağıdır (Pamukçu, 2011: 138-142).

2.5.2. Finansal Bilgi Kullanıcıları

Finansal bilgi faydalanıcıları, şirket hakkında finansal bilgileri edinmesi gereken ve yeri geldiğinde bu bilgiler göz önünde bulundurarak işletmeye karşı ilişkilerini belirleyen taraflardır. Sekiz ayrı kullanıcı vardır. Bunlar, yatırımcılar, müşteriler, çalışanlar, kreditorler, tedarikçiler, kamu işletmeleri, analist ve fon yöneticileri, son olarak şirket yöneticileri ve ortaklardır (Elitaş, 2013: 44-45).

Tablo 1. 2. Finansal Bilgi Kullanıcıları

İşletme İçi Kullanıcılar	İşletme Dışı Kullanıcılar
<ul style="list-style-type: none"> • Şirket yöneticileri • Ortaklar • Çalışanlar	<ul style="list-style-type: none"> • Yatırımcılar • Tedarikçiler • Müşteriler • Kreditörler • Kamu işletmeleri

Kaynak: (Elitaş, 2013: 45)

2.5.2.1. İşletme İçi Kullanıcılar

İşletme içi kullanıcılar şirketlerin idaresi ve devamlılığını sağlamaktadır. Finansal bilgilerden yararlanacak ilk kişiler işletme içi kullanıcılarıdır. Ayrıca, işletme içi kullanıcılar işletmenin ne durumda olduğu ve nelerle karşılaşabileceği konusunda öngöründe bulunurlar. Finansal tabloların oluşmasında işletme içi kullanıcılar etkili olmaktadır.

Şirket yöneticileri; işletmenin tüm birimleri ile ilişkisi olan birim muhasebe birimidir. İmalat, pazarlama, yönetim, reklam, araştırma ve geliştirme, satış, insan kaynakları gibi birçok birimde meydana gelen tüm işlemler muhasebe kayıt sistemine aktarılmaktadır. İşletme yapısında bu kadar fazla birim bulunması işletme yönetimi tarafından doğru ve güvenilir bilgiye ulaşılmasını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle işletmeler muhasebe bilgi sistemlerine önem vermektedir. Muhasebe bilgi sistemi bu bilgi ve belgeleri bir çatı altında toplayarak ve toplanan bilgi sonucunda gerekli raporlamaları hazırlayarak işletme yönetiminin bilgiye daha kolay ulaşmasını sağlamaktadır (Dinç ve Abdioğlu, 2019: 163). İşletme yönetiminin, raporlama sonucu ortaya çıkan finansal bilgiye doğru, güvenilir ve zamanında ulaşması işletme üzerinde önemli etkisi olan kararları alırken yönetimin doğru ve tam zamanında karar almasını sağlamaktadır. Ayrıca işletmenin kar, büyüme ve verimliliği gibi konulardaki durumunu görmesini sağlamaktadır. Diğer birimlerinde ortaya çıkan veriler üzerinden performans değerlemesi ve denetlenmesi konusunda işletme yönetimine kolaylık sağlamaktadır. Bu durum finansal bilginin en temel kullanıcısının işletme yönetiminin olduğunu göstermektedir (Pamukçu, 2011: 138-140).

Ortaklar; işletmenin temel bilgi edinici organıdır. Dünya genelindeki teknolojik gelişmelerle birlikte işletmeler ülke sınırları dışına çıkarak evrensel bir pazara açılmıştır. Bu

durum işletmelerin daha hızlı büyümesini ve gelişmesini sağlamaktır. İşletmeler için avantaj olarak görülse de bu durumun olumsuz tarafları da vardır. Hızlı büyüme işletmenin doğrusal oranda yönetiminin zorlaşmasına ve karmaşıklaşmasına neden olmaktadır (Arı, 2007: 80). Ayrıca tüm işletmelerin aynı avantajlara sahip olması rekabet açısından da işletmeyi zorlayacak durumlardan biridir. Böyle bir durumda ortaklar yönetim kısmında yeterli bilgi ve yeteneklere sahip kişileri yönetime getirip işletmenin daha profesyonel bir şekilde yönetilmesini amaçlamaktadır (Ulukan, 2005: 38). Finansal bilgilerin ortaklar tarafından kullanılması; yönetimin denetlenmesi, işletmenin hangi yöne doğru ilerlediğinin öğrenilmesi, yönetim tarafından alınan ya da alınacak önemli düzeydeki kararların doğruluğu konusunda fikir sahibi olmak ve diğer tüm politikalar hakkında bilgi sahibi olmasını sağlamaktadır (Demir ve Coşkun, 2009: 5).

Çalışanlar; finansal bilginin diğer bir kullanıcılarındandır. Mevcut haklarının ve gelecekteki haklarının korunduğunu görmek için çalışanlar işletmenin hazırlamış olduğu finansal bilgilerden faydalanmaktadır. TMSK tarafından Resmi Gazete’de yayımlanan, çalışanlar ve sendikalar ile ilgili tebliğde de konu edilmiştir. İşletmelerin sürekliliği ve karlılığı çalışan ve çalışanları temsil eden gruplar tarafından önemlidir. Çalışanların işverenenden beklediği ücret, emeklilik sorumlulukları ve işin devamlılığı gibi beklentileri vardır. Bu beklentilerin şüpheye kalmaması ve şirketlerin bunu karşılama durumunu öğrenmeleri için çalışanlar da şirketin finansal bilgilerine ihtiyaç duymaktadır (TMSK, 2005).

Tebliğde de belirtildiği gibi finansal bilgiye ihtiyaç duyulan bazı konular vardır. İşletmenin çalışanlarına karşı sorumlu olduğu en temel yükümlülük ücret ödeme yükümlülüğüdür. Çalışanlar emeklerinin karşılıklarını garanti altında olduğunu görmek istemektedir. Bunun dışında işin devamlılığının olması işsizlik ile ilgili bir sorun yaşamak istememesi, çalışanların önem verdiği durumlardan biridir. Ayrıca çalışanlar emeklilik ve tazminat ile ilgili işletmenin ödeme gücünün olup olmadığını finansal bilgiler aracılığı ile öğrenmektedirler (Küçüksözen, 2004: 23).

2.5.2.2. İşletme Dışı Kullanıcılar

İşletme dışı kullanıcılar işletmenin yaptığı kayıtlar sonucunda elde edilen finansal bilgilerin finansal tabloya aktarılmasıyla işletme hakkında bilgiye ulaşmaktadırlar. İşletme dışı kullanıcılar işletmeye dair güncel bilgiyi ve ileride işletmeyi ne gibi durumların beklediği konusundaki bilgiyi finansal tablolardan almaktadır. Burada önemli olan finansal tablolarda sunulan bilginin güvenilirliği ve doğruluğudur. İşletme dışı kullanıcılar yatırımcılar,

tedarikçiler, müşteriler, kreditorler ve kamu işletmeleri başlıkları altında detayları ile aktarılacaktır (Küçüksözen, 2004: 23-26).

Yatırımcılar; işletmenin karlılık potansiyelinin yüksek olduğunu öngörüp belli bir oranda borç vererek gelecekte verdiği tutardan daha fazla geri almak amacıyla fayda sağlamak isteyen bir dış kullanıcıdır (Saban, Vargün ve Gürkan, 2017: 923). Yatırımcıların karar verme sürecini etkileyen en önemli etken finansal bilgilerdir. Güvenilir bir finansal bilgi süreci ve işletme durumunun finansal tablolarda iyi yönde ilerlediğinin anlaşılması mevcut yatırımcıların kaybedilmemesini sağlamaktadır. Bunun yanı sıra potansiyel yatırımcıları işletme hisse senetleri alımına yönlendirerek yatırımcı sınıfına geçmeleri ile sonuçlanmaktadır. Bu durum işletmenin finansal durumunun iyi olmasının yanında daha fazla fon sağlanması ve işletme açısından büyüme ve karlılığın hızlı bir şekilde artması anlamına gelmektedir (Bekçi ve Alkan, 2009: 2).

Günümüzde küreselleşmenin artması ve ekonomik anlamda sınırların kalkması nedeniyle yatırımcıların seçenekleri de artmış, dünyanın her yerinde güvenilir yatırımlar kolaylaşmıştır. Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS) ve Uluslararası Finansal Raporlama Standartları'nın (UFRS) belirlenmiş kavramlar ve kurallar çerçevesinde dünyanın genelinde aynı şekilde uygulanması ulaşılabilecek bilgileri kolayca anlaşılabilir ve karşılaştırılabilir kılmaktadır (Atmaca ve Çelenk, 2011: 115). Türkiye'de de gün geçtikçe bağımsız denetim uygulanma şartlarının düşürülmesi ve işletmelerin küresel düzenin bir parçası olma yönündeki çabaları TMS uygulamalarına yönelik kullanımı arttırmıştır. Bu standartlar çerçevesinde oluşturulan kayıtlar ve TFRS uygulamalarına uygun hazırlanan raporlar sayesinde Türkiye'de bulunan işletmeler Türkiye'de yatırımcılarla sınırlı kalmayıp yurtdışından da yatırımcı çekmeyi hedeflemektedir (Atmaca ve Çelenk, 2011: 115).

Tedarikçiler; işletmelere önemli düzeyde mal veya hizmet sağlayarak işletmenin satıcılarına borçlarını ödeme konusundaki yeterliliği ve genel olarak işletme ile ilgili finansal durumu öğrenmek amacıyla kamuoyu ile paylaşmış olduğu finansal bilgiler üzerinden işletme hakkında bilgi sahibi olurlar (Toroslu, 2007). Tedarikçinin herhangi bir işletmenin finansal bilgilerinden faydalanması o işletme ile yapılacak ticari hacmin yaklaşık olarak sınırlarını belirlemede yardımcı olmaktadır. Finansal bilgilerde yer alan mal veya hizmet alımlarına karşılık yapılan ödemeler ve işletmenin karlılık durumu tedarikçiler için önemli etkenlerdir. (Küçüksözen, 2004: 23-24).

Müşteriler; mal veya hizmet alımı yaptığı işletmelerin finansal bilgilerine ihtiyaç duymaktadır. Mal veya hizmet alımında bulunan müşteriler alım yaptığı işletmenin finansal durumu ve işletmenin sürekliliği hakkında faydalı bilgi sahibi olmak istemektedir (Türker, 2009: 16). Ticari ilişkinin devamı açısından bu bilgiler işletmenin mal veya hizmet tedarikine devam edebilmesi oluşabilecek talep artışının işletme tarafından karşılanabilecek güce sahip olması gibi durumları öngörmek açısından önemlidir (Aydın, 2017: 10).

İşletmelerin kaynak bulmak amacıyla en sık başvurduğu yöntem kredi kullanmaktır. Kreditorler tarafından sağlanan bu kaynağın kullanılabilmesi için işletmelerin bazı kriterleri yerine getirmesi gerekmektedir. Kredi veren kurumlar işletmeler ile ilgili finansal bilgiler üzerinden kısa ve uzun vadedeki borçlarını analiz etmektedir. Kreditorler finansal bilgilere bakarak, talep edilen kredinin istenilen vadede ödenip ödenemeyeceği hakkında analiz yaparak karar vermektedir (Doğan, 2009: 8). Finansal bilgilerde yer alan ve mevcutta bulunan kredilerin ödeme durumu, vade tarihi, aylık ödeme miktarı gibi unsurlar göz önünde bulundurularak talep edilen kredi miktarının analizi yapıp kredinin kullanılarak kullanılamayacağı konusunda sonuca ulaşılmaktadır (Gençtürk, 2008: 60).

Ekonomideki kaynakların doğru bir şekilde kullanılıp kullanılmadığı hakkında bilgi sahibi olmak amacıyla kamu otoriteleri, işletmelerin finansal tablolarında yer alan bilgileri kullanmaktadır. Devletin vergi alacağı ve işletmelerin vergi politikaları gibi konularda bilgi almak, milli gelir hesaplamalarında ve farklı istatistiksel raporların düzenlenmesinde işletmelerin finansal bilgileri hükümet ve düzenleyici otoriteler tarafından kullanılmaktadır (Küçüksözen, 2004: 24). Kamu işletmeleri, işletmenin finansal tablolarında devleti vergi kaybına uğratabilecek uygulamaların olup olmadığı, finansal anlamda işletmeyi olduğundan farklı bir durumda göstermeye çalışıp çalışmadığı ve kamuoyunu aldatıcı herhangi bilgi yer alıp almadığı konusunda faydalanan kullanıcılardan biridir (Gönen ve Kutay, 2013: 40).

3. Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Manipülasyon Türleri

Finansal bilgi manipülasyonu işletmenin finansal bilgilerinin bilerek ve istenilerek müdahalede bulunup bilgilerin normalde olduğundan farklı bir şekilde gösterilmesidir. Bu durum ihtiyaç doğrultusunda farklı manipülasyon türleri ile uygulanabilmektedir.

4. Finansal Bilgi Manipülasyonu

Fransızca kökenli olan manipülasyon kelimesi Türk Dil Kurumu'na (TDK) göre yönlendirme, seçme, ekleme ve çıkarma yolu ile bilgileri değiştirme ve yönlendirim anlamlarına gelmektedir (TDK, 2022). Manipülasyonun çok fazla yöntem ve araçla

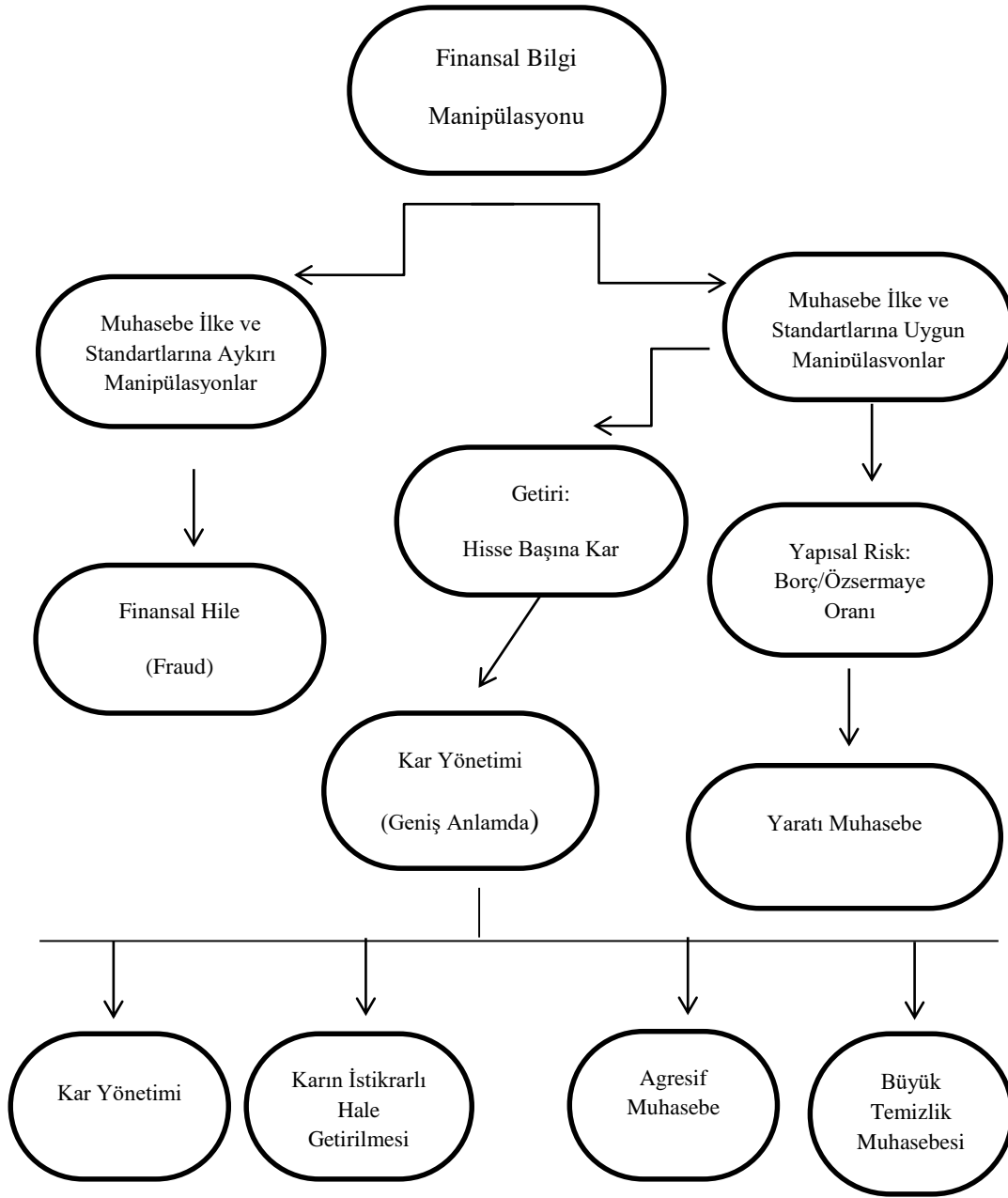
yapılabilmesi nedeniyle kesinleşmiş net bir tanımı yoktur. Genel anlamda açıklamak gerekirse, manipülasyon işletmelerin piyasada bulunan menkul kıymetler üzerinden doğal olmayan müdahale ile olduğundan daha düşük veya daha yüksek ya da istenilen seviyede tutulma gibi girişimler ile piyasayı yanıltıcı ve olduğundan farklı bir durum içinde gösterme çabasıdır (Şensoy, 2013: 378). Piyasa araçlarının değerlerine yapılan yapay müdahaleler; yanıltma, yanlış bilgi verme, yönlendirecek şekilde yorum yapma ve rapor hazırlama gibi yatırımcıların davranışlarını etkileyecek faaliyetlerde bulunmak manipülasyonun oluşmasında en çok başvurulan yöntemlerdendir (Okuyucu Ergün, 2021: 110-111). Finansal bilgi manipülasyonun yapılması nedeniyle piyasada bulunan doğru ve güvenilir bilgi paylaşan işletmelere yatırımın azalmasına sebep olmaktadır. Bu durum doğru ve güvenilir bilgi paylaşan işletmelerdeki fon sağlama sorunlarını başlatmaktadır. Piyasadaki yatırımcının manipülasyon nedeniyle yanlış yaptığı yatırım sonucu, beklenen tasarrufun gerçekleşmemesi piyasaya olan güvenin azalmasına ve yatırımcıların farklı bir tasarrufa yönelmesine neden olmaktadır (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2005: 3).

4.1. Finansal Bilgi Manipülasyon Türleri

Finansal bilgi manipülasyonu ilk olarak iki temel ayırım üzerinden değerlendirilmektedir. Bunlar muhasebe ilke ve standartlarına aykırı manipülasyonlar ve muhasebe ilke ve standartlarına uygun manipülasyonlardır. Muhasebe ilke ve standartlarına aykırı manipülasyonlar tamamen hile yapılarak sunulan finansal bilginin manipüle edilmesidir. Muhasebe ilke ve standartlarına uygun manipülasyonlarda ise belirtilen ilke ve standartların sınırları içerisinde, sınırların çıkış noktasına kadar zorlayarak ve belirli bir çerçevede kalarak finansal bilginin manipüle edilmesidir (Uzunoğlu ve Karacaer, 2019: 549-551).

Finansal bilgi manipülasyonunun, kar yönetimi, karın istikrarlı hale getirilmesi, yaratıcı muhasebe uygulamaları, agresif muhasebe, büyük temizlik muhasebesi, aldatıcı finansal raporlama, muhasebe hata ve usulsüzlükleri olmak üzere altı adettir.

Tablo 1. 3. Finansal Bilgi Manipülasyonu

Kaynak: (Toplu, Calayoğlu ve Azaltun, 2021: 18)

4.1.1. Kar Yönetimi

Kar yönetimi veya kazanç yönetimi olarak isimlendirilen ve manipülasyon türleri arasında en sık kullanılanlardan biridir. Kar yönetiminin birçok bakış açısı olması nedeniyle net olarak belirlenmiş bir açıklaması bulunmamaktadır. Genel anlamda açıklamak gerekirse, finansal tablolar üzerinde muhasebe ilkeleri çerçevesinde değiştirme, oynama ve yönlendirme gibi teknikler kullanılarak finansal tablo kullanıcılarını işletme karı üzerinden manipüle etme türüdür (Uçma, 2010: 43).

Pekin'e göre kar yönetimi finansal tablolarda sunulan karın isteyerek değiştirilmesi sonucu kredi ve yatırım kararı alma konusunda finansal tablo kullanıcılarını etkileyerek kamuoyunun etkilenmesidir. 1990'lı yıllarda işletmelerin kar hedeflerinin gerçekleştirilmesi için yöneticilere yapılan baskılar ve hedeflerin gerçekleşmemesi yöneticilerin finansal tablolara müdahalede bulunarak manipülasyon yapılmasına neden olmuştur. Hedeflenen kara ulaşmak için yapılan müdahalelerle işletmenin başarılı bir şekilde yönetildiği ve yatırıma uygun bir işletme olduğu görüntüsü vermek amaçlanmaktadır (Pekin, 2011: 57-58).

Beneish'e göre kar yönetiminin iki farklı türü vardır. Bunlar bilgi ve fırsatçı olarak adlandırılmaktadır. Bilgi türü, finansal bilgileri müdahalede bulunarak ileri zamanlarda yatırım anlamında yatırımcıların cazip görebileceği karlılık oranı ve nakit akışları rakamlarının normalin dışında gösterilme durumudur. Fırsatçı türü ise o anki finansal bilgilerin olduğundan farklı göstererek finansal bilgi kullanıcıların yanıltma ve aldatma tekniği ile kazanç durumunun manipüle edilme durumudur (Beneish, 2001: 5). Kar yönetimi manipülasyonu sadece finansal bilgiler üzerinden değil aynı zamanda yönetim tarafından alınan kararların eksik ya da farklı şekilde kamuoyuna sunulmasıyla da gerçekleşmektedir (Toplu, Calayoğlu ve Azaltun, 2021: 18).

Genel olarak bakıldığında işletmeler kar yönetimi manipülasyonu ile finansal tablolarda yer alan bilgilere öncesinde müdahalede bulunarak karı olduğundan fazla gösterip kredi kullanma, yatırımcı çekme ve suni bir itibar yaratma gibi fırsatlardan faydalanmayı amaçlamaktadır (Pekin, 2011: 57-58).

4.1.2. Karın İstikrarlı Hale Getirilmesi

Karın istikrarlı hale getirilmesi manipülasyon türü işletmenin gerçekleşen karının istikrarsız olması durumunda kullanılan bir manipülasyon türüdür. Dönemler arasında kar anlamında çok farklı rakamların ortaya çıkması işletmenin bir istikrar içinde olmadığı ve yatırım açısından güven vermediği anlamına gelmektedir. Bu durumlarda işletme yöneticileri finansal bilgiler üzerinde oynamalar yaparak, karın beklenenden çok olduğu dönemlerde karı daha az ya da karın beklenenden az olduğu dönemlerde ise karı olduğundan daha fazla gösterir. İşletme böylece daha istikrarlı ve güvenilir gösterilerek, yatırım ve kaynak anlamında sorun yaşamamak istenilmektedir (Kıllı, Evcı, 2017: 70). Bu manipülasyon türünün kullanılması sadece yatırım alma yöntemiyle dışarıdan kaynak sağlanmasının yanında yöneticilerin ortaklar tarafından verilen hedeflerin gerçekleştirilmesi konusunda da kullanılmaktadır. Yöneticiler kendilerine verilen hedefleri bazı dönemler hedefinin üzerinde bazı dönemler ise hedefinin

altında gerçekleştirirler. Bu durumda yöneticilerin, verilen hedefler konusunda başarılarının sürekli hale gelmesi için bazı finansal bilgilere müdahale ederek dönemlerde gerçekleşen rakamları kendi lehlerine olacak şekilde dengelemektedirler (Bekçi ve Avşarlıgil, 2011: 136).

Karın istikrarlı hale getirilmesi konusunun bazı özellikleri vardır. Bunlardan ilki işletmenin bu duruma müdahale etmesi halinde, ileride işletmeyi etkileyecek farklı bir karar alma durumuna sokmamalıdır. İkinci olarak genel kabul görmüş muhasebe ilkeleri çerçevesinde kalarak müdahalede bulunulmalıdır. Üçüncü olarak kardaki rakam ve oranların farklılığını yok edip istikrar oluşturmalıdır. Son olarak, müdahale edilen dönem bir ya da birbirini izleyen birden fazla dönemler halinde olmalıdır. Özel amaçlarla yapılan bu müdahaleler karda net bir şekilde değişiklik yapmalıdır. Dönem karlarına yapılan bu müdahaleler üç yöntem haline ayrılmıştır. *Tahakkuk yoluyla*; istikrarlı hale getirme suni yapılan müdahalenin etkisini azaltmak için genel kabul görmüş muhasebe ilkelerinin dönemsellik ilkesi gereği gelecek yıllara ait gelir ve gider tahakkuk zamanları ile ilgili bazı kayıtların değiştirilmesiyle gerçekleşir. İhtiyaca göre gelecekte gelirler ya da giderler, azaltılıp veya çoğaltılarak karın istenilen seviyeye getirilmesi gerçekleştirilir. *Zamana dağıtım yoluyla*; istikrarlı hale getirme yöntemi işletme yönetimi tarafından gelir ve giderlerin isteğe bağlı şekilde istenilen döneme kaydedilmeleri ile yapılmaktadır. İhtiyaca uygun zamanda kur farklarının kar veya zarar hesaplarına aktarılması istenilen kar düzeyine ulaşılmasını sağlamaktadır. *Sınıflandırma yoluyla*; istikrarlı hale getirme, işletme yöneticileri karı istikrarlı hale getirmek amacıyla bazı hesaplar üzerinde değişiklikler yapabilir. Bu hesaplar istenildiğinde manipüle edilebilecek hesaplardır. Örneğin olağan gelir giderler ve olağandışı gelir giderler gibi hesaplarda ihtiyaca bağlı olarak sınıflandırılarak manipüle edilebilir (Demir ve Bahadır, 2007: 112-113).

4.1.3. Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları

Yaratıcı muhasebeyle ilgili net bir tanım bulunmamakla birlikte diğer finansal bilgi manipülasyonlarının tamamının bir arada kullanılması gibi bir görüş vardır. Finansal tablo kalemlerinin sınıflandırma yöntemiyle ihtiyaca göre değiştirilmesidir. Bu alanda genel kabul görmüş bazı örnekler Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu'ndan (2005) aktarıldığı üzere aşağıdaki gibidir:

- Soyut kazanç yaratılması ya da kazancın tahakkuk etmeden muhasebeleştirilmesi,

- Faiz yükümlülüklerinin olağan dışı bir biçimde aktif hesaplara kaydedilmesi veya amortisman yıllarının uzan yıllara yayılması,
- Varlık ve borçların yanlış bir şekilde sunulması,
- Olağandışı kazançların normal iş gelirleri gibi, iş giderlerinin ise olağandışı giderler gibi sunulması gibi müdahaleler ile gelir tablosunda sunulan bilgilerin değiştirilmesi,
- İşletmenin nakit üretme potansiyelinin fazla olduğu görünümü vermekle nakit akım tablosunda yatırımlardan veya diğer işlerden elde edilen nakdin, asıl işlerden elde edilen nakit gibi gösterilmesi.

Muhasebe kurallarında farklı yöntem ve uygulamalar mevcuttur. Bu durum işletmenin istekleri doğrultusunda belirli grupların faydalanabileceği yönde esnetilebilmektedir. Muhasebe ilkelerine, standartlarına ve mevzuata uygun bir şekilde müdahalede bulunularak olağan durumdan farklı bir şekilde sunulan finansal bilgilerle kullanıcıların kararları etki altına alınmaktadır. Genel olarak bakıldığında yaratıcı muhasebe uygulamalarının kullanılmasının amacı işletmenin finansal bilgilerinin olduğundan daha iyi gösterilmesidir. Buradaki müdahalenin mevzuat ve kurallarda çerçevesinde bulunan esneklik ve boşluklardan yararlanılarak olması hileli finansal raporlamanın artması ve normal hale gelmesine neden olmaktadır (Can, 2010: 30).

Yaratıcı muhasebe bir hileye başvurmadan yasalar çerçevesinde finansal tablolarda yapılan manipülasyondur. Yaratıcı muhasebe, finansal tabloların sunumunda kuralların esnekliklerinden faydalanılarak işletme yönetiminin lehine dönecek şekilde müdahalede bulunulmasıdır. Bu uygulamada karın yüksek gösterilmesi ve büyümenin hızlı bir şekilde gerçekleştirilmesi amaçlanmaktadır (Durmuş, 2017: 103-105). Genel olarak yaratıcı muhasebe uygulamasında işletmenin finansal durumu olduğundan daha güçlü gösterilmek istenmektedir (Ocak ve Güçlü, 2014: 127-128).

4.1.4. Agresif Muhasebe

Agresif muhasebe, genel kabul görmüş muhasebe kuralları, ilkeleri ve standartlarının sonuna kadar zorlanması anlayışıyla işletmenin finansal tablo kullanıcılarına yanlış, eksik ve aldatıcı bilgiler sunulmasıdır. Bu kapsamda birçok yöntem başvurulabilir. Teslimi gerçekleşmeyen malların önceden faturasının kesilmesi ve satıştan doğan gelir olarak gösterilmesi bu yöntemlerden biridir. Bir diğer yöntem ise gelir olarak kaydedilen işlemlere

ilişkin harcama ve giderlerin sonraki döneme ait giderlerin gelecek dönemlere yansıtılmasıdır. (Bezirci ve Karahan, 2015: 225).

Dönem karının yüksek gösterilmesi amacıyla muhasebe standartlarında yer alan veya almayan uygulamaların isteyerek seçilmesidir. Karın yüksek gösterilme yöntemleri farklı şekillerde olabilir. Örneğin şüpheli durumda olan veya tahsil edilme ihtimali düşük olan alacaklara karşılık ayrılması ya da gereğinden az ayrılmasıdır. Giderlerin bir sonraki döneme sarkıtılması satışların hızlandırılmasıdır (Küçüksözen, 2004: 55-56).

Agresif muhasebe, istenilen finansal durum görüntüsüne ulaşmak için muhasebe ilke ve standartlarının özellikle seçilmesi ve ihtiyaca göre kullanılma durumudur. Bu durumun sonunda şirket değerlerinde büyük düşüş ile karşı karşıya gelmektedir (Erol ve Aslan, 2016: 23-24).

4.1.5. Büyük Temizlik Muhasebesi

Zarar eden bir işletmenin finansal durumu olduğundan daha kötü gösterilerek büyük temizlik muhasebesi gerçekleştirilebilmektedir. Büyük temizlik muhasebesi işletme devri, birleşmesi veya yönetimin değiştiği zamanlarda başvurulan bir yöntemdir. Bu yöntemle gelecek yılın maliyetlerinin cari döneme kaydedilmesi sonucu işletmelerin finansal durumu olduğundan daha kötü gösterilmektedir. Böylece gelecek yılda ise işletmenin olduğundan daha iyi bir durumda gösterilmesi amaçlanmaktadır (Yavuzarslan, 2021: 74-76).

“Big bath accounting” Türkçe’ye çevrildiğinde büyük temizlik muhasebesi olarak adlandırılan bir manipülasyon türüdür. Nissan, Samsung ve Sheseido gibi uluslararası işletmeler Şirketinin Genel Müdürü (CEO) değişikliği sonrası buldukları yıl için finansal durumu olduğundan çok kötü göstererek büyük rakamlarla zarar edilmiş gibi göstermişlerdir. Sonraki yılda ise önceki yıla oranla çok daha fazla iyi gösterilmesi işletme performansının kısa sürede düzeltilmiş gibi gösterilerek büyük temizlik muhasebesi uygulanmıştır (Ünver Kiracı ve Şengül Çelikay, 2020: 238-239).

1966-1969 yılları arasında yapılan bir araştırmada 365 işletme incelenmiş ve bu işletmelerin 165 tanesinde yönetim değişmiştir. Yönetim değiştiren işletmelerin muhasebe politikalarının değiştirilmesi konusunda incelemelerde bulunulmuştur. Bu incelemeler sonucu yönetim değişikliğine giden işletmelerin, yüksek oranla muhasebe politikası değişikliğine gittiği ve büyük temizlik muhasebesi yöntemine başvurduğu belirlenmiştir (Ocak ve Güçlü, 2014: 130).

4.1.6. Aldatıcı Finansal Raporlama

Aldatıcı finansal raporlama, finansal tablolarda yer alan bilgileri finansal bilgi kullanıcılarını aldatmak ve yanıltmak amacı ile değiştirilerek yanlış bir şekilde sunulması ile oluşmaktadır (Çıtak, 2019: 58-59).

Kamu Gözetimi Kurumu (KGK) (2017) tarafından yayımlanan Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı'na (BOBİ FRS) göre, genel finansal raporlama ilkeleri açık bir şekilde belirtilmiştir. Bu ilkeler işletmenin sürekliliği, tahakkuk esası, ihtiyatlılık, finansal tabloların sunumunda önemlilik, mahsup yasağı, raporlamanın sıklığı, karşılaştırmalı bilgi, sunumda tutarlılık olarak belirtilmiştir.

İşletmenin sürekliliği; yönetimin işletme faaliyetlerinin sona erdirme ya da tasfiye etme gibi bir durum içinde olmadığı sürece işletmenin sürekliliği esastır. İşletmenin sürekliliği halinde finansal tablolar bu ilke göz önünde bulundurularak hazırlanmalıdır. Raporlamaya denk gelecek dönem en az 12 ayı kapsmalıdır.

Tahakkuk esası; nakit akış tablosu hariç bütün finansal tablolar tahakkuk esası ilkesine göre hazırlanmalıdır. Tahakkuk esasına göre yapılan işlemlerde varlık ve kaynakların etkileri gerçekleştiğinde finansal tablolarda gösterilmesi gerekmektedir.

İhtiyatlılık; işletme yönetiminin bilinmezlik halinde karara varırken dikkatli hareket etmesini, finansal bilgilerinde varlıklarını ve kazançlarını olduğundan fazla, yükümlülüklerini ve giderlerini ise olduğundan az belirtmemeleri anlamına gelir.

Finansal tabloların sunumunda önemlilik; benzer özelliklere sahip kayıtların bir araya gelmesiyle oluşan önemli hesapların finansal tablolarda ayrı bir şekilde gösterilmesidir. Buna karşılık olarak tek başına önemsiz olan hesaplar ise birleştirilerek finansal tablolarda ve dipnotlarda belirtilebilir.

Mahsup yasağı; mecburi kılınan veya izin verilen durumlardan başka, varlık ve borçlar veya gelir ve giderler birbirlerinden mahsup edilemez.

Raporlamanın sıklığı, finansal tablolar normal şartlar altında yılda en az 1 kere sunulması gerekmektedir. Yıllık finansal tabloların 1 yıldan daha az veya daha fazla sürede sunulması durumunda dipnotlarda açıklanması gereken bilgiler vardır. Bunlar işletme raporlama döneminin değiştiği, daha uzun veya daha kısa dönem kullanılmasının nedeni, finansal tablolarda yer alan tutarların tam anlamıyla karşılaştırılabilir olmadığıdır.

Karşılaştırmalı bilgi; finansal raporlamada sunulan cari bilgilerin bir önceki yılda sunulan bilgilerle karşılaştırılması amacıyla bir önceki yılın tutarları da finansal raporda sunulmasıdır. Ayrıca önceki yıllarda finansal raporların dipnotlarında belirtilen ve cari dönem finansal raporunun daha iyi anlaşılması açısından gerekli olan bilgiler de dipnotlarda belirtilmelidir. Dipnotlarda sunulan bu bilgiler karşılaştırmalı bilgi açısından önemlidir.

Sunumda tutarlılık; finansal tabloların sunumunda ve sınıflandırılmasında dönemler itibarıyla herhangi bir değişiklik yapılamamasıdır. Fakat işletmenin varlıklarının, yükümlülüklerinin, öz kaynaklarının, faaliyet sonuçlarının ve nakit akışlarının gerçeğe uygun bir şekilde sunumunun sağlanması amacıyla, özel durumlarda bu ilke uygulanmayabilir. Bu ilkenin uygulanmaması durumunda, nedenleri ile birlikte dipnotlarda açıklanmalıdır.

Aldatıcı finansal raporlamanın amacı finansal bilgi kullanıcılarına yanlış ve yanıltıcı bilgi vermektir. Ayrıca yöneticilerin alacakları prim kazançlarını arttırmak amacıyla da kullanılmaktadır. Muhasebe kayıtlarının eksik, yanlış kaydedilmesi veya zamanın değiştirilmesi gibi yanıltıcı yöntemler kullanılarak gerçekleştirilir. Müdahale edilen kayıtlar daha çok ciro, stok, varlıkların yeniden değerlendirilmesi ve tahakkukları etkileyecek kayıtlara yöneliktir. Örneğin SEC'in 1999 yılında aldatıcı finansal raporlamanın tespiti konusunda 525 işletme üzerinde yapmış olduğu incelemeye göre, aldatıcı finansal raporlama yapan işletmelerin %34'lük kısmının hasılat kayıtlarına zaman açısından müdahalede bulunduğu anlaşılmıştır. İnceleme sonucunda raporun %18'lik kısmında varlıkların değerlendirilmesi; %13'ünde giderlerin aktifleştirilmesi; %20'sinde ise kazanç yöntemi ile ilgili konularda müdahalenin bulunduğu saptanmıştır (Erdoğan ve Oruç Erdoğan, 2021: 461-462).

Aldatıcı finansal raporlamanın Bağımsız Denetim Standartları (BDS) çerçevesinde bağımsız denetçiler tarafından varlıkların kötüye kullanılması ve aldatıcı finansal raporlama açısından incelenmesi ve denetlenmesi gerekmektedir. Varlıkların kötüye kullanılması rüşvet, hırsızlık, zimmete para geçirme, bordro sahtekârlıkları gibi kişisel yöntemlerle gerçekleşmektedir. Aldatıcı finansal raporlama ise işletme yönetiminin isteği ve bilgisi dahilinde finansal tablolara yapılan müdahaledir. Bu yolla tüm kullanıcıları ve toplumu yanlış bilgilendirme, yanıltma amaçlanmaktadır (Kaya ve Uzay, 2018: 735-737).

Aldatıcı finansal raporlama konusunda ABD'de iki yılda bir raporlanan araştırma yapılmıştır. ABD merkezli Sertifikalı Hile Denetçileri Kurumu (Association of Certified Fraud Examiners-ACFE) tarafından raporlama sunulmuştur. Bu raporlarda 100'den fazla ülkede

incelemelerde bulunulmuştur. Daha önceden denetçilerin hile yapıldığına dair bulgular saptandığı ve bu hilelerin hangi türde olduğu analiz edilip istatistiksel anlamda sunulmuştur.

Tablo 1.4.'te sunulan verilere bakıldığında, aldatici finansal raporlama türü yüzdesel olarak en düşük kategoride yer almasına rağmen en yüksek tutarlardan oluşmaktadır. Bu durum aldatici finansal raporlamanın ciddi derecede kayıplara yol açabileceğini ortaya koymaktadır. Aldatici finansal raporlama tüm finansal tablo kullanıcılarını ve toplumu önemli düzeyde yanıltan bir hile türüdür (Kaya ve Uzay, 2018, 724-725).

Tablo 1. 4. Hile Türü Örneği

Hile Türleri	2012		2014		2016		2018	
	Yüzde	Kayıp (\$)	Yüzde	Kayıp (\$)	Yüzde	Kayıp (\$)	Yüzde	Kayıp (\$)
Varlıkların Kötüye kullanımı	%86,7	120.000	%85,4	130.000	%83,5	125.000	%89	114.000
Yolsuzluk	%33,4	250.000	%36,8	200.000	%35,4	200.000	%38	250.000
Aldatici Finansal raporlama	%7,6	1.000.000	%9,0	1.000.000	%9,0	975.000	%10	800.000

Kaynak: (Kaya ve Uzay, 2018: 725)

4.1.7. Muhasebe Hata ve Usulsüzlükleri

Muhasebede hata kasıtlı olmayan dikkatsizlik, ihmal, bilgisizlik ve özensizlikten kaynaklanan yanlışların yapılmasıyla gerçekleşir. Kayıt, değerlendirme, raporlama ve açıklama gibi konularda yapılan hatalar muhasebe hatası olarak adlandırılmaktadır (Özçelik, Karataş Aracı ve Keskin, 2017: 199).

Hatalar, finansal tabloda yer alan bölümlerin ölçülmesi, sunulması ve açıklaması sırasında ortaya çıkar. Finansal tablolarda ciddi bir hata yer alıyorsa veya şirketin finansal durumu, finansal performansı veya nakit akışları istenerek hatalı sunuluyorsa TFRS'ye uygun değildir. Cari dönemde yapılan yanlışlar finansal tablolar onaylanmadan önce fark edilirse cari dönemde düzeltilmelidir. Ama bazı hallerde hatalar, sonraki yıllarda farkına varılırsa ve bu önceki yıllara yönelik hatalar karşılaştırmalı bilgilerde izleyen dönemlere ilişkin finansal tablolarda düzeltilir (TMS 8, 2017: 7-8).

Muhasebede usulsüzlük ise hatadan farklı olarak isteyerek yapılmış ve karşılığında menfaat sağlama amacı olan yanlışlardır. Hile ve usulsüzlük; şirket yönetimi ile yönetimden

sorumlu kişilerin, şirket çalışanlarının veya üçüncü kişilerin bilerek ve isteyerek, yasal olmayan bir çıkar elde etmek amacıyla yanlış yönlendirme içeren hareketlerde bulunmaları anlamına gelmektedir (TMS 8, 2017: 9).

Muhasebe hataları ve muhasebe hileleri genellikle karıştırılmaktadır. Ancak hata ve hile arasında önemli derece farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklarından en önemlisi kasıttır. Muhasebe hatası genellikle kasıt olmadan ortaya çıkarken muhasebe hilesi ise bilerek ve isteyerek kasıtlı olarak yapılır (Terzi, 2012: 35). Bununla birlikte hatalar kolayca ortaya çıkarken hileleri tespit etmek daha zordur. Bunun nedeni hileyi yapan kişinin faaliyetini gizleme çabasıdır. Muhasebe hilelerinin sebebi çıktılarının fayda maksimizasyonun sağlamak ya da zararları saklama amaçlıyken muhasebe hatalarında ise herhangi bir amaç güdülmemektedir. Çünkü muhasebe hataları istemeden yapılan yanlış işlemlerdir (Bozkurt, 2009: 60).

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONUNU ORTAYA ÇIKARMAYA YÖNELİK MODELLER

Bu bölümde finansal bilgi manipülasyonlarını ortaya çıkarmaya yönelik modeller başlığı altında tahakkuk esaslı modeller ve karma modeller ayrı alt başlıklar olarak ele alınacaktır. Tahakkuk esaslı modeller Healy modeli (1985), De Angelo modeli (1986) ve Jones modeli (1991) alt başlıkları altında detaylıca aktarılmıştır. Karma modeller ise endüstri modeli, Spathis modeli (2004) ve Beneish modeli olarak detaylandırılmıştır. Bu tezde de analiz yapımı açısından tercih edilen Beneish modeli hakkında alt başlıklara ayrılarak aktarılmıştır. Bu bakımdan Beneisg 1997-1999 modeli, Beneish 2013 modeli ve son olarak Beneish Türkiye Modeli kapsamlı olarak ele alınmıştır

1. Finansal Bilgi Manipülasyonlarını Ortaya Çıkarmaya Yönelik Modeller

Finansal tablolara yönelik gerçekleşen manipülasyonlar işletmeler ve toplumun tüm kesimleri tarafından önem arz etmektedir. Manipüle edilen tabloların birçok kişi ve kurumu yanlış bilgilendirerek olumsuz yönde etkilediği görülmektedir. Yatırımların, sağlanan finansmanların ve buna benzer birçok girişimin manipülasyonun etkisiyle yanlış yapıldığı saptanmaktadır. Bu durum birçok kişi ve kurumun manipülasyon nedeniyle zarar görmesine neden olmaktadır. Farklı dönemlerde manipülasyonlara karşı geliştirilen çeşitli modeller ortaya çıkmıştır. Bunlar tahakkuk esaslı modeller ve karma modeller olarak temelde ikiye ayrılmaktadır.

Tablo 2. 1. Finansal Bilgi Manipülasyonlarının Ortaya Çıkarılmasında Kullanılan Yöntemler

Tahakkuk Esaslı Modeller	Karma Modeller
<ul style="list-style-type: none"> • Healy modeli (1985) • De Angelo Modeli (1986) • Jones Modeli (1991) • Düzeltilmiş Jones Modeli (1995) • Larcker – Richardson Modeli • F Skoru • Barton ve Simko Modeli	<ul style="list-style-type: none"> • Endüstri Modeli • Spathis Modeli (2004) • Beneish Modeli<ul style="list-style-type: none"> ➤ Beneish 1997-1999 Modeli ➤ Beneish 2013 Modeli ➤ Beneish Türkiye Modeli

Kaynak: (Revize edilmişir Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2007: 4-10)

Yukarıda yer alan tabloda, finansal bilgi manipülasyonuna yönelik ortaya çıkarma yöntemleri tahakkuk esaslı modeller ve karma modeller olarak iki farklı grup halinde gösterilmiştir. Tabloda belirtilen bu yöntemler aşağıda açıklanacak olup çalışmada Beneish Türkiye Modeli kullanılacaktır.

1.1. Healy Modeli

Healy'e (1985) göre, yöneticilerin primle çalışmasının daha fazla gelir elde etmek adına bazı muhasebe kalemleri üzerinde müdahalelerde bulunduğunu belirlemiştir. Bu müdahaleler tahakkuk hesaplarına yapılarak gerçekleştirilmektedir. Tahakkuk hesaplarına yapılan müdahale karın artması yönünde olmalıdır (Toplu, Calayoğlu ve Azaltun, 2021: 18). Ancak cari dönemdeki primin tahakkuklara yapılacak müdahaleden sonra bile arttırılması mümkün değilse karı daha da azaltarak sonraki dönemde karı yüksek göstermeye çalışmaktadırlar (Kara, 2022: 32).

Model aşağıdaki formül ile test edilerek sonuca ulaşılmaktadır (Küçükkocaoğlu, Keskin Benli ve Küçüksözen, 2007: 3).

$$NDA_t = 1/n \sum \tau (TA \tau / A \tau - 1) \quad (2.1)$$

NDA = İhtiyari tahakkukları

TA = Toplam tahakkuklar

A = Toplam varlıklar

Model tahakkukların sıfır olması üzerine kurulmuştur. Tahakkukların sıfırın altında olması durumunda, yöneticilerin prim almak amacıyla müdahalede bulunulduğu sonucuna varılmaktadır. Tahakkukların sıfırın üstünde olması durumunda ise karın düşük gösterilmesi amaçlanarak müdahalede bulunulduğu anlaşılmaktadır (Kara, 2022: 32).

1.2. De Angelo Modeli

Model De Angelo'nun 1986 yılında yapmış olduğu çalışma sonucunda ortaya çıkmıştır. Bu modelde daha önce halka arz edilmiş bir işletmenin piyasada bulunan hisse senetlerini geri toplayarak halka arz edilmemiş bir işletme haline gelip hisse senedi değerlerini düşük göstermek üzerinden müdahalede bulunulduğu tespit edilmiştir. Kar yönetimi uygulaması ile hisse senetlerinin değeri olduğundan düşük gösterilerek müdahalede bulunulmaktadır (Genç, 2018: 1860).

De Angelo Modeli;

$NA_t = TA_{t-1} / A_{t-2}$ olarak ifade edilir.

$NA_t = t$ döneminde gerçekleşen isteğe bağlı olmayan tahakkuk

$TA_{t-1} = t-1$ dönemindeki toplam tahakkuklar

$A_{t-2} = t-2$ dönemindeki toplam varlık değerini ifade eder.

Modelde finansal tablo manipülasyonu birbirini izleyen yıllardaki tahakkuk farklarını alıp, izleyen yılın toplam varlık değerine bölerek hesaplama yapılmaktadır (Umut ve Özer, 2022: 102). Toplam tahakkukların yıllara göre değişimi sıfır olarak kabul edilmekte olup, eğer toplam tahakkuklar ciddi olarak negatif gösterirse işletme yöneticilerinin muhasebe manipülasyonuna başvurduğu anlaşılmaktadır. Healy modeline benzer bir modeldir, ancak iki model arasındaki tek fark tahakkuk tahmin dönemlerinin bir önceki yıllara sınırlandırılmasıdır. Her iki modelinde zayıf noktası inceleme sırasında tahakkukları sabit olarak kabul etmesidir (Kara ve Özcan, 2020: 164).

1.3. Jones Modeli

Jones (1991) modeli, işletmenin hacminde gerçekleşen değişim ile tahakkuklar arasındaki ilişkiden yola çıkılarak oluşmuştur. Modelin temelinde ‘toplam tahakkuklar/önceki yıl toplam aktif’ oranı kullanılmaktadır. Modelde kullanılan formül aşağıda belirtilmiş ve parametreleri açıklanmıştır (Kıllı ve Evcı, 2017: 73).

$$TA_{it}/A_{it} - 1 = \alpha_i [1/A_{it} - 1 + \beta_{1i} [\Delta REV_{it} / A_{it} - 1] + \beta_{2i} [PPE_{it}/A_{it} - 1 + \epsilon_{it}] \quad (2.2)$$

TA_{it} = i firmasının t yılındaki toplam tahakkukları

ΔREV_{it} = i firmasının t yılındaki gelirleri –i firmasının t-1 yılındaki gelirleri

PPE_{it} = i firmasının t yılındaki brüt maddi duran varlıkları

ϵ_{it} = i firmasının t yılındaki hata terimi (error term)

$\alpha_i, \beta_{1i}, \beta_{2i}$ = firmaya özgü parametreler

Model Amerika’da bulunan işletmelere uygulanan gümrük tarife ve kota düzenlemelerinden sonra işletmelerin kar yönetimi hilesine başvurması ve bu hilenin ortaya çıkarılmasına yöneliktir. İşletmelerin gümrük kotasından muaf tutulması ve yüksek tarifelere maruz kalmaması adına Ticaret Komisyonu kararını etkilemek amaçlı finansal bilgiler üzerine

müdahalelerde bulunmaktadır. Bu model yukarıda belirtilen formül ile bu hilenin bulunması için ortaya çıkmıştır.

1.4. Düzeltilmiş Jones Modeli (1995)

Dechow, Sloan ve Sweeney'nin Jones Modelindeki eksik kısımları tamamlamak için meydana getirdikleri modeldir. Önceki modeller değerlendirildiğinde Düzeltilmiş Jones Modelinin diğerlerine göre en güçlü ölçümü yapan model olduğu saptanmıştır (Sakarya ve Sünbül Koçak, 2016: 739-740) Modelin eksiklikleri olmakla birlikte literatürde önemli bir yer tutmaktadır (Ayarlıoğlu, 2007: 114). Bu model hem kazanç yönteminin yapıldığı zamanlarda hem de tahmin döneminde tahakkuk kararları ile satış gelirleri arasında bir korelasyonun olmadığını öne sürmektedir. Bu nedenle yalnızca gelirlerdeki değişimin kullanılmasında ziyade gelirdeki değişim dikkate alınarak incelenmesidir. Bu modelde kredili satışların nakit satışlardan daha kolay tanımlanması anlayışı yer almaktadır (Gündüz, 2016: 6084).

1.5. Larcker – Richardson Modeli

Düzeltilmiş Jones modelinin bazı rasyoların eklenmesi ile ortaya çıkmış bir modeldir. Bu rasyolar faaliyet nakit akışı ve piyasa değerinin defter değerine bölünmesi ile ortaya çıkan değerlerden oluşmaktadır. Şirket gelirinin farkı ile ticari alacaklardaki fark tutarı arasındaki ilişki temelinde ortaya çıkmıştır. Gelir tutarındaki farkın ticari alacaklarda ortaya çıkan farktan daha az olması durumunda sonuç vereceği savunulmaktadır (Altunal 2019:82).

1.6. F Skoru

Beneish modeli baz alınarak ve üzerinde güncellemeler yapılarak ortaya çıkmış bir modeldir. Bu modelde finansal bilgi manipülasyon ihtimali olasılıklar halinde belirlenen puanlama sistemi ile ortaya çıkartılmaktadır. Finansal tablolarda sunulan bilgilere müdahale edilip edilmediği hakkına tahminlerde bulunarak manipülasyonun ortaya çıkarılması amaçlanmaktadır (Price, Sharp ve Wood, 2011: 756).

1.7. Barton ve Simko Modeli

Model, önceki yıllarda yapılan kar manipülasyonu ardından bunun tekrar yapılması istenmesi durumunda ne derecede zor olacağını ölçmek için kullanılmaktadır. Önceki yıllarda net faaliyet varlıklarında yapılan kar manipülasyonu bilanço hesaplarında görülerek ne derecede ettiği tespit edilebilmektedir (Erol Fidan, 2022:46).

1.8. Endüstri Modeli

Endüstri modeli, tahakkukların sabit düşünülmesi durumunun dışına çıkılmasıdır. Modelin uygulandığı firmaların dışarısında kalan firmaların aktif büyüklüğü göz önünde bulundurularak medyan değerleri kullanılarak tahakkuklar oranlanmıştır. Buradaki en önemli etken tahakkukların değişimi ve aynı sektörde olan diğer firmaların tahakkuklarında meydana gelen değişikliklerinden baz alınmasıdır (Kılıç, 2021: 77-78).

$$NDA_{ti} = \beta_1 + \beta_2 \text{medianj} (TAt/AT - 1) \quad (2.3)$$

NDA_t = İhtiyari Tahakkuklar

TA = Toplam Varlıklar

Dechow, Sloan ve Sweeney (1995), finansal bilgi manipülasyonunu ortaya çıkarmaya yönelik modelleri test etmişlerdir. Yapılan bu testler sonucu Jones (1991) modeli finansal bilgi manipülasyonunu ortaya çıkarma konusunda en etkili model olarak belirlenmiştir. (Küçüksözen ve Küçükkocaoğlu, 2005: 20-21).

1.9. Spathis Modeli

Spathis (2002) modeli, diğer modellerden farklı olarak lojistik regresyon analiz yöntemi ile oluşmuştur. Lojistik regresyon analizi, bir ya da birden fazla değişken kullanılarak analizin yapılması ile gerçekleşen istatistiksel bir yöntemdir. Spathis'e ait 10 adet değişkenli formül aşağıda belirtilmiştir (Zengin, 2017: 384-385).

$$\text{FFS (False Financial Statements)} = b_0 + b_1(\text{Dept/EQ}) + b_2(\text{SAL/TA}) + b_3(\text{NP/SAL}) + b_4(\text{REC/SAL}) + b_5(\text{NP/TA}) + b_6(\text{WC/TA}) + b_7(\text{GP/TA}) + b_8(\text{INV/SAL}) + b_9(\text{TD/TA}) + b_{10}(\text{ALTMAN Z - score}) \quad (2.4)$$

1. Borç / Öz sermaye oranı (DEPT/EQ)
2. Satışlar / Toplam Aktif oranı (SAL/TA),
3. Net kar / Satışlar oranı (NP/SAL),
4. Ticari Alacaklar / Satışlar oranı (REC/SAL),
5. Net Kar / Toplam Aktif oranı (NP/TA),
6. Çalışma Sermayesi / Toplam Aktif oranı (WC/TA),
7. Brüt Kar / Toplam Aktif oranı (GP/TA),
8. Stoklar / Satışlar oranı (INV/SAL),

9. Toplam Borçlar / Toplam Aktifler oranı (TD/TA),

10. Finansal risk skoru (Altman Z-score)

Spathis'in yaptığı araştırmada, firmaların finansal tablolarında sundukları finansal bilgilere müdahale edilerek hile yapıp yapmadıkları konusunda incelemelerde bulunulmuştur. Yapılan bu incelemede modelin, hileye başvuran firmaları %84 oranında tespit ettiği saptanmıştır (Kara, Sakarya ve Aksu, 2016: 14). Ayrıca hile yapıldığı tespit edilen firmalar incelendiğinde bazı çıkarımlarda bulunulup bu çıkarımların olduğu firmalarda hileye başvurma ihtimalinin yüksek olduğu belirlenmiştir. Bunlar, satışlara göre dikkate alındığında stokların yüksek olması, borçların toplam aktife göre yüksek olması, aktif karlılığının düşük olması, düşük çalışma sermayesinin olması, Z Score'un düşük olmasıdır (Zengin, 2017: 384-385).

1.10. Beneish Modeli

Beneish modeli, 1997 yılında finansal tablolar üzerinde tahakkuk ve kazanç yöntemlerine yönelik hile yapılması ortaya çıkarmak veya belirlemek amacıyla geliştirilmiş probit bir modeldir (Fındık ve Öztürk 2016: 489). Finansal tablolarda sunulan belirlenmiş bazı finansal bilgiler kullanılarak finansal tablolarda manipülasyon ihtimali olup olmadığı konusunda çıkarımlarda bulunulmaktadır (Erol Fidan, 2021: 4).

1.10.1. Beneish 1997, 1999 Modeli

Beneish (1997, 1999) modelinde finansal tablolarda yer alan bazı bilgileri kullanarak ve ihtiyari tahakkukların yanında kazanç yöntemini de göz önünde bulundurularak muhasebe manipülasyonunun ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Belirlenen her değişken için katsayılar hesaplanmıştır. Manipülasyon yapma olasılığını ortaya çıkartırken M_i değeri ismi verilen, katsayıların denklem olarak birleştirilmesi ve finansal tablolardan alınan bilgilerin probit analiz yöntemiyle incelenmesi ve sonrasında eklenmesi ile ortaya çıkan değerdir (Güner ve Kurnaz, 2020: 202).

Bu modelde kamuoyuna sunulan finansal tablolarda yer alan bilgilerin üç yıllık verileri ele alınarak hem ulaşılabilirliği kolaylaştırmış hem de maliyetleri azaltmıştır. Bu sayede çok sayıda işletmeye ulaşılmıştır. Ayrıca bu modelde işletmelerin yapmış olduğu finansal bilgi manipülasyonunun varlığı hakkında tahminde bulunmanın yanında işletmelerin finansal bilgileri manipüle etmese bile ileride etme olasılığının tahmini de yapılabilmektedir (Küçüksozen ve Küçükkocaoğlu, 2005: 25).

Model ilk olarak 1989 adet hakkında herhangi bir olumsuz yorum ve görüş almamış işletmeyi incelemiştir. Belirlenen değişkenleri Probit analiz çerçevesinde belirleyerek finansal tabloların manipüle edilip edilmediği konusunda bir sonuca varılmaya çalışılmıştır. Bunun dışında SEC'in yayınlamış olduğu ve finansal tablolarında manipülasyon yaptığını açıkladığı işletmeler ile diğer işletmeleri ayırmak amacı ile değişken eklenmiştir. Değişkenler, manipülasyon yapan işletmelere 1, manipülasyon yapmayan işletmelere 0 değeri verilerek ayrılmıştır. Bu şekilde modeli yorumlamak ve kullanmak daha kolay bir hale gelmiştir (Küçüksözen, 2004: 267). Beneish Modelinin tamamı aşağıda açıklamaları ile birlikte belirtilmiştir.

$$M_i = \beta^i X_i + \varepsilon_i$$

B^i = Model çerçevesinde her bir bağımsız değişken için bulunan katsayı

X_i = Açıklayıcı değişkenlerin oluşturduğu matris

ε_i = Hata terimi

$$M_i = -4,840 + (0,920 * DSRI) + (0,528 * GMI) + (0,404 * AQI) + (0,892 * SGI) + (0,115 * DEPI) + (-0,172 * SGAI) + (4,679 * TATA) + (0,327 * LVGI) \quad (2.5)$$

Tablo 2. 2. Beneish Modeli 1997-1999 Formüller

$\text{Ticari Alacaklar Endeksi (DSRI)} = \frac{\text{Ticari Alacaklar}_t / \text{Brüt Satışlar}_t}{\text{Ticari Alacaklar}_{t-1} / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$
$\text{Brüt Kar Marjı Endeksi (GMI)} = \frac{(\text{BrütSat}_{t-1} - \text{SMM}_{t-1}) / \text{BrütSat}_{t-1}}{\text{BrütSat}_t - \text{SMM}_t / \text{BrütSat}_t}$
$\text{Aktif Kalite End. (AQI)} = \frac{(1 - \text{DönenVar.}_t + \text{MDV}_{t-1}) / \text{T. Varlıklar}_t}{(1 - \text{DönenVar.}_{t-1} + \text{MDV}_{t-1}) / \text{Varlıklar}_{t-1}}$
$\text{Satışlardaki Büyüme Endeksi(SGI)} = \frac{\text{BrütSat}_t}{\text{BrütSat}_{t-1}}$
$\text{Amortisman Giderleri Endeksi (DEPI)} = \frac{\text{Amortisman.}_{t-1} / (\text{Amortisman.}_{t-1} + \text{MDV}_{t-1})}{\text{Amortisman}_t / (\text{Amortisman}_t + \text{MDV}_t)}$
$\text{Paz. Sat. Dağ. Gid. ve Gen. Yön. Gid. End. (SGAI)} = \frac{\text{Paz.Sat.Dağ.Gid.}_t + \text{Gen.Yön.Gid.}_t}{\text{Paz.Sat.Dağ.Gid.}_{t-1} + \text{Gen.Yön.Gid.}_{t-1}}$
$\text{Borçlanma Yapısındaki Değişim Endeksi (LVGI)} = \frac{(\text{UVYK}_t + \text{KVYK}_t) / \text{Top. Var.}_t}{(\text{UVYK}_{t-1} + \text{KVYK}_{t-1}) / \text{Top. Var.}_{t-1}}$
$\text{Top. Tahakkukların Top. Var. Oranı (TATA)} =$
$\frac{\text{Dön.Var} \quad \text{Kasa} \quad \text{KVYK} \quad \text{UVYK} \quad \text{AnaparaTaksitFaiz} \quad \text{ÖdenecekVergiYYK} \quad \text{Amort.Gid}}{\text{Toplam Varlıklar}_t}$

Kaynak: (Tepeli ve Kayıhan, 2016: 254)

Beneish 1997 yılında yapmış olduğu çalışmalara ek olarak 1999 yılında bazı yenilikler ile modelini genişletmiştir. Bazı değişkenlerde düzeltmeler yaparak aynı sektörde yer alan işletmelere yönelik çalışmalarda bulunmuş ve modelini bu yönde geliştirmiştir (Avşarlıgil, 2010: 82). 1997 ve 1999 yılında kullanılan değişkenler Tablo 2.3.'te belirtilmiştir.

Tablo 2. 3. Beneish Modeli 1997-1999 Değişkenleri

Beneish Modeli 1997'deki Değişkenler	Beneish Modeli 1999'daki Değişkenler
• Ticari Alacaklar Endeksi	• Ticari Alacaklar Endeksi
• Brüt Kar Marjı Endeksi	• Brüt Kar Marjı Endeksi
• Aktif Kalitesi Endeksi	• Aktif Kalitesi Endeksi
• Amortisman Endeksi	• Satışlardaki Yıllık Değişim (Büyüme) Endeksi
• Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi	• Amortisman Giderleri Endeksi
• Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı	• Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi
• Satışlardaki Yıllık Değişim	• Borçlanma Yapısındaki Yıllık Değişim
• Hisse Senetleri Fiyatlarındaki Yıllık Değişim Şeklinde Sıralanabilir.	• Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı

Kaynak: (Beneish, 1999)

Tablo 2.3.'te değişkenlerin seçilmesinde bazı etkenler rol oynamıştır. Değişkenlerin seçilmesinde, tahakkuk ve nakit işlemlerin sonucu ile oluşan kalemlerin kullanılmasına dikkat edilmiştir (Avşarlıgil, 2010: 82).

1.10.2. Beneish 2013 Modeli

Beneish (2013) modelinde, değişkenlerin tek başına değerlendirildiğinde bir sonuca varılmasının etkisinin olmadığı ancak hepsi bir arada değerlendirildiğinde sağlıklı bir sonuç verdiği fikri ortaya koyulmuştur. Değişkenlerin modelde yer alma nedenleri aşağıda maddeler halinde açıklanmıştır: (Benligiray ve Onay, 2021: 514).

- TAE, satışların artışından dolayı alacaklarda oluşabilecek tutarsızlıkları tespit eder.
- BKE, işletmeleri kazancı manipüle etmeye yönlendiren karda oluşan azalmayı tespit eder.

- AKE, bazı giderlerin gelir tablosunda gösterilmeyerek fizikî olmayan varlıklarda aktifleştirilmesiyle oluşan varlık kalitesinde gerçekleşen bozulmayı tespit eder.
- SBE, satışlardaki büyümeyi ölçer.
- AGE, bir kazanç manipülasyonu yöntemi olan amortisman tutarlarında gerçekleşen azalmayı tespit eder.
- SGYGE, yönetim ve pazarlama giderlerindeki verimsizliği tespit eder.
- TAO, işletmelerin kazançlarını manipüle etmeye yönlendirme potansiyeli olan borç yapısında gerçekleşen değişimi ölçer.
- BYDE, muhasebe kârının nakit akışı ile tutarlı olmadığı durumları tespit eder.

Tablo 2. 4. Beneish 2013 Modeli Formülleri

Değişken	Formül
TAE (Ticari alacaklar endeksi)	$\frac{\text{Ticari alacaklar}_t / \text{Brüt Satışlar}_t}{\text{Ticari Alacaklar}_{t-1} / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$
BKE (Brüt kar marjı endeksi)	$\frac{\text{Brüt Satış Karı}_{t-1} / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}{\text{Brüt Satış Karı}_t / \text{Brüt Satışlar}_t}$
AKE (Aktif kalite endeksi)	$\frac{(1 - \text{Dönem Varlıklar}_t + \text{Maddi Duran Varlıklar}_t) / \text{Toplam Aktif}_t}{(1 - \text{Dönem Varlıklar}_{t-1} + \text{Maddi Duran Varlıklar}_{t-1}) / \text{Toplam Aktif}_{t-1}}$
SBE (Satışlardaki büyüme endeksi)	$\frac{\text{Brüt Satışlar}_t}{\text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$
AGE (Amortisman giderleri endeksi)	$\frac{\text{Amortisman Gid.}_{t-1} / (\text{Maddi Duran Varlıklar}_{t-1} + \text{Amortisman Gid.}_{t-1})}{\text{Amortisman Gid.}_t / (\text{Maddi Duran Varlıklar}_t + \text{Amortisman Gid.}_t)}$
SGYGE (Satış, genel ve yönetim giderleri endeksi)	$\frac{(\text{Paz. Sat. Dağ. Gid.}_t + \text{Yönetim Gid.}_t) / \text{Brüt Satışlar}_t}{(\text{Paz. Sat. Dağ. Gid.}_{t-1} + \text{Yönetim Gid.}_{t-1}) / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$
TAO (Tahakkuk aktif oranı)	$\frac{(\text{Faliyet Karı}_t + \text{İşletme Faaliyetinden Sağlanan Nakitler}_t)}{\text{Toplam Aktif}_t}$
BYDE (Borçlanma yapısındaki değişim endeksi)	$\frac{(\text{Uzun Vadeli Borçlar}_t + \text{Kısa Vadeli Borçlar}_t) / \text{Toplam Aktifler}_t}{(\text{Uzun Vadeli Borçlar}_{t-1} + \text{Kısa Vadeli Borçlar}_{t-1}) / \text{Toplam Aktifler}_{t-1}}$

Kaynak: (Ünver Kiracı ve Şengül Çelikay, 2020: 248)

Tablo 2.4.'te Beneish 2013 modeline ait formüller yer almaktadır. Bu model, geçmişte ve günümüzde de yer alan birçok çalışmanın temelini oluşturmakta ve finansal tablo manipülasyonun ortaya çıkarılması konusunda en çok tercih edilen modellerden biridir.

1.10.3. Beneish Türkiye Modeli

Beneish Türkiye Modelinde, Beneish (1999) modelinden farklı olarak “stokların satışlara oranı (SSE)” ve “finansman giderlerinin satışlara oranı (FSE)” değişkenlerinin eklenmesi ve “satışlardaki büyüme endeksi (SBE)” değişkeninin çıkarılmasıyla oluşturulmuştur. Ülkemizdeki enflasyonist ortam nedeniyle bu değişiklikler yapılmıştır (Dölen, 2016: 580).

Küçüksözen (2004) BİST'te yer alan işletmelerin finansal bilgi manipülasyona başvurup başvurmadığı konusunda tahminde bulunmak için Beneish Modelini baz almıştır. Türkiye'deki şartları da göz önünde bulundurarak modeli uyarlamış ve Beneish Türkiye Modelini ortaya çıkarmıştır. Modelde dokuz tane değişkenin yer aldığı ve bunlardan altı tanesinin finansal bilgi manipülasyonunu ortaya çıkarılması veya tahminde bulunulabilmesi açısından anlamlı ve yararlı olacağı sonucuna varmıştır.

$$M_i = -4,840 + (0,920 * DSRI) + (0,528 * GMI) + (0,404 * AQI) + (0,892 * SGI) + (0,115 * DEPI) + (-0,172 * SGAI) + (4,679 * TATA) + (-0,327 * LVGI) \quad (2.6)$$

M_i : Manipülasyon Olasılığı

TAE: Ticaret Alacak Endeksi

BKM : Brüt Kar Marjı Endeksi

AKE: Aktif Kalitesi Endeksi

AME :Amortisman Endeksi

PSE : Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi,

TVE : Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı

BYE : Borçlanma Yapısındaki Değişim Endeksi

SSE : Stokların Satışlara Oranı

FSE : Finansman Giderlerinin Satışlara Oranı

Tablo 2. 5. Beneish Türkiye Modeli Formülleri

Bağımsız Değişken	Formül
Ticari Alacaklar Endeksi (TAE)	$\frac{\text{Ticari alacaklar}_t / \text{Brüt Satışlar}_t}{\text{Ticari Alacaklar}_{t-1} / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$
Brüt Kar Marjı (BKM)	$\frac{(\text{Brüt Satış Karı}_{t-1} - \text{Satışların Maliyeti}_{t-1}) / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}{(\text{Brüt Satış Karı}_t - \text{Satışların Maliyeti}_t) / \text{Brüt Satışlar}_t}$
Aktif Kalite Endeksi (AKE)	$\frac{(1 - \text{Dönem Varlıklar}_t + \text{Maddi Duran Varlıklar}_t) / \text{Toplam Aktif}_t}{(1 - \text{Dönem Varlıklar}_{t-1} + \text{Maddi Duran Varlıklar}_{t-1}) / \text{Toplam Aktif}_{t-1}}$
Amortisman Giderleri Endeksi (AME)	$\frac{\text{Amortisman Gid.}_{t-1} / (\text{Maddi Duran Varlıklar}_{t-1} + \text{Amortisman Gid.}_{t-1})}{\text{Amortisman Gid.}_t / (\text{Maddi Duran Varlıklar}_t + \text{Amortisman Gid.}_t)}$
PSD ve GYG Endeksi (PSE)	$\frac{(\text{Paz. Sat. Dağ. Gid.}_t + \text{Yönetim Gid.}_t) / \text{Brüt Satışlar}_t}{(\text{Paz. Sat. Dağ. Gid.}_{t-1} + \text{Yönetim Gid.}_{t-1}) / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$
Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı (TVE)	$\frac{[\Delta \text{Dön. Varlıklar}_{t-\Delta} \text{ Kasa}_{t-\Delta} (\Delta \text{KVYK}_{t-\Delta} \text{ UYU Kaynakların Anapara Taksit ve Faizleri}_{t-\Delta} \text{ Öd. Vergi ve Diğ. Yük.}_t) / \Delta \text{B. Amortismanlar}_t]}{\text{Toplam Varlıklar}_t}$
Borçlanma Yapısındaki Değişim Endeksi (BYE)	$\frac{(\text{Uzun Vadeli Borçlar}_t + \text{Kısa Vadeli Borçlar}_t) / \text{Toplam Aktifler}_t}{(\text{Uzun Vadeli Borçlar}_{t-1} + \text{Kısa Vadeli Borçlar}_{t-1}) / \text{Toplam Aktifler}_{t-1}}$
Stokların Satışlara Oranı (SSE)	$\frac{\text{Stoklar}_t / \text{Brüt Satışlar}_t}{\text{Stoklar}_{t-1} / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$
Finansman Giderlerinin Satışlara Oranı (FSE)	$\frac{\text{Finansman Giderleri}_t / \text{Brüt Satışlar}_t}{\text{Finansman Giderleri}_{t-1} / \text{Brüt Satışlar}_{t-1}}$
$M_i = 1,547 + (1,276 * TAE) + (-,770 * BKM) + (0,082 * AKE) + (0,225 * AME) + (-0,488 * PSE) + (-0,514 * TVE) + (-0,341 * BYE) + (0,972 * SSE) + (0,060 * FSE)$	

Kaynak: Küçüksözen (2004) verilerinden derlenerek hazırlanmıştır.

Beneish Türkiye Modeli değişken formülleri Tablo 2.5.'te gösterilmiştir. Ticaret Alacak Endeksi (TAE), işletmenin ticari alacakları t-1 yılına göre t yılında gerçekleşen değişimi göstermektedir. İşletmenin kredili satışlarında meydana gelen önemli bir artış işletmenin karını

arttırmak amacı ile manipüle edildiği ihtimalini arttırmaktadır. İşletme, bu manipüleyi konsinye olan satışları kendi satışı gibi göstererek yapar. Bir diğer yöntem de grup şirketlerinin kendi aralarında carilere müdahalede bulunarak finansal bilgi manipülasyonuna başvurulur.

Brüt Kar Marjı Endeksi'nin (BKM), 1'den büyük olduğu durumda işletme brüt kar marjının olumsuz yönde gittiğinin göstergesidir. İşletme yönetimi bu olumsuz gidişin tersini göstermek amacı ile satışları yüksek gösterebilir, satış maliyetlerini azaltabilir veya her ikisini birden uygulayabilir.

Aktif Kalitesi Endeksi (AKE), toplam varlıkların içinde diğer duran varlıkların t ve t-1 yılında meydana gelen değişimi vermektedir. Bu endekste ise ortaya çıkan değer 1'den yüksek çıkması halinde cari dönemdeki giderlerin gelir tablosuna aktarmayıp aktifleştirilerek manipülasyon olasılığı gerçekleşmektedir.

Amortisman Endeksi (AME) t-1 yılındaki amortisman giderlerinin ve t-1 yılındaki maddi duran varlıklarla toplanıp yine t-1 yılındaki amortisman giderlerinin toplamına bölünmesi ve t yılı içinde aynı hesaplamalar yapılarak ilk yapılan hesabın ikinci yapılan hesaba bölünmesi sonucu bulunmaktadır. Eğer bu oran 1'den büyük ise işletme yönetiminin amortisman giderlerine müdahalede bulunarak giderleri azaltıp karın yüksek görünmesine sebep olabileceği tahmininde bulunulabilir.

Pazarlama, Satış, Dağıtım ve Genel Yönetim Giderleri Endeksi (PSE) ile satışlar arasında uzun vadede doğrusal bir ilişki olması gerekir. Normal şartlarda işletmenin esas faaliyet konusunda yapmış olduğu satışlara istinaden pazarlama, satış, dağıtım ve genel yönetim giderleri arasında yaklaşık olarak aynı oranda azalış ve artış beklenmektedir. Eğer bu oranda olması gerekenin dışında önemli derece bir fark var ise finansal bilgi manipülasyonuna başvurulduğu hakkında ciddi tahminlerde bulunulabilir.

Kaynak Yapısındaki Değişim Endeksi (BYE) t yılındaki kısa vadeli borçlar ile uzun vadeli borçların toplamının toplam varlıklara bölünmesi ve aynı işlemin t-1 yılında yapıp birbirine oranlanması ile bulunmaktadır. Bulunan rakam 1'den büyük ise ödeme gücünden fazla borca girip bunu finansal tablolarda göstermemek adına yapılan bir finansal bilgi manipülasyondur.

Toplam Tahakkukların Toplam Varlıklara Oranı (TVE) endeksinde tahakkuklar üzerinden gelir-gider ve borç-alacak hesaplarındaki dengele müdahale sonucunda gerçekleşmektedir. İşletme yönetiminin isteğine bağlı olarak karın düşük ya da yüksek

gösterilmesi ile sonuçlanmaktadır. İşletme sermayesinde oluşan nakit dışı önemli derecedeki artış ve azalışlar finansal bilgi manipülasyonunun olduğuna dair bir işaret göstermektedir.

Stokların Brüt Satışlara Oranı (SSE) Küçüksözen (2004) tarafından modele entegre edilen bir endekstir. Türkiye’de sıkça başvurulan stok değerlendirme, satılan malın maliyetine aktarılan stoklar üzerinden yapılan finansal bilgi manipülasyonları nedeniyle modele eklenmiştir.

Finansman Giderlerinin Brüt Satışlara Oranı (FSE) endeksi de Küçüksözen’in (2004) Beneish TR Modeli ile birlikte bağımsız değişken olarak eklenmiştir. Finansman giderleri ile satışların oranlanması ile uygulanmaktadır. Finansman giderlerini cari döneme kaydetmeyip gelecek yıllara ait giderler, stoklar, maddi duran varlıklar ve alıcılar gibi hesaplarda aktifleştirilmesi gibi işlemlerle finansal bilgi manipülasyonu gerçekleşir. İşletme yönetiminin istekleri doğrultusunda cari dönemde oluşacak karı yükseltmek veya azaltmak suretiyle finansal tablolar manipüle edilmektedir (Küçüksözen, 2004: 300-310).

Çalışmada Küçüksözen (2004) tarafından Türkiye’ye göre uyarlanmış Beneish TR Modeli kullanılarak BİST’te yer alan ve tekstil imalatı üzerine faaliyet gösteren işletmelerin finansal bilgi manipülasyonu yapıp yapmadığı konusu analiz edilmiştir.

1.11. Alternatif Modeller

Yapay sinir ağları; matematiksel bir algoritma olup yapay zekanın konusu içerisinde yer almaktadır. Teknoloji veya insan eliyle ortaya çıkarılmayacak yönelimleri ortaya çıkarmak konusunda yardımcı olan bir modeldir. *Regresyon modeli*; sınıflandırma yapmak ve bağımlı – bağımsız değişkenlerin arasındaki ilişkiyi ortaya koymak açısından kullanılan bir modeldir. Sebep – sonuç ilişkisinden sonuçlar elde etmesi modelin oldukça sık kullanılmasını sağlamaktadır. Kategoriler halinde yapılan analizlerde kullanışlı olan model sosyal bilimlerde yaygın olarak tercih edilmiş ve olumlu sonuçlar vermiştir. *Karar ağacı modeli*; regresyon modeline benzer olarak sınıflandırma gibi alanlarda kullanılması veri setlerinde yer alan gizli örüntülerin ortaya çıkarılmasında kullanılmaktadır. *Genetik algoritma*; doğal evrim teorisinin temeline dayanılarak ortaya çıkan modeldir. Rastgele oluşturulmuş durumlara farklı çözümler ortaya çıkararak bunlar arasından uygunluk fonksiyonunu belirlemektedir. *Diskriminant analizi*; Altman tarafından 1968 yılındaki çalışmasında ilk defa kullanarak çok değişkenli diskriminant araştırmasında kullanılmıştır. Model, çoklu bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenlere etkilerini baz alarak gruplandırma yapmaktadır (Erol Fidan, 2022:47).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

2019-2021 YILLARI ARASINDA BORSA İSTANBUL'DA YER ALAN TEKSTİL, GİYİM EŞYASI VE DERİYE DAYALI SEKTÖRE ŞİRKETLERİNİN FİNANSAL BİLGİ MANİPÜLASYONU YAPMA OLASILIĞININ ANALİZİ

Bu bölümde ise ilgili literatür, araştırmanın amacı, kapsamı, yöntemi ve bulguları açıklanacaktır. BİST'te yer alan Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektörler açısından Beneish TR Modeli kullanılarak finansal bilgi manipülasyonu yapıp yapmadığı hakkında tahminlerde bulunulacaktır. Bu analizler sonucunda ortaya çıkan sonuçlar değerlendirilecektir. Sonuç kısmında elde edilen bulgulardan ve yapılan değerlendirmelerden bahsedilecektir.

1. Literatür Araştırması

Finansal bilgi manipülasyonunu ortaya çıkarmaya yönelik tahminlerde bulunmasını sağlayan Beneish Modeli hakkında literatür araştırması yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda ulusal ve uluslararası kaynaklar incelenmiştir. İlk olarak ulusal çalışmalar, daha sonra ise uluslararası çalışmalar incelenmiştir.

Küçüksözen 2004 yılında Beneish Modeli'nin bazı değişkenlerinde değişiklik yaparak araştırmada da faydalanılan Beneish TR Modelini oluşturmuş ve Türkiye'ye göre uyarlamıştır. Bu uyarlamayı kullanarak yapmış olduğu araştırmada 126 şirket incelenmiştir. İnceleme sonucu ise 27 şirkette finansal bilgi manipülasyonuna başvurulduğu konusunda ciddi bulgulara rastlanmıştır. Türkiye'de karın düşük gösterilmesi yerine karın yüksek gösterilmesine yönelik müdahalelerin olduğu belirtilmiştir.

Fındık ve Öztürk 2016 yılında Borsa İstanbul imalat sanayi sektöründe bulunan 91 şirketin finansal bilgileri kullanarak Beneish Modeli ile araştırmıştır. Bu araştırmanın amacı finansal bilgi manipülasyonu yapıp yapılmadığı konusunda tahminlerde bulunabilmektir. Araştırma sonucunda ise 91 şirketin 45'inde finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğu hakkında ihtimallerin olduğu ortaya konulmuştur. Finansal bilgi manipülasyonunun ortaya çıkarılmasında bazı endeksler ön plana çıkmıştır. Bunlar ticari alacaklar endeksi, brüt kar marjı endeksi, aktif kalitesi endeksi ve toplam tahakkukların toplam varlıklara oranı değişkenleri olarak belirlenmiştir.

Güner ve Kurnaz 2020 yılında yayımlanan araştırmasında BIST Kimya, Petrol, Plastik sektöründe yer alan 27 şirketin finansal bilgi manipülasyonu yapıp yapmadığı hakkında

tahminlerde bulunmuştur. Şirketlerin 2016 ve 2017 yıllarına ait bilanço ve gelir tablolarından yararlanılmıştır. Araştırma Beneish TR Modeli ile test edilmiştir. Seçilen 27 şirketten 24'ünün yeterli verilerine ulaşılmıştır. Bu 24 şirketin 7'sinde manipülasyon yapıldığına dair hiçbir kanıt rastlanmadığı, 3 şirkette finansal bilgi manipülasyonuna dair ihtimalin olduğu, 6'sında finansal bilgi manipülasyonu yapıldığına dair önemli kanıtların bulunduğu ve 8'inde ise finansal bilgi manipülasyonu yapıldığına dair çok ciddi kanıtların yer aldığı sonucu ortaya koyulmuştur.

Toplu, Calayoğlu ve Azaltın 2021 yılında yaptıkları araştırmada ise Beneish (1999) modeli kullanılmıştır. BİST'te aynı sektörde yer alan 104 işletmenin 2015 verilerinden faydalanılmıştır. Bu araştırma sonucunda 104 işletmeden %6'sının finansal bilgi manipülasyonuna başvurmadığına dair veri elde edilmiştir. İşletmelerin %94'ünde ise finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğu sonucuna varılmıştır.

Erol Fidan (2021) yılında yaptığı araştırmada BİST'te Taş ve Toprağa Dayalı Sektör Grubu'nda yer alan işletmeleri ele almıştır. Sektörde bulunan 19 işletmenin 2017, 2018 ve 2019 yıllarına ait finansal tabloları ve bağımsız denetim raporları incelenmiştir. Araştırmada Beneish TR Modeli kullanılarak seçilen şirketlerin finansal bilgi manipülasyonuna başvurup başvurmadıkları hakkında tahminlerde bulunulmuştur. Araştırma sonucuna göre 2017 yılında 12 şirketin, 2018 yılında 10 şirketin ve 2019 yılında ise 12 şirketin finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğu hakkında kanıtlar bulunmuştur. Bunun yanında aynı işletmelerin bağımsız denetim raporlarında yer alan kilit denetim konuları ele alınmıştır. Yapılan inceleme sonucu kilit denetim konularında hasılatın muhasebeleştirilmesi en çok yer alan konu olmuştur.

Doğan (2009), tez araştırmasında Beneish (1999) Modeli ve Beneish TR Modellerini kullanarak manipülatör şirketleri tespit etmeye çalışmıştır. Yaptığı araştırmada bağımsız denetim raporlarından, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) denetim ve raporlarından yararlanmıştır. İncelemenin amacı, şirketlerin finansal bilgi manipülasyonu yapıp yapmadığı konusunda kesin bir sonuca varmak değil bu konuda bazı ipuçları elde ederek tahminler yürütmektir. BİST'te yer alan 132 şirket incelenmiştir. Bu 132 şirketin 2005 yılında 47'si, 2006 yılında 39'u finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğu belirlenmiştir. Manipülasyonların daha çok karı arttırmaya yönelik olduğu belirlenmiştir.

Bekçi ve Avşarlıgil (2011), araştırmalarında Beneish Modeli ve Beneish TR Modeli ile BİST'te yer alan tekstil şirketlerini test etmişlerdir. İlk olarak Beneish modeli ile yapılan testte incelenen 20 şirketin 19'unda finansal bilgiler manipülasyon yapma konusunda çok ciddi bulguların olduğu tespit edilmiştir. Bir şirkette ise manipülasyon yapma ihtimalinin olduğu

görülmüştür. Aynı şirketler daha sonra Beneish TR Modeli ile test edilmiştir. Bu şirketlerden 2 tanesinin herhangi bir manipülasyon yapma ihtimalinin olmadığı, 3 tanesinin olasılığının olduğu, 9 tane şirketin manipülasyon yaptığına dair ciddi bulguların olduğu ve 6 tane şirketin ise finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğu konusunda çok ciddi kanıtların bulunduğu tespit edilmiştir.

Varıcı ve Er (2013), araştırmasında BİST'te yer alan imalat sektöründeki şirketlerin finansal bilgi manipülasyonuna başvurup başvurmadığı konusunda incelemelerde bulunmuşlardır. Seçilen sektörde 39 tane şirket yer almaktadır. Bu araştırma sonucunda 39 şirketten 20'sinin finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğu tespit edilmiştir. Manipülasyona başvurma sebep ve yöntemleri araştırıldığında aktif devir hızı, finansman oranı ve faaliyet kar marjının manipülasyon yapma konusunda etkili bir araç oldukları belirtilmiştir.

Öcal ve diğ. (2017) araştırmalarında SPK'nın kazanç manipülasyonuna başvurduğunu tespit ettiği 141 tane şirketi Beneish Modeli ile test etmişlerdir. Beneish Modeli ile test edilen 141 şirketin 88 tanesinde finansal bilgi manipülasyonuna kazanç manipülasyonu yöntemini kullanılarak başvurulduğu tespit edilmiştir. Beneish modelinin kazanç yöntemi manipülasyonuna yönelik ortaya çıkarma başarısı %62,41 olarak ortaya çıkmıştır.

Dölen (2016), araştırmasında BİST'te en az 10 yıldır yer alan gıda sektöründeki şirketleri finansal bilgi manipülasyonu yapıp yapmadıkları konusunda test etmiştir. Belirlenen kriterlere uygun 13 tane şirket yer almaktadır. Araştırmanın sonucuna göre incelenen şirketlerin 2 tanesi finansal bilgi manipülasyonuna başvurmadığı, 2 tanesinin manipülasyon yapma ihtimalinin olduğu, 5 tanesinin manipülasyon yapma ihtimali konusunda ciddi bulguların olduğu ve 4 tanesinin ise finansal bilgi manipülasyonu yaptığı konusunda çok ciddi kanıtların bulunduğu tespit edilmiştir.

Güler ve diğ. (2013) araştırmalarında, BİST'te imalat sektöründe yer alan şirketlerin finansal bilgi manipülasyonu yapıp yapmadığı konusunda tahminde bulunmak amacıyla Beneish Modeli ile test edilmiştir. Araştırma, 2008 ve 2009 yıllarında sunulan finansal tablolardan yararlanılarak gerçekleştirilmiştir. 2008 yılında 68 şirketin 12'sinin finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğu, 2009 yılında ise 68 şirketin 6'sinin manipülasyon yaptığına dair bulguların olduğu tespit edilmiştir.

Ünver Kiracı ve Şengül Çelikay (2020), çalışmalarında BİST'te işlem gören imalat sektöründe yer alan 178 şirketi yönetim veya üst düzey yönetici değişikliği sonrası finansal

bilgi manipölasyonu yapıp yapmadığı konusunda incelemelerde bulunmuştur. Bu çalışmanın yapılabilmesi için Beneish Modeli kullanılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre üst düzey yönetici veya yönetim değiştirmeyen şirketler ile değişikliğe giden şirketler arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Finansal tablo manipölasyonuna başvurma ihtimali yönetici değişikliği yaşanan şirketlerde daha yüksek düzeylerde olduğu tespit edilmiştir.

Yarımca (2022), tez çalışmasında BİST'te imalat sektöründe yer alan 178 tane şirketin finansal bilgi manipölasyonu yapıp yapmadığını Beneish TR Modeli ile incelemiştir. Çalışmada 2018, 2019 ve 2020 yıllarına ait finansal bilgilerden yararlanılarak incelemelerde bulunulmuştur. Şirketlerin finansal bilgilerine ulaşılması ve kullanılacak modele yeterli verinin bulunması sonucunda 2018 yılı finansal bilgi verilerine göre 132 şirket, 2019 yılı finansal bilgi verilerine göre 127 ve 2020 yılı finansal bilgi verilerine göre ise 130 şirket çalışmaya dahil edilmiştir. Bu analiz sonucunda 2018 yılına ait veriler 132 şirketten %40,15'i kadar farklı derecelerde olmak üzere finansal bilgi manipölasyonuna başvurduğu tahmin edilmiştir. 2019 yılına bakıldığında 127 şirketten %48,66 oranında finansal bilgi manipölasyonuna başvurulduğu görülmektedir. Son olarak 2020 yılı verileri incelendiğinde ise 130 şirketten %42,31 oranında farklı düzeylerde olmak üzere finansal bilgi manipölasyonuna başvurulduğu tespit edilmiştir.

Kara (2022) tez çalışmasında, BİST'te işlem gören Kimya, İlaç, Petrol, Lastik ve Plastik Ürün sektöründe yer alan şirketlerin finansal tablo manipölasyonu yapıp yapmadığı konusunda incelemelerde bulunmuştur. Çalışmada finansal bilgi manipölasyonunu ortaya çıkarmaya yönelik kullanılan Beneish Modeli tercih edilmiştir. Araştırmada 2019 ve 2020 yıllarına ait finansal bilgiler kullanılmıştır. İncelenen sektörde 36 şirket bulunmakla birlikte finansal bilgilerine tam olarak ulaşılan 31 şirket analiz edilmiştir. 2019 yılında farklı olasılıklar olmakla birlikte toplamda 25 adet şirketin finansal bilgi manipölasyonuna başvurduğu ihtimali gözükmetedir. 2020 yılında ise 28 şirketin yine farklı olasılıklarla finansal bilgi manipölasyonuna başvurduğu tespit edilmiştir.

Tepeli ve Kayıhan (2016) araştırmalarında, Beneish TR Modeli kullanarak BİST'te yer alan Gıda Sektöründeki 28 şirketi finansal tablo manipölasyonu yapıp yapmadığı konusunda analizde bulunulmuştur. 28 şirketten analizde kullanılması gereken finansal bilgilerine ulaşılmaması nedeniyle bazı şirketler çıkarılmış ve 25 şirket analiz kapsamına alınmıştır. Bu 25 şirketin sadece 7'sinde finansal bilgi manipölasyonu yapmadığı tespit edilmiştir. Kalan 18

şirket ise farklı düzeyde ihtimallere sahip olarak finansal bilgi manipülasyonuna başvurdukları sonuç olarak ortaya çıkmıştır.

Özcan (2018) çalışmasında, 2005-2017 yıllarını kapsayan 174 şirketi Beneish Modeli ile adli muhasebe çalışmaları açısından çıkarımlarda bulunulmuştur. Finansal bilgi manipülasyonu yapılmış finansal tablolar ve finansal raporlar incelendiğinde Beneish Modelinin başarılı bir sonuç verdiği gözlemlenmiştir. Beneish modelinin özellikle finansal bilgilerin sayısal anlamda manipüle edilmesinin ortaya çıkarılmasında faydalı olduğu tespit edilmiştir.

Korkmaz (2019) tez çalışmasında, BİST'te yer alan 412 adet şirket üzerinde Beneish Modeli kullanılarak finansal bilgi manipülasyonuna başvurup başvurmadıkları hakkında tespitlerde bulunulmuştur. Araştırma 2014 ve 2015 yıllarına ait finansal tablo ve finansal raporlar kullanılarak yapılmıştır. Finansal bilgilerine ulaşılamayan veya eksik olarak ulaşılan 136 şirket analizin dışında bırakılmıştır. Analiz edilen 276 şirket içinden 55 tanesinin M Score'u diğer şirketlere göre yüksek olması nedeniyle finansal bilgi manipülasyonun daha yoğun kanıtlarla ortaya koyulduğu gözükmektedir. Manipülasyonun nedenine bakıldığında ise ticari alacak endeksi ve satışlardaki büyüme endeksinden kaynaklandığı tespit edilmiştir.

Öztürk ve Yılmaz (2019) çalışmalarında, BİST'te Gelişen İşletmeler Piyasası'nda olan şirketlerin finansal tablolarından faydalanarak Beneish modeli ile analiz etmiştir. 17 şirketin 5'i için yeterli veri sağlanamadığı için analiz dışı bırakılmıştır. Kalan 12 şirket analiz edildiğinde 3 tanesinin finansal bilgi manipülasyonu yaptığına dair herhangi bir kanıtın olmadığı, 9 şirketin ise finansal bilgi manipülasyon yaptığına dair bulgular olduğu tespit edilmiştir.

Savsar ve diğ. (2021) çalışmalarında, BİST'te işlem gören Tekstil, Giyim ve Deri sektöründe faaliyet gösteren firmaları finansal bilgi manipülasyon yapıp yapmadığı konusunda Beneish Modeli ile analiz edilmiştir. 2017, 2018 ve 2019 yıllarında finansal bilgilerine ulaşılabilen 21 şirket incelenmiştir. 2017 yılında 9 şirketin manipülasyon yapma ihtimalinin olduğu ortaya koyulmuştur. Genel anlamda 3 yıla bakıldığında 3 işletmenin aynı yöntemler ile finansal tablolarını manipüle ettiği ve bunu sürekli hale getirdiği belirtilmiştir. Kalan tüm işletmeler bir veya iki olmak üzere Ticari Alacaklar Endeksi ve Tahakkukların Aktife Oranı endekslerini kullanarak finansal bilgi manipülasyonuna başvurdukları tespit edilmiştir.

Hariri ve diğ. (2017) çalışmalarında, Beneish M-Score Modeli kullanılarak 2010, 2011, 2012 ve 2013 yıllarına ait sunulan finansal bilgilerin manipüle edilip edilmediği hakkında

tespitte bulunulmuştur. Manipülasyon değerini ölçen değişkenler 2010 yılında -3,94, 2011 yılında 0,70, 2012 yılında -3,32 ve 2013 yılında -2,38 olarak bulunmuştur. Manipülasyon yapma ihtimalinin eşiği 2,22 olarak belirmiş ve 2011 yılı hariç diğer yıllarda finansal bilgi manipülasyonu yapıldığına dair tespitte bulunulmuştur.

Johnson, Frankel ve Nelson, 2001 yılında Amerika Birleşik Devletleri Menkul Kıymetler ve Borsa Komisyonunun yayımladığı verileri kullanarak finansal bilgi manipülasyonu ile denetçi ücretleri arasında ilişkiyi araştırmıştır. Bu araştırma sonucu olarak finansal bilgi manipülasyonları ile denetçi ücretleri arasında negatif bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte denetim yapan kişilerin aynı şirketten denetim ücreti dışında diğer faaliyetlerden aldığı ücretler ile finansal bilgi manipülasyonu arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır.

Spathis'in 2002 yılında yaptığı araştırmada 76 şirketi incelenmiş ve 38 şirketin finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğu hakkında tahminlerde bulunulmuştur. Bu araştırma sonucunda finansal bilgi manipülasyonuna yol açan bazı faktörlere ulaşılmıştır. Bunlar, stokların brüt satışlara oranı, karın toplam aktiflere oranı, toplam borçların toplam aktiflere oranı net işletme sermayesinin toplam aktiflere oranı ve Z Score istatistiğidir.

Warshavsky 2012 yılında yaptığı araştırmada Enron ve ZZZZ Best şirketlerini Beneish modeli ile finansal bilgi manipülasyon yapıp yapmadıkları konusunda incelemelerde bulunmuştur. Bu çalışma sonucunda Enron şirketinde 8 değişkenin 3'ünde finansal bilgi manipülasyonu yapıldığı saptanmıştır. ZZZZ Best şirketinde ise 8 değişkenin 5'inde finansal bilgi manipülasyonuna başvurulduğu sonucu ortaya çıkmıştır.

2. Araştırmanın Amacı

BIST'te yer alan Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör özelinde yapılan bir araştırma olup daha önce Beneish Modeli kullanılarak bu sektörde çalışma yapılmıştır. Ancak bu araştırmada Beneish TR modeli kullanılması ve Covid-19 salgınına denk gelmesi diğer çalışmalardan farklılaştıran özelliklerdendir. Ayrıca çalışmada 2018, 2019, 2020 ve 2021 yılları finansal bilgilerinden faydalanılmıştır. Bununla birlikte 2020 ve 2021 yıllarında dünya genelinde Covid-19 salgınının görülmesi nedeniyle başta ekonomi piyasasını etkileyen sıkı kısıtlamalar yapılmıştır. Çalışmada incelenen yılların bir kısmı bu sürece denk gelmesi ve değişen ekonomik şartlarda şirketlere nasıl bir etki yaptığı araştırmanın sonucuna yansıtacağı düşünülmektedir. 2018 ve 2019 yılları Covid-19 öncesi finansal bilgi manipülasyonu ihtimalleri

ile 2020 ve 2021 yılları Covid-19 dönemi finansal bilgi manipülasyon ihtimalleri nasıl bir değişkenlik gösterildiği karşılaştırılacaktır.

BİST’te yer alan halka açık işletmelerden tekstil, giyim eşyası ve deriye dayalı sektörde yer alan 2018, 2019, 2020, 2021 yıllarında sunulan finansal tabloları incelenmiştir. İşletmelerin Kamuyu Aydınlatma Platformu (KAP) aracılığı ile kamuoyuna sunulmuş finansal tablo bilgileri baz alınarak finansal bilgi manipülasyonuna başvurup başvurmadıkları konusunda tahminde bulunulması ve manipülasyon ihtimali olan işletmelerin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Aynı model ile daha önce birden fazla araştırma yapılmıştır. Bu araştırmaların sonuçlarına bakıldığında Beneish Tr Modeli finansal bilgi manipülasyonunu ortaya çıkarma konusunda başarılı bir model olarak literatüre geçmiştir. Araştırma, şirketlerin finansal bilgi manipülasyonuna başvurarak direkt ya da dolaylı olarak sermaye piyasasını etkilediğini ve bu etki sonucunda ekonomide olumsuzlukların yaşandığı ortaya koyulmuştur. Finansal bilgi manipülasyonunu denetimler sayesinde en aza indirmek yatırımların doğru yapılması ve ekonominin sağlıklı bir şekilde büyümesi sağlanmalıdır. Araştırmada amaç, finansal bilgilerin hile, aldatma ve yönlendirme gibi yöntemler ile manipüle edilmesini ortaya çıkarmaktır. Diğer bir amaç, finansal bilgi kullanıcılarının, potansiyel kullanıcıların ve toplumun her kesiminin anlayacağı bir dil ile anlatılıp finansal bilgi manipülasyonu hakkında durum incelemesi yapıp farkındalık yaratmaktır.

3. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma kapsamına BİST’te yer alan tekstil, giyim eşyası ve deriye dayalı sektör grubunda yer alan 26 işletme girmektedir. Ancak 2018, 2019, 2020, 2021 yıllarındaki verilere bakıldığında beş işletme yeterli verileri sunmadığı için araştırmadan çıkarılmıştır. Böylece araştırmada 21 işletmenin finansal bilgileri kullanılarak manipülasyon ihtimali analiz edilmiştir. Araştırma kapsamında KAP’ta yer alan finansal raporlar incelendiğinde işletmelerin gelir tabloları ve bilançoları analizin temel bilgi kaynaklarını oluşturmuştur.

4. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada Cemal Küçüksözen’in 2004 yılında Beneish 1999 modelini baz alarak oluşturduğu Beneish TR modeli kullanılmıştır. Beneish TR modelinin Beneish 1999 modelinden farkı Satışlardaki Büyüme Endeksi (SBE) değişkeninin çıkarılması, Stokların Satışlara Oranı (SSE) ve Finansman Giderlerinin Satışlara Oranı (FSE) değişkelerinin eklenmesidir. Bu iki değişkenin eklenmesindeki amaç Türkiye’deki enflasyonist ortamın göz önünde bulundurulması ve Türkiye’de başvurulan manipülasyonların daha rahat ortaya

çıkartılmasıdır. Bu modelin başarılı bir şekilde sonuç vermesi için birbirini izleyen en az iki yılın finansal bilgilerinin incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle yapılan araştırmada 2018, 2019, 2020 ve 2021 yıllarına ait finansal bilgiler incelenmiştir.

Modelde kullanılan formül belirtilmiştir;

$$M_i = -4,840 + (0,920 * DSRI) + (0,528 * GMI) + (0,404 * AQI) + (0,892 * SGI) + (0,115 * DEPI) + (-0,172 * SGAI) + (4,679 * TATA) + (-0,327 * LVGI) \quad (3.1)$$

Formül sonucunda ortaya çıkan M_i değeri kullanılarak finansal bilgi manipülasyonuna başvurma olasılığı test edilen şirketler probit analize sokulmuştur. Değerler SPSS programında Shapiro-Wilk Testi ile test edilmiş ve her değişkenin katsayılarından faydalanılarak hata birimleri bulunmuştur. Çarpıklık ve basıklık değerleri hesaplanarak %5 anlamlılık, +/- 1,96 değeri ile karşılaştırma yapılmaktadır. Ortaya çıkan sayılar sonucunda Formül (3.2)'de belirtilen ve Z_i değerinin bulunması sağlayan denkleme yerleştirilmiştir. Bu denklem sonucunda Z_i değerinin yorumlanması gerçekleştirilmiştir. Aşağıda Z_i değerini oluşturan değişkenler ve formül bulunmaktadır. Z_i değerinin sonucuna göre belirli matematiksel aralıklar çerçevesinde işletmelerin finansal bilgi manipülasyonuna başvurup başvurmadığı konusunda tahminde bulunulmuştur. Z_i değerinin yorumlanması Tablo 3.1.'de detaylı olarak belirtilmiştir.

$$Z_i = \frac{X_i - \mu}{\sigma} \quad (3.2)$$

$Z_i = i$ 'inci değişkenin Z değeri

$X_i = i$ 'inci değişkenin değeri

$\mu = ortalama$

$\sigma = standart sapma$

Tablo 3. 1. Z_i Değerinin Yorumu

Z_i Değeri	Sonuç
$Z_i < 0,15$	Manipülasyona başvurulduğuna ilişkin bir kanıt bulunmadığı,
$0,15 > Z_i > 0,35$	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu,
$0,35 > Z_i < 0,82$	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu,
$Z_i > 0,82$	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu

Kaynak: (Tepeli ve Kayıhan, 2016: 257-258)

Tablo 3.1.'de yer alan Zi değeri aralıkları ve sonuçlarının yorumu gösterilmiştir. Buna göre Zi değerinin 0,15'den küçük olması durumunda manipülasyona başvurulduğuna ilişkin bir kanıt bulunmadığı yorumu kullanılmaktadır. Zi değerinin 0,15 ile 0,35 değerleri arasında yer alması sonucunda ise şirketlerin manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu ifadesi kullanılmaktadır. Zi değerinin 0,35 ile 0,82 arasında bulunması halinde manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu dair ifade kullanılmıştır. Son olarak Zi değerinin 0,82 değerinden büyük olması durumunda ise manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

5. Araştırmanın Bulguları

Araştırmada BİST'te işlem gören tekstil, giyim eşyası ve deriye dayalı sektörlerde yer alan işletmelerin 2018, 2019, 2020 ve 2021 dönemlerine ait sunulan yıllık finansal bilgileri Beneish TR modeli kullanılarak analiz edilmiştir.

İşletmelerin belirtilen yıllara ait KAP'ta yayımlanan bağımsız denetim finansal raporları kullanılmıştır. Temel olarak bilanço ve gelir tablolarında yer alan finansal bilgilerden faydalanılmıştır. Araştırmada 2018-2021 yılları tekstil, giyim eşyası ve deriye dayalı sektör şirketlerinin rasyoları ve Mi değerleri bulunmuş ve her yıl ayrı bir şekilde değerlendirilerek tablolar halinde sunulmuştur.

Mi değerleri bulunduktan sonra SPSS programı yardımıyla Zi değerlerine ulaşılmıştır. Tablo 3.1.'de bulunan Zi değer aralıkları analiz sonucunda ortaya çıkan bulgulara göre daha anlaşılabilir olması açısından renklendirilmiştir. Birinci bölgeye denk gelen manipülasyona başvurulduğuna ilişkin bir kanıt bulunmadığı kısımlar lila renk ile gösterilmiştir. İkinci bölgeye isabet eden manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu kısımlar turuncu renk ile belirtilmiştir. Finansal bilgi manipülasyonuna ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu üçüncü bölge mavi renk ile renklendirilmiştir. Dördüncü bölgede finansal bilgi manipülasyonuna ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu kısımlar da yeşil renk ile belirtilmiştir. Son olarak analiz dışı kısımlar pembe renk ile gösterilmiştir.

Tablo 3.2. 2018 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi Değerleri

	TAE	BKM	AKE	AME	PSE	TVE	BYE	SSE	FSE	Mİ
1	0,98942	0,92103	0,48137	1,03867	0,73945	0,00894	1,27309	0,93025	1,40233	-1,45268
2	0,94427	0,93985	0,00228	0,85186	0,89548	0,10249	1,33688	0,89762	2,26954	-1,61838
3	0,86172	0,86345	1,41309	1,04230	1,02445	0,00274	0,89941	1,45575	1,64331	-0,91507
4	0,78746	0,77065	0,28794	0,80861	0,91748	0,00386	1,31374	2,38595	1,89302	-0,16746
5	1,68083	0,92072	-	1,09884	0,57047	0,00882	0,98861	1,13031	1,36028	-0,28643
6	1,25949	0,76584	1,32622	1,54304	0,67925	0,07525	0,92765	0,92655	1,44928	-0,54014
7	0,69847	1,07283	1,22801	0,92919	0,91845	0,19273	1,17125	1,13207	1,39212	-1,80902
8	0,92182	0,98343	1,03172	1,08791	0,98432	0,08794	1,07351	1,04275	1,97482	0,14996
9	1,27305	0,97193	1,06624	0,81536	0,84498	0,00629	1,00883	0,71628	0,84018	-1,37831
10	0,57794	0,61513	1,52164	1,21572	0,83942	0,02281	0,55131	0,75164	0,26884	-1,36122
11	0,88746	0,39236	0,48846	1,01036	0,90515	0,01138	1,02182	0,94049	1,65924	-0,61228
12	1,07698	0,90274	-	1,00362	0,91549	0,02449	1,21283	1,12306	1,54413	-1,25294
13	0,81763	1,12303	2,76424	0,87548	0,73561	0,03486	1,14260	0,60745	1,10628	-2,14182
14	2,00847	1,31592	0,93693	0,32802	0,30637	0,06782	3,21201	0,50148	0,50583	-1,85592
15	1,44173	1,39148	0,78038	1,21327	0,81036	0,10872	1,14784	0,79305	2,70545	-1,62849
16	1,10471	0,88482	0,82028	0,29149	1,12383	0,12205	1,03044	0,84664	1,26205	-1,50866
17	1,87582	1,17361	0,07462	0,97727	0,77884	0,06134	1,06015	0,94582	1,07522	-0,73117
18	1,21773	0,81048	1,06543	1,37128	0,94894	0,21937	0,99017	1,08842	1,50141	-0,57040
19	0,93564	0,91325	0,68792	0,81662	1,16792	0,11285	1,01131	1,11322	2,58725	-0,27234
20	1,49094	0,97549	2,26842	0,77184	1,04308	0,00175	1,00648	1,03781	1,45748	-0,76766
21	1,06328	0,88375	1,23649	1,03272	1,07043	0,03261	0,98238	1,03572	0,62528	-1,2204

Araştırmada 2018 yılında yapılan analizde 21 işletme incelenmiştir. Analiz sonucunda herhangi bir uç değere sahip bir firma yoktur. Bu durumun sonucunda 2018 yılı analizi 21 işletme ile tamamlanmıştır. Bulunan Mi değerli kullanılarak SPSS istatistik programında tanımlayıcı istatistik değerleri bulunmuştur. Tablo 3.3'te 2018 yılı finansal raporları için tamamlayıcı istatistik verileri gösterilmiştir.

Tablo 3.3. 2018 Yılı Finansal Raporları İçin Tanımlayıcı İstatistikler

		İstatistik	Standart Hata
Mİ	Ortalama	-0,161290794532314	0,147231651319434
	Ortalama İçin 95% Güven Aralığı	Alt Sınır	
		Üst Sınır	
	5% Kestirilmiş Ortalama	-0,417311545240304	
	Medyan	-0,586397439000000	
	Varyans	0,286	
	Standart Sapma	0,433428231372542	
	Minimum	-1,2171034361000000	
	Maximum	0,4985924292426720	
	Aralık	1,5250001456825410	
	Çeyrekler Arası Aralık	0,8432848424999999	
	Çarpıklık	0,3887	0,540
	Basıklık	-0,991	1,051

Tanımlayıcı istatistiklerin belirtildiği Tablo 3.3.'te yer alan bilgiler kullanılarak Zi değerleri hesaplanmıştır. Analizde 21 tane işletme değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda 4 işletmenin finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğuna ilişkin herhangi bir kanıt bulunamadığı, 4 işletmenin finansal bilgi manipülasyon yapma olasılığı bulunduğu, 4 işletmenin manipülasyon yaptığına dair ciddi bulgulara rastlandığı, 9 tane işletmeninde manipülasyon yaptığına dair çok önemli bulgular olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.4. 2018 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi – Zi Değerleri ve Yorumları

Firma	Mi	Zi	Zi Bölgesi	Yorum
1	-1,45268	-0,15463	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu
2	-1,61838	-0,43701	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
3	-0,91507	0,76155	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
4	-0,16659	2,03712	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
5	0,37354	1,68443	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
6	-0,54014	1,40052	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
7	-1,80902	-0,76276	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
8	-1,44996	-0,14999	1	Manipülasyona başvurulduğuna ilişkin bir kanıt bulunmadığı
9	-1,37831	-0,02788	1	Manipülasyona başvurulduğuna ilişkin bir kanıt bulunmadığı
10	-1,36103	0,00156	1	Manipülasyona başvurulduğuna ilişkin bir kanıt bulunmadığı
11	-0,61228	1,27757	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
12	-1,25294	0,18577	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu
13	-2,14182	-1,32906	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
14	-1,85592	-0,84184	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
15	-1,62849	-0,45424	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
16	-1,50866	-0,25003	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu
17	-0,73118	1,07494	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
18	-0,57040	1,34895	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
19	-1,34794	0,02385	1	Manipülasyon yapma olasılığı bulunmaktadır.
20	-0,76766	1,01277	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
21	-1,25204	0,18729	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu

Tablo 3.4.'te sunulan verilerde görüldüğü üzere analizde 21 tane işletme değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda 1. Bölgede yer alan 4 işletmenin finansal bilgi

manipülasyonuna başvurduğuna ilişkin herhangi bir kanıt bulunamadığı, 2 bölgede bulunan 4 işletmenin finansal bilgi manipülasyon yapma olasılığı bulunduğu, 3. bölgede bulunan 4 işletmenin manipülasyon yaptığına dair ciddi bulgulara rastlandığı, manipülasyon ihtimalinin en yüksek olduğu 4. bölgede ise 9 tane işletmeninde manipülasyon yaptığına dair çok önemli bulgular olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. 5. 2019 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi Değerleri

	TAE	BKM	AKE	AME	PSE	TVE	BYE	SSE	FSE	Mİ
1	1,89192	0,99278	0,96180	1,14694	1,04512	0,03436	1,14284	0,77555	1,01707	0,37237
2	0,96311	0,99307	1,04364	0,82087	0,93029	0,01294	0,97964	0,73510	0,47019	0,86441
3	0,63615	0,98529	1,10407	1,20673	1,05977	0,03425	0,41450	1,19197	0,29355	0,63180
4	0,45985	0,87430	1,26956	0,96201	1,21687	0,09000	1,10736	1,18257	1,76311	0,98281
5	0,81381	1,02873	1,34311	1,06444	1,16063	0,13699	1,04241	1,95162	0,66009	0,13407
6	0,99748	0,94189	1,00216	0,98248	1,04703	0,02499	0,91257	0,92155	0,38962	0,58639
7	0,71410	1,03245	14,2243	0,84401	1,07745	0,10595	1,26765	1,01881	0,48203	0,04111
8	11,1974	1,00558	1,81158	1,48710	1,08073	0,03686	0,89299	0,89823	0,63642	12,5101
9	1,22060	0,95178	1,39384	1,00508	0,76034	0,09621	1,02255	0,78211	0,89143	0,34549
10	1,12171	0,82093	63,5907	0,52814	5,03782	0,10742	1,56606	0,09829	3,12869	1,93145
11	0,89634	0,96311	1,17196	0,34568	1,11646	0,20917	0,76922	0,92288	0,65745	0,94915
12	0,89744	0,99503	1,74377	0,69322	1,10181	0,08062	1,17647	0,90278	0,94001	0,83259
13	0,20141	0,93497	0,93268	0,94802	1,32446	0,04176	1,00953	0,18385	0,13619	2,54532
14	0,69625	0,94289	4,93458	-453,32	0,28014	0,08404	1,74980	1,84099	0,70522	101,836
15	0,62866	1,37680	0,98055	1,73428	0,94483	0,01086	1,03602	1,08283	0,39200	1,06709
16	0,69625	0,94289	4,71739	0,24394	0,28014	0,05097	1,74980	1,84099	0,70522	0,07189
17	0	0,99141	0,62853	1,53101	0,97158	0,29851	1,15108	1,19103	1,42367	1,69135
18	0,56806	0,95121	1,49050	0,09113	0,46415	0,18201	1,07204	0,94057	0,73563	1,13910
19	0,60138	0,94076	0,78065	3,58170	1,03352	0,04415	0,77421	1,08290	0,91445	0,27234
20	1,15856	0,99333	1,00243	0,83794	0,98750	0,03929	1,02578	1,13789	1,09906	0,20232
21	0,81392	0,94506	1,35571	1,02124	0,90815	0,00952	1,01392	0,98161	0,72800	0,76876

Araştırmada 2019 yılında yapılan analizde 21 işletme incelenmiştir. Analiz sonucunda 8. ve 14. sırada yer alan 2 tane işletmenin Mi değerleri uç değer olarak bulunması sebebiyle analiz dışı bırakılmıştır. Uç değerlerin belirlenmesinde diğer Mi değerlerine sayısal olarak çok uzak olması göz önünde bulundurulmuştur. Yine uç değerlerin belirlenmesinde yapılan diğer araştırmalar örnek alınmış ve aynı doğrultuda hareket edilerek karar verilmiştir. Bu durumun sonucunda 2019 yılı analizi 19 işletme ile tamamlanmıştır. Bulunan Mi değerli kullanılarak SPSS istatistik programında tanımlayıcı istatistik değerleri bulunmuştur.

Tablo 3.6. 2019 Yılı Finansal Raporları İçin Tanımlayıcı İstatistikler

		İstatistik	Standart Hata
Mİ	Ortalama	-0,437290792689849	0,129641654339839
	Ortalama İçin 95% Güven Aralığı	Alt Sınır	-0,712118822724680
		Üst Sınır	-0,162462762655017
	5% Kestirilmiş Ortalama	-0,455311585948308	
	Medyan	-0,586397439000000	
	Varyans	0,286	
	Standart Sapma	0,534526234322972	
	Minimum	-1,1391037360000000	
	Maximum	0,5888964292725720	
	Aralık	1,7280001652725720	
	Çeyrekler Arası Aralık	0,9632888424999999	
	Çarpıklık	0,454	0,550
	Basıklık	-0,982	1,063

Tanımlayıcı istatistiklerin belirtildiği Tablo 3.6.'da yer alan bilgiler kullanılarak Zi değerleri hesaplanmıştır. Analizde 21 tane işletme değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda 4 işletme uç değerlere sahip olduğu için analiz dışı bırakılmıştır. Kalan 17 işletmenin analiz sonucu ise; 3 işletme manipülasyon yapma olasılığı bulunduğu, 3 işletmenin manipülasyon yaptığına dair ciddi bulgulara rastlandığı, 11 tane işletmeninde manipülasyon yaptığına dair çok önemli bulgular olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. 7. 2019 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi – Zi Değerleri ve Yorumları

Firma	Mi	Zi	Zi Bölgesi	Yorum
1	0,37237	1,51473	4	Manipülasyon yaptığına dair çok önemli kanıtlar bulunduğu
2	-0,86441	-0,79907	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
3	-0,63180	-0,36390	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
4	-0,98281	-1,02057	4	Manipülasyon yaptığına dair çok önemli kanıtlar bulunduğu
5	0,13407	1,06892	4	Manipülasyon yaptığına dair çok önemli kanıtlar bulunduğu
6	-0,58639	-0,27895	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu
7	0,04111	0,89500	4	Manipülasyon yaptığına dair çok önemli kanıtlar bulunduğu
8	12,5101	24,2223	-	Analiz dışı bırakıldı
9	-0,34549	0,17172	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu
10	1,93145	4,43148	-	Analiz dışı bırakıldı
11	-0,94915	-0,95759	4	Manipülasyon yaptığına dair çok önemli kanıtlar bulunduğu
12	-0,83259	-0,73953	4	Manipülasyon yaptığına dair çok önemli kanıtlar bulunduğu
13	-2,54532	-3,94374	4	Manipülasyon yaptığına dair çok önemli kanıtlar bulunduğu
14	-101,836	-189,698	-	Analiz dışı bırakıldı.
15	-1,06709	-1,17824	4	Manipülasyon yaptığına dair çok önemli kanıtlar bulunduğu
16	0,07189	0,95259	4	Manipülasyon yaptığına dair çok önemli kanıtlar bulunduğu
17	-1,69135	-2,34611	4	Manipülasyon yaptığına dair çok önemli kanıtlar bulunduğu
18	-1,13910	-1,31296	4	Manipülasyon yaptığına dair çok önemli kanıtlar bulunduğu
19	-0,27234	0,30857	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu
20	-0,20232	0,43958	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
21	-0,76876	5,17627	-	Analiz dışı bırakıldı.

Tablo 3.1.'de yer alan Zi değerinin yorum aralığına göre oluşturulan Tablo 3.7'te 2019 yılına ait araştırmanın sonucuna göre şirketlerin finansal bilgi manipülasyonu yapma olasılıkların gösterilmiştir. Tabloda yer alan 21 şirketten 4 şirketin değerlerinin uç değer çıkması sebebiyle “analiz dışı bırakıldı” ifadesi kullanılarak değerlendirme dışı bırakılmıştır. Zi değeri yorum tablosunda belirlenen ve 2. bölgede bulunan 3 şirket için “manipülasyon yapma

olasılığı bulunmaktadır” ifadesi kullanılmıştır. Zi değeri yorum tablosunda 3. bölgede bulunan yine 3 şirket için “manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu” ifadesi kullanılarak sunulmuştur. Son olarak Zi değeri yorum tablosunda yer alan 4. bölge olan ve finansal bilgi manipülasyonu açısından en yoğun kanıtların olduğu 11 şirketin karşısında “manipülasyon yaptığımıza dair çok önemli bulgular var” açıklaması yapılarak araştırma sonuçları tabloya yansıtılmıştır.

2020 yılı analizi ve sonuçları aşağıda tablolar halinde sunulmuştur. 2020 yılı tekstil, giyim eşyası ve deriye dayalı sektörlerde yer alan işletmelerin finansal tablolarından alınan bilgiler ile hesaplanmış rasyoları ve Mi değerleri Tablo 3.8.’te gösterilmiştir.

Tablo 3. 8. 2020 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi Değerleri

	TAE	BKM	AKE	AME	PSE	TVE	BYE	SSE	FSE	Mİ
1	1,05187	1,03099	0,98015	1,05206	1,13460	0,01502	0,84043	1,44880	3,05000	0,06259
2	1,03721	0,93720	-0,18046	0,70902	0,97944	0,09247	0,63669	0,89591	1,21669	-0,59922
3	1,60820	1,02557	1,27020	1,69933	1,76465	-0,08325	1,31038	1,76894	0,86208	0,70782
4	1,08498	1,13577	-0,04136	-0,0942	0,83798	0,24907	0,83687	0,77406	0,46893	-1,10352
5	0,78176	1,06063	0,01229	-0,3504	1,61303	8,33954	4,09398	0,89233	0,78913	-6,99905
6	1,25873	1,05942	0,61839	0,10174	0,89931	0,03011	0,97352	1,42894	2,26452	0,05547
7	0,30077	2,07542	-1,55554	1,91390	1,11128	-0,02191	0,87654	0,47954	0,29188	-2,80453
8	1,13539	0,99280	0,82396	0,49665	0,76947	-0,04883	1,01161	1,17465	0,61691	-0,19996
9	1,33503	1,07870	0,64198	2,54712	1,23536	0,11882	0,98200	1,65595	2,54986	0,71543
10	20,4087	1,51566	1,15115	1,12556	0,17637	-0,01490	0,90492	0	1,10372	23,3544
11	1,26117	1,06194	0,65562	0,18158	0,96239	0,05592	1,23236	1,08916	0,96797	-0,46271
12	1,27492	0,99172	1,07401	0,47521	1,27440	-0,04131	0,93761	1,12721	2,36857	-0,17146
13	1,87105	1,09133	0,82945	0,88676	0,82979	-0,02176	1,04745	1,12610	0,91415	0,66617
14	0,90731	0,98110	0,33400	127,603	0,71564	0,19573	0,95218	0,53272	0,99756	27,3966
15	1,87314	1,04684	0,38609	2,76708	1,24288	0,06896	0,82867	0,86201	1,73219	0,70856
16	1,13881	0,95657	2,49157	0,31628	1,12787	0,03009	0,91717	1,40289	1,33909	0,01037
17	1,37550	1,06931	0,84997	0,66932	1,30124	0,18498	0,93370	1,10918	1,74685	-0,26047
18	1,62179	1,00485	0,88254	1,44716	1,16838	-0,10884	0,90150	1,32178	1,24965	0,68477
19	0,55124	1,05281	1,02028	0,86983	0,88429	-0,02470	0,97409	0,85049	1,60118	-1,20314
20	0,58347	0,98563	0,97262	0,28760	0,82883	0,06040	1,07383	1,11504	0,92582	-1,07928
21	1,54916	1,03527	0,98302	0,92226	1,22185	-0,02267	0,95099	1,52690	1,54946	0,58889

2020 yılı tekstil, giyim eşyası ve deriye dayalı sektörlerde yer alan işletmelerin analizi yapılmıştır. Analiz sonucu 3 işletmenin değerleri uç değere sahip olduğu saptanmıştır. Bu nedenle bu işletmeler analizden çıkarılmıştır. Diğer işletmelerin değerlerine bakıldığında 3 işletmenin manipülasyona başvurduğu hakkında herhangi bir kanıt rastlanamamış, 3 işletmenin manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu, 2 işletmenin manipülasyona başvurması konusunda ciddi kanıtlar bulunduğu ve 10 işletmenin ise manipülasyon yaptığına dair çok önemli bulguların olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. 9. 2020 Yılı Finansal Raporları İçin Tanımlayıcı İstatistikler

		İstatistik	Standart Hata	
Mi	Ortalama	-0,008649113214375	0,175695337820142	
	Ortalama İçin 95% Güven Aralığı	Alt Sınır Üst Sınır		-0,363808364479007 0,381106590907757
	5% Kestirilmiş Ortalama	-0,018835224178529		
	Medyan	-0,055472514960527		
	Varyans	0,525		
	Standart Sapma	0,724410435761023		
	Minimum	-1,2031497518614900		
	Maximum	1,0370979809354800		
	Aralık	2,2402477327969700		
	Çeyrekler Arası Aralık	1,2272662528718200		
	Çarpıklık	-0,353		0,550
	Basıklık	-1,131		1,063

Tablo 3.9.'da tanımlayıcı istatistik bilgileri yer almaktadır. Mi değerleri kullanılarak SPSS programı aracılığı ile bu değerler elde edilmiştir. Bu tablodaki veriler kullanılarak 2020 yılı Zi değerleri bulunmuştur. Zi değerlerinin sonuçlarına göre Zi bölgesi aralıkları Tablo 3.10.'da sonucun yorumlaması ile birlikte gösterilmiştir.

Tablo 3. 10. 2020 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi-Zi Değerleri ve Yorumları

No	Mi	Zi	Zi Bölgesi	Yorum
1	0,06259	0,09834	1	Manipülasyona başvurulduğuna ilişkin bir kanıt bulunmadığı
2	-0,59922	-0,81524	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
3	0,70782	0,98904	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
4	-1,10352	-1,51140	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
5	-6,99905	-9,64978	-	Analiz dışı bırakıldı.
6	0,05547	0,08851	1	Manipülasyona başvurulduğuna ilişkin bir kanıt bulunmadığı
7	-2,80453	-3,85953	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
8	-0,19996	-0,26410	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu
9	0,71543	0,99954	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
10	23,3544	32,2511	-	Analiz dışı bırakıldı.
11	-0,46271	-0,62680	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
12	-0,17146	-0,22475	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu
13	0,66617	0,93154	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
14	27,3966	37,8311	-	Analiz dışı bırakıldı.
15	0,70856	0,99006	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
16	0,01037	0,02625	1	Manipülasyona başvurulduğuna ilişkin bir kanıt bulunmadığı
17	-0,26047	-0,34762	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu
18	0,68477	0,95722	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
19	-1,20314	-1,64892	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
20	-1,07928	-1,47794	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
21	0,58889	0,82487	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu

Zi değerinin yorum aralığına göre oluşturulan Tablo 3.10.'da 2020 yılına ait değerlendirme sonuçları ve şirketlerin finansal bilgi manipülasyonu yapma olasılıkların gösterilmiştir. Tabloda yer alan 21 şirketten 3'ünün değerlerinin uç değer çıkması sebebiyle "analiz dışı bırakıldı" ifadesi kullanılarak değerlendirme dışı bırakılmıştır. Zi değeri yorum tablosunda 1. bölge olarak belirlenen ve "manipülasyona başvurulduğuna ilişkin bir kanıt

bulunmadığı” ifadesi ile açıklanan 3 şirketin yapılan incelemeye göre herhangi bir manipülasyona başvurmadağı belirlenmiştir. Zi değeri yorum tablosunda belirlenen ve 2. bölgede bulunan 3 şirket için “manipülasyon yapma olasılığı bulunmaktadı” ifadesi kullanılmıştır. Zi değeri yorum tablosunda 3. bölgede bulunan 2 şirket için “manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğı” ifadesi kullanılarak gösterilmiştir. Zi değeri yorum tablosunda yer alan 4. bölge olarak tanımlanan kısımda 10 şirket için “manipülasyon yaptığına dair çok önemli bulgular var” ifadesi kullanılarak tabloda gösterilmiştir.

2021 yılı analizi ve sonuçları aşağıda tablolar halinde sunulmuştur. 2021 yılı tekstil, giyim eşyası ve deriye dayalı sektör şirketlerinin rasyoları ve Mi değerleri Tablo 3.11.’de gösterilmiştir.

Tablo 3. 11. 2021 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi Değerleri

	TAE	BKM	AKE	AME	PSE	TVE	BYE	SSE	FSE	Mİ
1	1,40095	0,99756	0,90819	2,15043	0,72404	-0,02171	1,04889	1,15084	1,24888	0,52451
2	0,91165	0,99862	1,13306	-0,87393	0,91035	0,06080	0,65513	0,79474	0,41471	-1,15792
3	0,60622	0,80937	0,41466	28,6003	0,47308	0,08495	0,97588	0,54181	0,25923	5,00728
4	3,47801	1,06263	0,75876	-0,45363	0,47995	-0,11580	1,30988	0,57689	0,45025	1,99925
5	1,70933	1	0,86864	0,99836	0,77829	-0,46154	1,08645	1,08793	0,28274	0,72134
6	1,04042	1,04063	0,66821	1,49617	0,78670	0,07680	0,86507	1,05281	0,87958	-0,27153
7	1,63779	0,97621	0,76428	0,83279	1,01960	0,14654	1,04358	0,88081	0,81965	0,01778
8	0,56578	1,03466	1,03956	0,64755	0,88636	-0,16857	1,04718	1,81695	0,93496	-0,27161
9	0,96931	0,96596	0,90740	1,64506	0,80824	-0,03113	0,91815	0,57464	1,19849	-0,67045
10	0,23350	1,12307	0,33713	1,09914	0,10331	0,13784	0,75560	1	0	-1,24578
11	1,06329	1,03926	0,63081	0,14776	0,81669	0,04331	1,25135	1,73112	0,81163	-0,02165
12	1,05912	1,02383	0,97754	0,98091	0,96730	-0,07300	0,94428	1,40222	0,88707	-0,02338
13	1,32535	0,99534	0,76753	1,32688	1,10005	-0,05658	1,09019	1,30228	1,20045	0,19756
14	1,82674	1,01831	0,27772	2,74595	0,44391	0,16197	0,83455	2,69394	2,26242	2,81023
15	1,16468	0,98739	1,27816	2,99227	0,86744	-0,09833	1,00105	1,11505	1,90392	0,44086
16	0,94572	1,01124	0,68679	1,29800	1,17483	0,09100	0,82527	1,19146	0,77234	-0,46760
17	0,98547	0,92606	1,37450	-0,85622	0,71080	0	0,91723	0,91819	3,26029	-0,49859
18	1,09003	1,05590	0,84108	2,03719	0,84477	-0,04195	0,82315	1,28316	0,85297	0,18521
19	0,61770	0,99613	1,01373	0,98653	0,40645	0,07497	0,64755	0,77739	0,42312	-0,89743
20	0,94822	0,97348	0,72942	1,94551	0,92602	0,11466	0,86512	1,14626	1,07567	-0,21622
21	2,34500	1,04304	1,03413	1,05172	0,77682	0,09793	1,07148	1,20590	1,49186	1,43039

2021 yılı tekstil, giyim eşyası ve deriye dayalı sektörlerde yer alan işletmelerin analizi yapılmıştır. Analiz sonucu 3 işletmenin değerleri uç değere sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sebeple bu işletmeler analiz dışı bırakılmıştır. Diğer işletmelerin değerlerine bakıldığında 2 işletmenin manipülasyona başvurduğu hakkında herhangi bir kanıt rastlanamamış, 4 işletmenin manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu, 5 işletmenin manipülasyona

başvurması konusunda ciddi kanıtlar bulunduğu ve 7 işletmenin ise manipülasyon yaptığına dair çok önemli bulguların olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3. 12. 2021 Yılı Finansal Raporlama İçin Tanımlayıcı İstatistikler

		İstatistik	Standart Hata	
Mİ	Ortalama	-0,123585711944444	0,158060141452480	
	Ortalama İçin 95% Güven Aralığı	Alt Sınır		
		Üst Sınır		
			0,209892036726528	
	5% Kestirilmiş Ortalama		-0,147573548160494	
	Medyan		-0,119803001000000	
	Varyans		0,450	
	Standart Sapma		0,670592387138121	
	Minimum		-1,2457867110000000	
	Maximum		1,4303963390000000	
	Aralık		2,6761830500000000	
	Çeyrekler Arası Aralık		0,7999499962500001	
	Çarpıklık		0,357	0,536
	Basıklık		0,472	1,038

Tablo 3.12’de Mi değerleri kullanılarak elde edilen 2021 yılı raporlama için tanımlayıcı istatistiklerin verileri gösterilmiştir.

Tablo 3. 13. 2021 Yılı Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektör Şirketlerinin Rasyoları ve Mi-Zi Değerleri ve Yorumları

No	Mi	Zi	Zi Bölgesi	Yorum
1	0,52451	0,96646	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
2	-1,15792	-1,54243	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
3	5,00728	2,56543	-	Analiz dışı bırakıldı.
4	1,99925	3,16562	-	Analiz dışı bırakıldı.
5	0,72134	1,25998	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
6	-0,27153	-0,22062	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu
7	0,01778	0,21080	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu
8	-0,27161	-0,22074	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu
9	-0,67045	-0,81550	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
10	-1,24578	-1,67344	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
11	-0,02165	0,15199	2	Manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu
12	-0,02338	0,14942	1	Manipülasyona başvurulduğuna ilişkin bir kanıt bulunmadığı
13	0,19756	0,47890	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
14	2,81023	4,37497	-	Analiz dışı bırakıldı.
15	0,44086	0,84171	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
16	-0,46760	-0,51301	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
17	-0,49859	-0,55922	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
18	0,18521	0,46049	3	Manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu
19	-0,89743	-1,15397	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu
20	-0,21622	-0,13813	1	Manipülasyona başvurulduğuna ilişkin bir kanıt bulunmadığı
21	1,43039	2,31732	4	Manipülasyona ilişkin çok önemli kanıtlar bulunduğu

Zi değerinin yorum aralığına göre oluşturulan Tablo 3.10'da 2021 yılına ait değerlendirme sonuçları ve şirketlerin finansal bilgi manipülasyonu yapma olasılıkların gösterilmiştir. Tabloda yer alan 21 şirketten 3'ünün değerlerinin uç değer çıkması sebebiyle

“analiz dışı bırakıldı” ifadesi kullanılarak değerlendirme dışı bırakılmıştır. Zi değeri yorum tablosunda 1. bölge olarak belirlenen ve “manipülasyona başvurulduğuna ilişkin bir kanıt bulunmadığı” ifadesi ile açıklanan 2 şirketin yapılan incelemeye göre herhangi bir manipülasyona başvurmadığı belirlenmiştir. Zi değeri yorum tablosunda belirlenen ve 2. bölgede bulunan 4 şirket için “manipülasyon yapma olasılığı bulanmaktadır” ifadesi kullanılmıştır. Zi değeri yorum tablosunda 3. bölgede bulunan 5 şirket için “manipülasyona ilişkin ciddi kanıtlar bulunduğu” ifadesi kullanılarak gösterilmiştir. Zi değeri yorum tablosunda yer alan 4. bölge olarak tanımlanan kısımda 7 şirket için “manipülasyon yaptığına dair çok önemli bulgular var” ifadesi kullanılarak tabloda gösterilmiştir.

Tablo 3. 14. Manipülasyon Bulgularının Covid-19 Öncesi ve Covid-19 Dönemi Değerlendirilmesi ve Yorumlanması

Sıra No	Covid-19 Öncesine Ait Zi Değer Bölgesi		Covid-19 Dönemine Ait Zi Değer Bölgesi		Covid-19'un Manipülasyonu Etkileme Anlamında Değerlendirilmesi
	2018	2019	2020	2021	
1	2	4	1	4	Farklılık olduğuna dair bulgu yoktur.
2	3	3	3	4	Farklılık olduğuna dair bulgu yoktur.
3	3	3	4	-	Farklılık olduğuna dair bulgu yoktur.
4	4	4	4	-	Farklılık olduğuna dair bulgu yoktur.
5	4	4	-	4	Farklılık olduğuna dair bulgu yoktur.
6	4	2	1	2	Farklılık olduğuna dair bulgu vardır.
7	3	4	4	2	Farklılık olduğuna dair bulgu yoktur.
8	1	-	2	2	Farklılık olduğuna dair bulgu vardır.
9	1	2	4	3	Farklılık olduğuna dair bulgu vardır.
10	1	-	-	4	Farklılık olduğuna dair bulgu vardır.
11	4	4	3	2	Farklılık olduğuna dair bulgu vardır.
12	2	4	2	1	Farklılık olduğuna dair bulgu vardır.
13	4	4	4	3	Farklılık olduğuna dair bulgu yoktur.
14	4	-	-	-	Yeterli veri olmadığı için değerlendirilmemiştir.
15	3	4	4	4	Farklılık olduğuna dair bulgu yoktur.
16	2	4	1	3	Farklılık olduğuna dair bulgu yoktur.
17	4	4	2	3	Farklılık olduğuna dair bulgu vardır.
18	4	4	4	3	Farklılık olduğuna dair bulgu yoktur.
19	1	2	4	4	Farklılık olduğuna dair bulgu vardır.
20	4	3	4	1	Farklılık olduğuna dair bulgu yoktur.
21	2	-	4	4	Farklılık olduğuna dair bulgu vardır.

Tablo 3.14. şirketlerin 2018-2021 yılları arası Zi değerlerine karşılık gelen bölgeleri Covid-19 öncesi ve Covid-19 dönemi olarak bir şekilde göstermektedir. 2018 ve 2019 yılları COVID-19 öncesi olarak belirlenmiştir. 2020 ve 2021 yılları ise COVID-19 dönemi değerler olarak belirlenmiştir. Bu tabloda şirketlerin finansal tablolarının dünya genelinde görülen salgın hastalık nedeniyle manipülasyon yapıp yapmadıklarına dair değişimlerin nasıl etkilendiği gösterilmek amaçlanmıştır. Tabloda bulunan 21 şirketin bir tanesinde karşılaştırma yapılacak yeterli veri olmadığı için bu tablo özelinde analiz dışı bırakılmıştır. Bu şirket tabloda turuncu renk ile gösterilmiştir. Kalan 20 şirkete bakıldığında bunlardan 11'inde finansal bilgi manipülasyonunun azaldığı ve kanıtların çoğaldığına dair kayda değer net bir farklılık bulunmamaktadır. Bu 11 şirketin değerlendirilmesi tabloda sarı renk ile gösterilmiştir. Diğer sekiz işletmeye bakıldığında ise COVID-19 döneminde önceki bulgular ile sonrasındaki bulgularda olumlu ya da olumsuz değişimler tespit edilmiştir. Değişimin gösterildiği şirketler mavi renk ile renklendirilmiştir. Bu tabloda mavi ile belirtilen şirketlerin arasında dört tanesi COVID-19 öncesinde manipülasyon yapma ihtimalleri daha düşük iken; COVID-19 dönemi finansal bilgi manipülasyonu yapma olasılıkları arttığı görülmüştür.

1. işletmeye ait verilere bakıldığında Zi değerlerinin 2018 yılında 2. bölgede yer alırken 2019 yılında 4. bölgede yer aldığı görülmektedir. Covid-19 salgını öncesindeki yıllarda manipülasyon ihtimalinin olduğu hatta 2019 yılında bu ihtimalin analizdeki en yüksek değer aralığında olduğu tespit edilmiştir. Covid-19 dönemine gelindiğinde, 2020 yılı verilerinin analiz sonucunda herhangi bir finansal bilgi manipülasyonunun olmadığı sonucuna varılmıştır. Covid-19 salgınının dünya genelinde yarattığı ekonomik sorunların sonucu olarak finansal veriler de etkilenmiştir. 2021 yılına bakıldığında yine analizin en yüksek değer aralığına sahip olduğu 4. bölgede yer alması Covid-19 salgınının ekonomide yarattığı istikrarsızlığının etkisi olduğunun göstergesi olarak düşünülmektedir.

2. işletmenin analiz sonuçlarına bakıldığında Covid-19 salgını öncesi 2018 ve 2019 yılları Zi değerinin 3. bölgede yer aldığı görülmektedir. Bu durum Covid-19 öncesi şirketin finansal bilgi manipülasyon yaptığına ilişkin ciddi kanıtların bulunduğunu göstermektedir. Covid-19 salgınlı dönemini kapsayan 2020 ve 2021 yıllarına bakıldığında finansal bilgi manipülasyon ihtimali aynı şekilde var olduğu bununla birlikte 2021 yılında ise 4. bölgede yer alarak manipülasyon ihtimalinin daha da arttığı görülmektedir. Analiz yapılan yılların tamamında şirketin finansal bilgi manipülasyonu yapma ihtimalinin yüksek seviyede olduğu tespit edilmiştir.

3. işletmenin analiz sonucu verileri Covid-19 salgını öncesinde finansal bilgi manipülasyonunun 3. bölgesinde yer aldığı görülmektedir. 2018 ve 2019 yıllarının ikisinde de manipülasyon yapıldığına dair ciddi kanıtların bulunduğu tespit edilmiştir. Covid-19 dönemi finansal bilgi manipülasyonuna bakıldığında 2020 yılı sonucunda Zi değerinin yine 3. bölgede yer aldığı görülmüştür. 2021 yılı verilerinde ise şirketin manipülasyon yaptığına dair çok ciddi kanıtların bulunduğu ve Zi değerinin 4. bölgede yer aldığı Tablo3.14.'te belirtilmiştir. Bu bilgilere bakıldığında Covid-19 öncesinde var olan finansal bilgi manipülasyonu Covid-19 döneminde de artarak devam ettiği anlaşılmaktadır.

4. işletmenin finansal bilgi manipülasyon ihtimalleri incelendiğinde Covid-19 salgını öncesi ve Covid-19 salgını döneminde Zi değerinin en yüksek olduğu 4. bölgede yer aldığı görülmektedir. Covid-19 salgınının finansal bilgi manipülasyonunu herhangi bir şekilde etkilemediği tespit edilmiştir. Şirketin analizi yapılan tüm yıllarda finansal bilgi manipülasyonu yapıldığına dair çok ciddi kanıtların bulunduğu anlaşılmaktadır. Sadece 2021 yılı sonucu uç değere sahip olması sebebi ile analiz dışı bırakılmıştır.

5. işletmenin analiz sonuçlarına bakıldığında Covid-19 salgını öncesinde ve Covid-19 döneminde finansal bilgi manipülasyonu ihtimalinin modelde yer alan en yüksek aralıkta olduğu görülmektedir. 2018, 2019 ve 2021 yıllarına ait veriler Zi değerinin 4. Bölge yer aldığını göstermektedir. 2020 yılına ait veri ise Zi değerinin uç değer çıkması sebebiyle analiz dışı bırakılarak değerlendirmeye alınmamıştır. Analiz sonucunda ortaya çıkan bu verilere bakıldığında şirketin manipülasyon yaptığına dair çok ciddi kanıtların bulunduğu sonucuna varılmıştır. Şirketin finansal bilgi manipülasyonu yapma ihtimali açısından Covid-19 salgınının herhangi bir etki ettiği görülmemiştir.

6. işletmenin analiz sonuçlarına göre 2018 yılı manipülasyon ihtimali 4. bölgede yer alırken 2019 yılı manipülasyon ihtimali 2 bölgede yer almaktadır. Her iki yılda da yani Covid-19 salgını öncesinde manipülasyon ihtimali bulunmakla birlikte 2019 yılında bir önceki yıla göre manipülasyon ihtimalin azaldığı göze çarpmaktadır. Covid-19 dönemi finansal bilgi manipülasyon ihtimalleri ise 2020 yılında 1. bölgede yer alırken 2021 yılında 2. bölgede yer aldığı görülmektedir. Bu durum Covid-19 döneminin salgın öncesindeki döneme göre daha az manipülasyon ihtimalinin olduğunu yansıtmaktadır. Özellikle 2020 yılında şirketin verileri finansal bilgi manipülasyonu yapıldığı hakkında herhangi bir kanıtla rastlanmadığı görülmektedir. Sonuç olarak Covid-19 salgınının öncesinde manipülasyon yapma ihtimali yüksek olan şirketin Covid-19 dönemi finansal verileri incelediğinde manipülasyon yapma ihtimalinin daha düşük olduğu ortaya çıkmaktadır.

7. işletme incelendiğinde ortaya çıkan sonuç şirketin incelenen her yıl finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğudur. 2018 yılında 3. bölgede yer alırken 2019 yılında 4. bölgede yer almıştır. Covid-19 salgının öncesine denk gelen bu döneme ait verilerinde gösterdiği üzere şirketin finansal tablo manipülasyonu yapma ihtimali yüksek seviyelerde seyretmiştir. Covid-19 dönemine bakıldığında 2020 yılında da Zi değerinin 4. bölgede yer aldığı görülmüştür. 2021 yılında Zi değerinin 2. aralıkta olması her ne kadar yüksek manipülasyon ihtimali olmasa da finansal bilgi manipülasyonu ihtimalinin olduğunu göstermektedir. Bu veriler ışığında Covid-19 salgınının incelenen şirket özelinde finansal bilgi manipülasyonuna etkisi açısından dikkat çekici bir etkisinin olmadığı anlaşılmaktadır.

8. işletmenin analiz sonuçları incelendiğinde Covid-19 salgını öncesinde finansal bilgi manipülasyonu yaptığına dair herhangi bir kanıtın bulunması görülmektedir. 2018 yılında Zi değeri 1. bölgede olup 2019 yılında ise analiz sonucunda çıkan değer uç değer olması nedeniyle değerlendirmeye alınmamıştır. Bu durum sonucunda şirketin Covid-19 salgını öncesinde finansal bilgi manipülasyonuna başvurmadığı anlaşılmaktadır. Şirketin Covid-19 salgını dönemine bakıldığında ise 2020 yılında ve 2021 yılında Zi değerleri 2. bölgede yer alarak finansal bilgi manipülasyonuna dair bulguların olduğu tespit edilmiştir. Bu bilgiler ile birlikte bakıldığında incelenen şirket açısından Covid-19 salgınının meydana gelmesi ve bununla birlikte dünya genelinde meydana gelen ekonomik kriz şirketin finansal tabloların etkilediği görülmüştür. Finansal bilgi manipülasyonu ihtimalinin oluşmasında Covid-19 salgınının da etki etkisi olduğu düşünülmektedir.

9. işletme Covid-19 salgını öncesinde 2018 yılında 1. bölgede, 2019 yılında 2. bölgede yer aldığı görülmektedir. İncelenen ilk yılda finansal bilgi manipülasyonunun olmadığı ve ikinci yılda ise manipülasyon ihtimalinin bulunduğu tespit edilmiştir. Ancak Covid-19 salgını dönemi verileri incelendiğinde 2020 yılına ait verilerin 4. bölgede yer aldığı, 2021 yılında 3. bölgede bulunduğu görülmektedir. Salgın döneminde finansal bilgi manipülasyonunun aniden yükselerek en üst seviyelere çıkmıştır. Bu durumun nedenlerinin yine salgın ve salgının yarattığı ekonomik koşulların etkilediği düşünülmektedir.

10. işletmenin finansal bilgilerinin incelenmesi sonucunda ortaya çıkan verilere bakıldığında Covid-19 öncesi finansal bilgi manipülasyonuna dair herhangi bir bulgunun bulunmadığı tespit edilmiştir. 2019 yılındaki verinin uç değer olması sebebi ile analiz dışı bırakılmıştır. Covid-19 dönemi verilerine bakıldığında ise 2020 yılına ait veri yine uç değer olması nedeniyle analiz dışı bırakılmıştır. 2021 yılı verilerine bakıldığında Zi değerinin en üst seviyede olarak 4. bölgede yer aldığı görülmektedir. Yine bu durumun Covid-19 salgınının

yarattığı ekonomik koşulların etkileri olduğu düşünülmektedir. Salgının bazı şirketlerin finansal bilgileri üzerinde etkileri olduğu ve manipülasyon ihtimallerini etkilediği anlaşılmaktadır.

11. işletme finansal bilgilerinin analiz edilmesi sonucunda Covid-19 salgını öncesinde finansal bilgi manipülasyonu açısından en yüksek ihtimalin olduğu Zi değerinin 4. bölgede yer aldığı tespit edilmiştir. Bu sonuç 2018 ve 2019 yıllarına ait sonuçlarda ortaya çıkmıştır. Finansal bilgi manipülasyonuna dair çok ciddi kanıtların bulunduğu böyle bir sonucun ortaya çıkması şirketin güvenilirliği açısından çok olumsuz bir durumdur. Covid-19 salgını dönemine bakıldığında ise Zi değeri 2020 yılında 3. bölgede, 2021 yılın ise 2. bölgede yer almıştır. Salgın öncesindeki dönemdeki manipülasyon ihtimaline göre salgın dönemindeki manipülasyon ihtimali düşmüş olmasına rağmen bir şirket için salgın dönemindeki manipülasyon değerleri de çok yüksek seviyelerdedir. Manipülasyon ihtimallerinin böyle yüksek seviyelerde olan şirketlerin uzak durulması gereken şirketler haline dönüşmesi kaçınılmaz olmaktadır.

12. işletmenin finansal verileri incelendiğinde Zi değerinin 2018 yılında 2. bölgede, 2019 yılında ise 4. bölgede olduğu görülmektedir. Bu verilere bakıldığında Covid-19 salgını öncesi şirket manipülasyon ihtimalinin yüksek olduğu kategoride yer almaktadır. Covid-19 salgınına dönemine denk gelen yıllara bakıldığında ihtimallerin önceki yıllara göre daha seviyelerde olduğu hatta incelenen son yılda manipülasyon ihtimalinin olmadığına dair sonuçların bulunduğu görülmektedir. Bu durumun nedenlerinden biri ise yine salgının etkilerinin bu şirket özelinde finansal bilgilerine yansıdığı ve manipülasyon ihtimallerinin olduğu verileri etkileyerek bu durumu tersine çevirdiği düşünülmektedir.

13. işletmenin finansal verileri incelendiğinde Covid-19 salgının öncesinde finansal bilgi manipülasyonu açısından sonuçların en üst seviyede olduğu tespit edilmiştir. Bu durum şirketin finansal bilgi manipülasyonu yaptığına dair çok ciddi kanıtların olduğu sonucunu vermektedir. Zi değerinin hem 2018 yılında hem de 2019 yılında 4. bölgede yer almasını nedeniyle Beneish TR Modeli açısından manipülatör bir şirket olarak tespit edilmiştir. Covid-19 salgını dönemindeki finansal verilerin sonuçlarına bakıldığında aynı şekilde manipülasyona ilişkin ihtimallerin üst seviyelerde olduğu görülmektedir. 2020 yılında 4. bölgede ve 2021 yılında 3. bölgede yer alan Zi değerlerine bakıldığında, şirketin salgın öncesinde ya da salgın döneminde yoğun bir şekilde manipülasyona başvurduğu ve salgının bu durum üzerinde herhangi etkisinin olmadığı tespit edilmiştir.

14. işletmeye ait 2018 yılı verileri haricinde incelenen diğer yılların uç değer çıkması sebebi ile karşılaştırılabilirliği engellediğinden dolayı Tablo 3.14. özelinde analiz dışı bırakılmıştır.

15. işletmenin finansal bilgileri analiz edildiğinde incelenen her yıl için finansal bilgi manipülasyonunun üst seviyelerde seyrettiği görülmektedir. Salgın öncesi yıllarda 3. ve 4. bölgede yer alan manipülasyon ihtimali salgın döneminde daha da yükselerek 2020 yılında 4. bölgede ve 2021 yılında yine 4. bölgede yer almıştır. Bu durum Covid-19 salgınının finansal bilgi manipülasyonuna etkisi açısından herhangi etkisinin olmadığı görülmüştür. Ancak şirketin manipülasyon yapma ihtimalinin incelenen her yıl için bu kadar yüksek seviyelerde olması şirketin piyasalardaki güveninin azalacağı ve şirket geleceği için olumsuzlukların yaşanacağını göstergesi olarak görülmektedir. Covid-19 salgınının bu şirketi de finansal bilgi manipülasyonu açısından etkilemediği görülmektedir.

16. işletmenin finansal bilgileri aracılığı elde edilen analiz sonucu verilerine bakıldığında Covid-19 salgını öncesi dönemine denk gelen 2018 yılında Zi değerinin 2. bölgede yer aldığı ve 2019 yılında ise 4. bölgede yer aldığı görülmektedir. Bu sonuçlar çerçevesinde finansal bilgi manipülasyonuna dair ihtimalin yüksek olduğu tespit edilmiştir. Covid-19 salgını dönemindeki veriler incelendiğinde ise Zi değerinin 2020 yılında 3. bölgede, 2021 yılında 1. bölgede olduğu görülmektedir. Önceki yıllara göre tam tersi yönde manipülasyon ihtimali düşerek 2020 yılında finansal bilgi manipülasyonuna dair herhangi bir kanıtın bulunmaması olağandışı bir şekilde gerçekleşmiştir. 2021 yılında ise 2020 yılının analiz sonucunun tam tersi yönde manipülasyonun artış göstermesi Covid-19 salgının öncesi ve salgın dönemi karşılaştırıldığında salgının direkt bir etkisinin olduğu görülmemektedir.

17. işletmenin finansal bilgi manipülasyonu açısından alınan sonuçlarına bakıldığında Covid-19 salgını öncesinde Zi değerleri en yüksek aralıkta yer almıştır. Bu durum 2018 ve 2019 yılları finansal bilgi manipülasyonu açısından çok ciddi kanıtların olduğu ve şirketin finansal bilgi manipülasyonu yaptığının anlaşılması sonucuna varılmıştır. Covid-19 salgını dönemine bakıldığında ise 2020 yılında 2. bölgede yer alan Zi değeri 2021 yılında ise 3. bölgede yer alarak manipülasyon ihtimallerinin olduğu görülmüştür. Ancak salgın öncesindeki dönem ile karşılaştırıldığında salgın döneminde manipülasyon ihtimalinin olmasına rağmen daha düşük olduğu gözlemlenmiştir. Buradaki başlıca sebebin salgının yaratmış olduğu ekonomik şartlar olduğu ve şirketin manipülasyona yönelik bir davranışa sahip olduğu tespiti yapılmıştır.

18. işletmenin finansal bilgileri kullanılarak manipülasyon yapma ihtimali analiz edildiğinde şirketin 2018 ve 2019 yılları ait verileri en üst aralık olan 4. bölgede yer aldığı

görülmüştür. Şirketin finansal bilgi manipülasyonu yaptığına dair çok ciddi kanıtların olduğu belirtilmiştir. Bununla birlikte Covid-19 salgını dönemine bakıldığında şirket verileri çok farklı bir sonuç vermeyerek 2020 yılında 4, 2021 yılında 3 numaralı bölgede yer alarak finansal bilgi manipülasyonu açısından yüksek seviyelerde sonuç vermiştir. Analiz verileri ışında şirketin manipülatif bir şirket olduğu finansal bilgilerin sunumu konusunda şeffaf ve güvenilir olmadığı düşünülmektedir. Şirket açısından bu sonuçların ileride olumsuz durumlara yol açacağı ve gerçeği yansıtmayan bilgiler paylaşarak ciddi müdahalelerle piyasayı olumsuz etkilediği tespit edilmiştir.

19. işletmenin verilerine bakıldığında Covid-19 salgını öncesinde 2018 yılına ait Zi değeri 1. bölgede yer alırken 2019 yılına ait Zi değeri 2. bölgede yer almaktadır. Manipülasyon ihtimalinin olmadığı ve manipülasyon ihtimalinin düşük seviyelerde olduğu aralıklarda yer almaktadır. Covid-19 salgını sonraki dönemde ise Zi değerleri 4. bölgede yer alarak finansal bilgi manipülasyonu en üst seviyede olduğu görülmektedir. 2020 ve 2021 yıllarına ait finansal bilgilerde manipülasyon yapıldığına dair çok ciddi kanıtların bulunduğu tespit edilmiştir. Salgının yarattığı ekonomik problemlerin şirketin finansal bilgilerine yansıdığı ve manipülasyon ihtimallerinin çok fazla yükselttiği bu nedenle finansal tablolarındaki verilerin gerçek tam olarak yansıtmadığı düşünülmektedir.

20. işlemenin analiz sonucuna bakıldığında salgın öncesinde Zi değerleri 4. ve 3. bölgelerde yer aldığı görülmektedir. Finansal bilgi manipülasyon ihtimalinin yüksek seviyelerde olduğu görülmektedir. Salgın dönemine bakıldığında ise 2020 yılında Zi değerinin 4. bölgede 2021 yılında 1. bölgede yer aldığı görülmektedir. Covid-19 salgını döneminde de yüksek manipülasyon ihtimalinin devam ettiği anlaşılmaktadır. 2021 yılına ait değer 1. aralıkta olması salgının yarattığı şartlardan kaynaklandığı yorumlanmak ile birlikte salgının önemli bir derece manipülasyon ihtimalini etkilediği söylenememektedir.

21. işletmenin analiz sonuçlarına bakıldığında Covid-19 salgını öncesinde 2018 yılına bakıldığında 2 numaralı bölgede yer aldığı ve manipülasyon yapma ihtimalinin bulunduğu görülmektedir. 2019 yılında ise Zi değerinin uç değer olması sebebi ile analiz dışı bırakılmıştır. Covid-19 salgını döneminde ise finansal bilgi manipülasyon ihtimalleri en yüksek seviyeye çıkarak 4. bölgede yer almaktadır. 2020 ve 2021 yıllarına ait verilerde finansal bilgi manipülasyonuna ait çok ciddi kanıtların bulunduğu görülmektedir. Bu bilgiler dahilinde Covid-19 salgınının şirket verilerini önemli derece etkileyerek finansal bilgi manipülasyon ihtimalini arttırdığı tespit edilmiştir.

Tablo 3.14. şirketlerin 2018-2021 yılları arası Zi değerlerine karşılık gelen bölgeleri Covid-19 öncesi ve Covid-19 dönemi olarak göstermektedir. 2018 ve 2019 yılları COVID-19 öncesi olarak belirlenmiştir. 2020 ve 2021 yılları ise COVID-19 dönemi değerler olarak belirlenmiştir. Bu tabloda şirketlerin finansal tablolarının dünya genelinde görülen salgın hastalık nedeniyle manipülasyon yapıp yapmadıklarına dair değişimlerin nasıl etkilendiği gösterilmek amaçlanmıştır. Tabloda bulunan 21 şirketin bir tanesinde karşılaştırma yapılacak yeterli veri olmadığı için bu tablo özelinde analiz dışı bırakılmıştır. Bu şirket tabloda turuncu renk ile gösterilmiştir. Kalan 20 şirkete bakıldığında bunlardan 11'inde finansal bilgi manipülasyonunun azaldığı ve kanıtların çoğaldığına dair kayda değer net bir farklılık bulunmamaktadır. Bu 11 şirketin değerlendirilmesi tabloda sarı renk ile gösterilmiştir. Diğer sekiz işletmeye bakıldığında ise COVID-19 döneminde önceki bulgular ile sonrasındaki bulgularda olumlu ya da olumsuz değişimler tespit edilmiştir. Değişimin gösterildiği şirketler mavi renk ile renklendirilmiştir. Bu tabloda mavi ile belirtilen şirketlerin arasında dört tanesi COVID-19 öncesinde manipülasyon yapma ihtimalleri daha düşük iken; COVID-19 dönemi finansal bilgi manipülasyonu yapma olasılıkları arttığı görülmüştür.

SONUÇ

Finansal bilgi, şirketlerin durumu hakkında bilgi vermekle birlikte ilerleyen yıllarda şirketleri nelerin beklediği hakkında da tahminde bulunma imkanı sunmaktadır. Finansal bilgi işletmelerin kendi finansal durumunu görmesini sağlamanın yanında farklı kullanıcılar tarafından farklı amaçlarla kullanılmaktadır. Bu durum finansal bilginin hem işletme içi hem işletme dışı kullanıcılar tarafından önemini ortaya koymaktadır. İşletme yönetimi finansal bilgiyi ne kadar doğru ve güvenilir sunarsa işletmenin de değeri o ölçüde belirlenmektedir. Bu sebeple bazı işletmeler finansal durumlarını olduklarından farklı gösterme çabası içine girmektedirler. Ancak işletmelerin finansal durumlarına müdahalesi finansal bilginin gerçekliğine ve güvenilirliğine gölge düşürmektedir. İşletmelerin finansal bilgiye müdahalede bulunması ve finansal durumunu olduğundan farklı göstermesi literatürde finansal bilgi manipülasyonu olarak adlandırılmaktadır. İşletmelerin finansal bilgi manipülasyonuna başvurulması finansal sistemlere ve sermaye piyasalarına ciddi zararlar vermektedir.

Finansal bilgi manipülasyonu nedeniyle finansal tabloların şeffaflığı ortadan kalkmaktadır. Finansal bilgi manipülasyonunun amaçları sermaye maliyetini farklı göstermek, hisse senetleri üzerinden daha yüksek bir kazanç sağlamak, vergi öderken fayda elde etmek ve yönetim pozisyonlarındaki kişilerin aldıkları ücretleri normalden daha yüksek göstermektir. Bunları gerçekleştirerek işletmeyi ilerleyen dönemlerde yatırım yapılabilir ve güvenilir bir şirket olarak gösterme amacını güderler.

Bu çalışmada, finansal bilgi manipülasyonunu ortaya çıkarmak amaçlanmış olup Küçüksözen (2004) tarafından Türkiye’de faaliyet gösteren şirketlere uyarlanan Beneish TR Modeli kullanılmıştır. Modelde yer alan bağımsız değişkenler; TAE, BKM, AKE, AME, PSE, TVE, BYE, SSE, FSE olarak belirlenip bu değişkenlere göre hesaplanmıştır.

Borsa İstanbul’da işlem gören Tekstil, Giyim Eşyası ve Deriye Dayalı Sektörlerinde yer alan işletmelerin 2018, 2019, 2020 ve 2021 yıllarındaki finansal bilgileri incelenmiştir. Bilanço ve gelir tablolarından edinilen bilgiler incelemenin temelini oluşturmuştur. İnceleme sonucunda 26 adet işletmeden 5 tanesinin finansal verileri eksik olduğundan çalışmadan çıkarılmıştır.

2018 yılı analizi sonucu 21 tane işletme ile tamamlanmıştır. Analizin sonucuna göre 4 işletmenin finansal bilgi manipülasyonuna başvurduğu hakkında herhangi bir kanıt rastlanmamış, 4 işletmenin manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu, 4 işletmenin manipülasyon yaptığına dair ciddi bulgulara rastlandığı, 9 işletmenin ise manipülasyon yaptığına dair çok önemli bulgular olduğu sonucuna varılmıştır.

2019 yılı verileri ile yapılan incelemede 21 tane işletme değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sonucunda 4 işletme uç değerlere sahip olduğu için analiz dışı bırakılmıştır. Diğer 19 işletmenin analiz sonucu ise; 3 işletmenin manipülasyon yapma olasılığı bulunduğu, 3 işletmenin manipülasyon yaptığına dair ciddi bulgulara rastlandığı, 11 işletmeninde manipülasyon yaptığına dair çok önemli bulgular olduğu sonucuna varılmıştır.

2020 yılı analiz sonucunda ise 3 işletmenin değerlerinin uç değerlere sahip olduğu saptanmıştır. Bu nedenle bu işletmeler analizden çıkarılmıştır. Diğer işletmelerin değerlerine bakıldığında 3 işletmenin manipülasyona başvurduğu hakkında herhangi bir kanıt rastlanamamış, 3 işletmenin manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu, 2 işletmenin manipülasyona başvurması konusunda ciddi kanıtlar bulunduğu ve 10 işletmenin ise manipülasyon yaptığına dair çok önemli bulguların olduğu tespit edilmiştir.

2021 yılı analiz edildiğinde 3 işletmenin değerleri uç değere sahip olduğu belirlenmiştir. Bu sebeple bu işletmeler analiz dışı bırakılmıştır. Diğer işletmelerin değerlerine bakıldığında 2 işletmenin manipülasyona başvurduğu hakkında herhangi bir kanıt rastlanamamış, 4 işletmenin manipülasyon yapma olasılığının bulunduğu, 5 işletmenin manipülasyona başvurması konusunda ciddi kanıtlar bulunduğu ve 7 işletmenin ise manipülasyon yaptığına dair çok önemli bulguların olduğu tespit edilmiştir.

Bu sonuçlara bakıldığında işletmelerin yatırım almak için ve işletme değerini yüksek göstermek için sunmuş olduğu finansal bilgiler üzerinde müdahalelerde bulunabildiği ihtimali olduğu görülmektedir. Yapılan müdahale sebebiyle işletmelerin finansal bilgileri doğruluğunu ve güvenilirliğini önemli derece kaybetmektedir. Beneish TR Modeline göre incelenen sektörde işletmelerin önemli bir kısmının finansal bilgi manipülasyonuna başvurdukları görülmektedir.

Covid-19 salgını küresel ekonomiyi önemli derecede etkilemiştir. Salgına karşı alınan önlemler ve kısıtlamalar birçok sektörde yer alan işletmeleri zor durumda bırakmıştır. Bu durum işletmelerin normal iş akışları dışında işletmenin zarar görmemesi için işletme yönetimlerinin finansal tablolarına müdahalelerde bulunma ihtimallerinin artmasına sebep olmuştur. Pandemi döneminde birçok sektörde kısıtlamalar ile birlikte faaliyetlerin sürdürülebilirliği anlamında gelişmeler meydana gelmiştir. Araştırmada 2018-2021 yıllarını kapsayan 4 yıllık veriler incelendiğinden 2018 ve 2019 yılları Covid-19 salgını ve pandemisi öncesine denk dönem olarak baz alınmıştır. 2020 ve 2021 yılları ise Covid-19 salgını ve pandemisi dönemi olarak baz alınmıştır. İncelemede Covid-19 salgınının öncesinde ve salgın döneminde finansal tablo manipülasyonunun nasıl bir değişim gösterdiği incelenmiştir. İki

dönem incelendiğinde 20 işletmenin karşılaştırılabilir verilere sahip olduğu tespit edilmiştir. Bu 20 işletmenin 11'inde finansal bilgi manipülasyonunun değişimi konusunda önemli derecede farklılık tespit edilmemiştir. Kalan 9 işletmenin ise 5 tanesi Covid-19 salgının öncesi finansal bilgi manipülasyonu ihtimalinin düşük sonrasında ise salgınla birlikte yüksek olduğu tespit edilmiştir. Diğer 4 işletme ise bu durumun tam tersi olarak Covid-19 salgını öncesi finansal bilgi manipülasyonu ihtimalinin yüksek olduğu ancak salgınla birlikte finansal bilgi manipülasyonu ihtimallerinin önceki yıllara göre daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu bilgiler ışığında analize dahil edilen 20 işletmenin %55'i (20 işletmenin 11'i) manipülasyon yönünden Covid-19 salgını döneminde etkilenmemiştir. İşletmelerin %25'inin (20 işletmenin 5'i) salgın öncesinde finansal bilgi manipülasyonu ihtimali düşükken salgın döneminde bu ihtimallerin belirgin bir şekilde yükseldiği gözlemlenmiştir. Salgın öncesinde manipülasyonu ihtimallerinin yüksek olduğu ancak salgın döneminde bu ihtimalin düştüğü işletmeler yer almaktadır. Bu işletmelerin analizin %20'sini (20 işletmenin 4'ü) oluşturduğu görülmektedir. Bu verilere bakıldığında incelenen sektörde, Covid-19 salgınının ve beraberinde getirdiği kısıtlamalarının finansal bilgi manipülasyonu ihtimallerini önemli derecede ve belirli bir yönde etkilemediği görülmüştür. İncelenen işletmelerin yarısından fazlasının finansal bilgi manipülasyonu açısından Covid-19 salgınından etkilenmediği görülmektedir.

Araştırma şirketlerin finansal bilgi manipülasyonuna başvurarak direkt ya da dolaylı olarak sermaye piyasasına etki edip etmediği incelenmek istenmiştir. Türkiye gibi enflasyonu yüksek seyreden benzer ülkelerin finansal bilgi manipülasyonunun engellemesi amacıyla mevcut manipülasyonları nasıl en aza indireceğinden bahsedilmiştir. Yatırımların doğru yapılması ve ekonominin sağlıklı bir şekilde büyümesi için finansal manipülasyon denetimleri sıklaştırılmalıdır. Bu durum, ekonomisi sağlam temellere dayanmayan ülkelerde finansal krizlere yol açabilir.

İşletmelerin sunmuş olduğu finansal tabloların gerçeğe uygun ve makul seviyede güvenilir olduğu her koşulda söylenemez. Şirketler kendi çıkarları doğrultusunda sunulan finansal bilgilere müdahalede bulunup gerçek dışı bilgi aktarımı yapabilirler. Bununla birlikte çalışmada da görüldüğü üzere işletmelerin çoğunluğunun finansal bilgi manipülasyonuna yöneldiği söylenebilir. Bu durum sermaye piyasasında güvensizliğe ve yatırımların farklı yönlere kaymasına neden olabilir. Yatırım yapılması düşünülen her firmaya şüpheli yaklaşılmalı ve detaylı araştırma sonucunda karar verilmelidir. Yapılacak araştırmanın en başında işletmenin bağımsız denetim raporları dikkatlice incelenmelidir. Çalışmada incelenen

sektörün dışında başka sektörlerin finansal verileri ile Covid-19 dönemi öncesi ve sonrası farklılık olup olmadığı test edilebilir.

KAYNAKÇA

- Acar V., & Öztürk, M., S.** (2013). *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 3, 15-41.
- Acar, D., & Tetik, N.** (2019). *Genel Muhasebe* (17. Baskı). Detay Yayıncılık.
- Akdoğan, N.** (2019). Finansal Raporlama Standartlarıyla Uyumlu Olması Amacıyla Tekdüzen Hesap Planının Güncellenmesine Yönelik KGK Tarafından Yayımlanan Taslak Metnin Değerlendirilmesi. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 12(3), 745-785.
- Altunal, I.** (2019). *Muhasebe Manipülasyon Riski Üzerinde Etkili Olan Stratejik Faktörler: Borsa İstanbul'a Kayıtlı İşletmeler Üzerinde Bir Uygulama*. Yayımlanmamış doktora tezi. Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arı, M.** (2007), *Finansal Raporlamaya Olan Güvenin Artırılmasına Yönelik Yeni Yaklaşımlar*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bilecik.
- Atmaca, M., & Çelenk, H.** (2011). Uluslararası Muhasebe ve Finansal Raporlama Standartlarının Finansal Analize Etkilerinin Regresyon Analizi ile Ölçülmesine Yönelik Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 49, 113-125.
- Avşarlıgil, N.** (2010). *Finansal Tabloların Manipülasyonunda Yaratıcı Muhasebe Uygulama Teknikleri ve Beneish Modeliile Bir Uygulama*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Ayarlıoğlu, M.A.** (2007) *Kar Yönetimi Uygulamaları ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsasında Test Edilmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aydın, Ü.** (2017). *İşletmelerde Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Manipülasyonun Tespitinde Denetim ve Denetçinin Rolü: Hileli Finansal Raporlama Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İşletme Anabilim Dalı, Burdur.
- Bahşı, S.** (2019). *Türkiye Denetim Standartları Kapsamında Bağımsız Denetimin Sonuçları ve Raporlanması Üzerine Bir Araştırma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Bekçi, İ., & Alkan, H.** (2009). Finansal Bilgi Sisteminin Hisse Senetlerine Yatırım Kararı Üzerine Etkisi: İMKB'de Bir Uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(3), 1-20.

Bekçi, İ., & Avşarlıgil, N. (2011). Finansal Bilgi Manipülasyonu Yöntemlerinden Yaratıcı Muhasebe ve Bir Uygulama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 13(2), 131-162.

Beneish, M. D. (1997). Detecting GAAP Violation: Implications for Assessing Earnings Management Among Firms with Extreme Financial Performance. *Journal of Accounting and Public Policy*, 16(3), 271-309.

Beneish, M. D. (1999). The Detection of Earnings Manipulation. *Financial Analysts Journal*, 55(5), 24-36.

Beneish, M.D. (2001). Earnings Management: A Perspective. *Managerial Finance*, 27(12), 3-17.

Beneish, M. D., Lee, C. M., & Nichols, D. C. (2013). Earnings Manipulation and Expected Returns. *Financial Analysis Journal*, 69(2), 57-82.

Benligiray, S., & Onay, A. (2021). Beneish Modelinin Türkiye'ye Uyarlanması: Tespit Başarımını Geliştiren Bir Uygulama. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Ağustos, 511-528.

Beyazyol, E. (2021). *Türkiye Finansal Raporlama Standartları'na Göre Hazırlanan Finansal Tablolar, Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı'na Göre Hazırlanan Finansal Tablolar ve Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği'ne Göre Hazırlanan Finansal Tabloların İncelenmesi*”, Karşılaştırılması ve Bir Uygulama. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Bezirci, M., & Karahan, N. S. (2015). Muhasebe Kayıt Sürecindeki Manipülasyonların Neden ve Sonuç İlişkisinin Değerlendirilmesi. *Sosyal Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 15(29), 216-240.

Bozkurt, N. (2009). *İşletmelerin Kara Deliği Hile, Çalışan Hileleri*. İstanbul: Alfa Yayınları.

Bushman, R., & Smith, A., (2001). Financial Accounting Information and Corporate Governance. *Journal of Accounting and Economics*, 32, 237-333.

Can, A. V. (2010). Krizin Muhasebesi ve Muhasebenin Krizi. *Mali Çözüm*, 97, 21-48.

Civan, M., Kara, E., & Bal, V. (2008). *Luca Uygulamalı Bilgisayarlı Muhasebe*. TESMER (Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Temel Eğitim ve Staj Merkezi) Yayınları.

Çıtak, N. (2019). Yaratıcı Muhasebe Mi? Aldatıcı Muhasebe Mi?. *TİDE Academia Research*, 1, 55-76.

Deangelo, L. E. (1986) Accounting Numbers As Market Valuation Substitutes: A Study of Management Buyouts of Public Stockholders. *The Accounting Review*, 61(3), 400-420.

Demir, Y., & Coşkun, D. (2009). Finansal Bilgi Sisteminin İşletmelerin Yönetim Fonksiyonu Üzerine Etkisi: Aydın İli Örneği. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2), 1-21.

Demir, V., & Bahadır, O. (2007). Muhasebe Manipülasyonu: Yöntemler ve Teknikler. *Mali Çözüm Dergisi*, İSMMMO Yayınları, 84, Kasım-Aralık, 103-119.

Demirel, B., (2003). *Türkiye Muhasebe Standartlarının Ülkemiz Muhasebe Uygulamaları ile Karşılaştırılması ve Antalya Yöresindeki Konaklama İşletmelerinde Bir Araştırma.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.

Dinç, E., & Abdioğlu, H. (2009). İşletmelerde Kurumsal Yönetim Anlayışı ve Muhasebe Bilgi Sistemi İlişkisi: İMKB-100 Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 12(21), 157-184.

Doğan, E. (2009). *Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Finansal Bilgi Manipülasyonunun Belirlenmesine Yönelik Modeller; İstanbul Menkul Kıymetler Borsası'nda Bir Uygulama.* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.

Dölen, T. (2016). Yaratıcı Muhasebe Uygulamaları Açısından Borsa İstanbul'da İşlem Gören Gıda Sektöründeki Şirketler Üzerine Bir Uygulama. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 576-591.

Durmuş, A., H. (2017). Yaratıcı Muhasebenin Sınırları. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(31), 95-131.

Elitaş, C., Yıldız, F., & Üç, M. (2011). Muhasebe Biliminin Çevresi: Anglo Sakson ve Kıta Avrupa Karşılaştırması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(2), 1-18.

Erdoğan, M. & Oruç Erdoğan, E. (2021). Hileli Finansal Raporlama Kapsamında Gelir Yaratıcı / Gider Azaltıcı Faaliyetlerin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(1), 457-478.

Erol Fidan, M. (2021). Finansal Bilgi Manipülasyonu ve Beneish Modeli: Bist Taş ve Toprağa Dayalı Sektör Grubu İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9 (114), 1-28.

- Erol Fidan, M.** (2022). Manipülasyon Türleri ve Modelleri Konusundaki Lisansüstü Tezlere Yönelik Bibliyometrik Bir Araştırma. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10 (134), 41-63.
- Fidan, M. & Aslan, M.** (2016). Muhasebe Manipülasyon Yöntemlerinden Agresif Muhasebe ve Bir Uygulama. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, (49), 19-28.
- Frankel, R. M., Johnson, M.F., & Nelson, K.K.** (2002). The Relation Between Auditors Fees for Non-Audit Services and Earnings Management. *The Accounting Review*, 77, 71,100.
- Ersoy, M.** (2012). Finansal Bilgilerin Yönetimi Sürecinde Muhasebe Bilgi Sistemi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 3(6,9), 9-21.
- Fındık, H., & Öztürk, E.** (2016). Finansal Bilgi Manipülasyonunun Beneish Modeli Yardımıyla Ölçülmesi: BIST İmalat Sanayi Üzerine Bir Araştırma. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 483-499.
- Genç, M.** (2018). Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Ortaya Çıkarılmasında Kullanılan Modeller. *II. Uluslararası Bilimsel ve Mesleki Çalışmalar Kongresi*, 1858-1865.
- Gençtürk, M.** (2008). İşletmelerin Finansal Tabloları Kullanım Amacı ve Düzeyini Belirlemeye Yönelik Muhasebe Meslek Mensuplarının Tutumları Üzerine Bir Araştırma. *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 56-72.
- Gönen, S., & Kutay, N.** 2013. Finansal Tablo Kullanıcılarının Karar Almalarında TMS 10 Raporlama Döneminden(Bilanço Tarihinden) Sonraki Olayların Önemi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 5(3), 39-46.
- Güler, Sevinç, Emgin, Ongun and Uçma Tuğba** (2013). A Pragmatic Manifest For Ethics in Emerging Markets: The Prediction Of Manipulation in Turkey By Using Beneish's Mode. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 3: 149-164.
- Gündüz, Ç.** (2018). İşletmelerde Finansal Tablo Hileleri ve Hile Denetimi. *Anka E-Dergi*, 3 (2), 12-24.
- Gündüz, M.** (2016). Kazanç Yönteminin Tespiti: BİST'te Bir Uygulama. *Journal of Human Sciences*, 13(3), 6080-6091.
- Güner, M., & Kurnaz, E.** (2020). Muhasebe Manipülasyonunun Beneish Modeli Yardımıyla Ölçülmesi: Bist Kimya, Petrol, Plastik Endeksi Şirketleri Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, 13(2), 195-214.

Hariri, Pranada, A.W.S., & Widjajanti, S.L. (2017). “Predicting Financial Statements Corporate Fraud: Beneish M-Score Model”. *Jurnal Ilmiah Bidang Akuntansi dan Manajemen*, 14(2): 93-100.

Healy, P. M. (1985). The Effect of Bonus Schemes on Accounting Decisions. *Journal of Accounting and Economics*, 7, 1-85.

Jones, J. J. (1991). Earnings Management During Import Relief Investigations. *Journal of Accounting Research*, 29(2), 193-228.

Kamu Gözetimi Kurumu. (2017). *Büyük ve Orta Boy İşletmeler İçin Finansal Raporlama Standardı (BOBİ FRS)*. [Erişim: 11.04.2022, https://kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/PDF%20linkleri/bobi_frs.PDF]

Kara, E. (2022). *Yaratıcı Muhasebe Uygulamalarının Ortaya Çıkarılmasında Beneish Modeli: Bist Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uşak.

Kara, S., Sakarya, Ş., & Aksu, M. (2016). Beneish Modeli ile Kazanç Manipülasyonunun Tespit edilmesi: BIST şirketleri Üzerine Ampirik Bir Uygulama. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 2 (8), 13-25

Kaya, H. P. & Uzay, Ş. (2018). Hileli Finansal Raporlama ve Bağımsız Denetçinin Sorumluluğu. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 20, 721-740.

Kılıç, İ. (2021). *Finansal Tablo Hilelerinin Tespit Edilmesinde Kullanılan Veri Madenciliği Yöntemleri ve Borsa İstanbul'da Bir Uygulama*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Osmaniye.

Kılılı, M., & Evcı, S. (2017). Muhasebe Manipülasyonlarının Tespitinde Kullanılan Modeller. *Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(1), 68-79.

Korkmaz, H. S. (2019). Finansal Bilgi Manipülasyonunda Beneish Modeli: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversite Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Küçükkoçoğlu, G., Keskin Benli, Y., & Küçüksözen, C. (2007). Finansal Bilgi Manipülasyonunun Tespitinde Yapay Sinir Ağı Modelinin Kullanımı. *İMKB Dergisi*, 36, 1-30.

Küçüksözen, C. (2004). Finansal Bilgi Manipülasyonu Nedenleri Yöntemleri Amaçları Teknikleri Sonuçları ve İMKB Şirketleri Üzerinde Ampirik Bir Çalışma. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Küçüksözen, C., & Küçükkocaoğlu, G. (2005). Finansal Bilgi Manipülasyonu: İMKB Şirketleri Üzerine Ampirik Bir Çalışma. *Yakınsama Yolunda 1. Uluslararası Muhasebe Kongresinde Sunulan Bildiri*.

Memiş, Ü.M., & Güner, M.F. (2021). Avrupa Birliği Müktesebatına Uyum Sürecinde Muhasebe Ve Denetim Alanında Yapılan Düzenlemeler. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(20), 149-164.

Ocak, M., & Güçlü, F. Ç., (2014). Muhasebe Manipülasyonu: Hile, Yaratıcı Muhasebe, Kâr ve İzlenim Yönetimine İlişkin Kavramsal Çerçeve. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 6(3), 123-135.

Okuyucu Ergün, G. (2021). Bilgiye Dayalı Manipülasyon Suçu Kapsamında “Yalan, Yanlış veya Yanıltıcı” Olma Koşulunun Mahiyeti. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(1), 106-117.

Öcal, Nurcan, Atasoy, Yasemin ve Öcal Öykü (2017). “Muhasebe Bazlı Kazanç Manipülasyonunun Tespitinde Kullanılan Beneish Modelinin Test Edilmesi”, Uluslararası Katılımlı 21.Finans Sempozyumu Bildiriler Kitabı, 18-21 Ekim, Balıkesir.

Ölmez, İzzet U. (2018). Manipulation Of Financial Information In Terms Of Investment Decision And A Practice With Beneish Model, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.

Özcan, A. (2018). “The Use of Beneish Model in Forensic Accounting: Evidence from Turkey“. *Journal of Applied Economics and Research*, 8(1), 57-67.

Özçelik, H., Karataş Aracı, Ö. N., & Keskin, S. (2017). Muhasebe Hata Ve Hileleri: Meslek Mensupları Üzerine Bir Araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 29(4), 197-214.

Özdoğan, B. (2020). Muhasebe Teorisinin Uluslararası Gelişimi Çerçevesinde Türkiye’de Muhasebe Teorisi Literatürü Üzerine Bir Değerlendirme. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 61, 225-226.

Öztürk, S., Yılmaz, C. (2019). “Finansal Sıkıntının Muhasebe Manipülasyonu ile İlişkisi: Bist Gelişen İşletmeler Piyasasında Bir Uygulama”, *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergisi*, 41, 241-254.

Pamukçu, F. (2011). Finansal Raporlama ile Kamuyu Aydınlatma ve Şeffaflıkta Kurumsal Yönetimin Önemi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Nisan, 133-148.

Pekin, S. (2011). Kurumsal Yönetim ile Finansal Tablo Manipülasyonu Arasındaki İlişki: İMKB Kurumsal Yönetim Endeksine Dahil İşletmelerde Bir Uygulama. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Burdur.

Price III, R. A., Sharp, N. Y., & Wood, D. A. (2011). Detecting And Predicting Accounting Irregularities: a Comparison of Commercial and Academic Risk Measures. *Accounting Horizons*. 25(4): 755-780

Rezaee, Z. (2002). *Financial Statement Fraud – Prevention and Detection*, New York: John Wiley & Sons, Inc.

Saban, M., Vargün, H., & Gürken, S. (2017). Yatırımcılara Bilgi Sağlama Aracı Olarak Entegre Raporlama. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 19(4), 915-936.

Sakarya, Ş., ve Sünbül Koçak, Z. (2016). Kazanç Kalitesi ve Yönetiminin İşletmelerin Finansal Performansı Üzerine Etkisi: İSO 500 İşletmeleri Üzerine Bir Araştırma. *Yönetim ve Ekonomi*, 23(3), 733-749.

Savsar, C., Vargün, H., & Başçı, E., S. (2021). Muhasebe Manipülasyonlarının Beneish Modeli ile Tespit edilmesi: BİST İmalat Alt Sektöründe Bir Uygulama. *Vergi Sorunları Dergisi*. 391, 70-83.

Sinnar, D. (2006). *Denetim Komitesinin Finansal Tabloların Güvenilirliği Üzerindeki Etkisi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Muhasebe Bilim Dalı, İstanbul.

Spathis C. T. (2002). Detecting False Financial Statements Using Published Data: Some Evidence from Greece. *Managerial Auditing Journal*, 17(4), 179-191.

Spathis, C. T., Doumpos, M. ve Zopounidis, C. (2004). Detecting Falsified Financial Statements: A Comparative Study Using Multicriteria Analysis and Multivariate Statistical Techniques. *The European Accounting Review*, 11(3), 509–535.

Şensoy, D. (2013). Manipülasyon; Piyasa Dolandırıcılığı Suçu, Uygulanacak Tedbirler ve Yaptırımlar. *Ankara Barosu Dergisi*, 3, 371-399.

Teke, C. (2017). *Şirketler Muhasebesi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Tepeli, Y., & Kayıhan, B. (2016). Muhasebe Manipülasyonunun Beneish Modeli İle Tespit Edilmesi: Bist Gıda Maddeler Sanayi Sektöründe Bir Uygulama. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 14(4), 245-264.

Terzi, S. (2012). *Hileli Finansal Raporlama Önleme ve Tespit: İMKB İmalat Sanayinde Bir Araştırma*. İstanbul: Beta Yayınları.

TMS 1. (2018). Finansal Tabloların Sunuluşu. [Erişim: 16.01.2022, <https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TMS/TMS%201%20Finansal%20Tablolar%C4%B1n%20Sunulu%C5%9Fu.pdf>].

Toplu N., Calayoğlu, İ., & Azaltun, M. (2021). Finansal Bilgi Manipülasyonu Ortaya Çıkarmaya Yönelik Bir Araştırma (Beneish Modeli). *Muhasebe Ve Finans İncelemeleri Dergisi*, 4(1), 16-25.

Toroslu, V. (2017). *Finansal Bilgi Kullanıcıları*. [Erişim: 26.02.2022, <https://satinalmadergisi.com/finansal-bilgi-kullanicilari/>].

Türk Dil Kurumu (TDK) (2022). *Manipülasyon nedir?*. [Erişim: 20.06.2022, <https://sozluk.gov.tr>].

Türkcan, M. (2021). Finansal Tablo ve Şirketler Değeri Arasındaki İlişkilerin Belirlenmesi. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Türker, İ. (2009). *Türkiye’de Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS) Paralelinde Yapılan Düzenlemelerin Finansal Tablo Kullanıcıları Üzerindeki Muhtemel Etkileri*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığı (MEB). (2011). *Finansal Tablo ve Raporlar 2011*. [Erişim: 02.01.2022, http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Finansal%20Tablo%20Ve%20Raporlar.pdf].

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulundan: Finansal Tabloların Hazırlanma ve Sunulma Esaslarına İlişkin Kavramsal Çerçeve Hakkında Tebliğ (2005, 16 Ocak). *Resmi*

Gazete (Sayı: 25702 (Mükerrer)). Erişim adresi:
<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2005/01/20050116-3.htm>.

Uçma, T. (2010). *Finansal Bilgi Manipülasyonunda ve Hileli Finansal Raporlamada Denetçi Sorumluluğunun Belirlenmesine Yönelik Yapısal Eşitlik Modeli (Sem) Uygulaması*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Ulukan, C. (2005). Girişimcilerin ve Profesyonel Yöneticilerin Kurumsallaşma Perspektifi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 2, 29-42.

Umut, E., & Özer, Ö. (2022). Kazanç Yönetimi Uygulamalarının Belirlenmesinde Tahakkuk Esaslı Modellerin Sektörlere Göre İncelemesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 14(1), 99-118.

Ünver Kiracı, Ö., & Şengül Çelikay, D. (2020). Büyük Temizlik Muhasebesi: Bist İmalat Sektöründe Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış* (61), 237-254.

Varıcı, İdiris ve Er, Bünyamin (2013). Muhasebe Manipülasyonu ve Firma Performansı İlişkisi: İMKB Uygulaması, *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 13(1), 43-52.

Warshavsky, M. (2012). Analyzing Earnings Quality As A Financial Forensic Tool. *FVLE Issue* 39, 16-20.

Yavuzarslan, T. (2021). Finansal Bilgi Manipülasyonlarının Teorik Açıdan Değerlendirilmesi. *Denetim ve Güvence Hizmetleri Dergisi*, 1(1), 68-82.

Yünlü, M. (2020). Türkiye'deki Muhasebe Uygulamalarının Tarihsel Gelişimi ve Günümüzdeki Durumu. *Muhasebe ve Finans Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 1(18), 180-192.

Zengin, S. (2017). *Finansal Tablo Hileleri ve Kobi Tfrs Kapsamında Örnek Uygulamalar*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.